

**STRATEGIA ROZWOJU
GMINY ZWOLEŃ
NA LATA 2018-2028
(aktualizacja)**

Zwoleń 2018

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	3
Przesłanki aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Zwoleni.....	3
Procedura aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Zwoleni.....	4
I. RAPORT O STANIE GMINY ZWOLEŃ	5
1. Ogólne informacje o gminie Zwoleni	5
1.1. Rys historyczny	5
1.2. Położenie, powierzchnia, ludność	6
1.3. Powiązania i relacje z układem zewnętrznym	7
2. Środowisko przyrodnicze	9
2.1 Położenie geograficzne i rzeźba terenu	9
2.2 Klimat	9
2.3 Gleby	10
2.4 Surowce mineralne	11
2.5 Zasoby wodne	11
2.6 Lasy	12
3. Zagospodarowanie przestrzenne	13
3.1. Struktura powierzchni	13
3.2. Uwarunkowania ochrony środowiska naturalnego	14
3.3. Dziedzictwo kulturowe	15
3.4 Turystyka i rekreacja	16
3.5. Komunikacja i infrastruktura techniczna	20
4. Gospodarka	26
4.1 Charakterystyka podmiotów gospodarczych	26
4.2 Otoczenie biznesu	27
4.3 Rolnictwo	28
5. Sfera społeczna	30
5.1 Sytuacja demograficzna	30
5.2 Bezrobocie	32
5.3 Warunki mieszkaniowe	34
5.4. Bezpieczeństwo publiczne	35
5.5. Opieka zdrowotna	39
5.6. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Zwoleniu	40
5.7. Pomoc społeczna	42
5.8. Oświata i wychowanie	45
5.9. Aktywność kulturalna, sportowa i społeczna	47
5.10. Budżet gminy i organizacja Urzędu Miejskiego	50
II. ANALIZA SWOT	52
III. SCENARIUSZE ROZWOJU GMINY ZWOLEŃ	58
1. Założenia brzegowe	58
2. Scenariusz zagrożeń	59
3. Scenariusz szans	59
IV. WIZJA I MISJA GMINY ZWOLEŃ	60
V. CELE STRATEGICZNE ROZWOJU	62
1. Cele strategiczne	64
2. Cele operacyjne i zadania	64
VI. WDRAŻANIE I MONITOROWANIE STRATEGII	79

WPROWADZENIE

Przesłanki aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Zwoleń

Obecna strategia opiera się na Strategii Rozwoju Gminy Zwoleń opracowanej w roku 2007 przez Liderów Społeczności Lokalnej z udziałem przedstawicieli Urzędu Miejskiego oraz ekspertów. Po dziesięciu latach realizacji strategii wynikła, potrzeba modyfikacji zapisów w strategii ze względu na:

Nowe uwarunkowania europejskie rozwoju regionu, prowadzące do zmian Strategii poprzez:

- wprowadzenie nowych programów Unii Europejskiej, co w najbliższych kilkunastu latach będzie inspirowało do realizacji nowych kluczowych zamierzeń rozwojowych gminy Zwoleń;
- wydłużenie horyzontu czasowego do roku 2028 z uwzględnieniem kolejnego okresu programowania w Unii Europejskiej (lata 2021-2028);

Nowe uwarunkowania krajowe rozwoju gminy, implikujące zmiany Strategii poprzez uwzględnienie unijnych i krajowych dokumentów strategicznych, takich jak:

- Strategia Europa 2020
- Strategia Rozwoju Kraju 2020,
- Raport „Polska 2030. Wyzwania Rozwojowe”
- „Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju 2020” oraz „Plan na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju 2020”

- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020,
- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030,
- Strategia Rozwoju Powiatu Zwoleńskiego na lata 2016-2022,
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego

Doświadczenia i dorobek programowania rozwoju regionalnego, które pozwalają na:

- pełne dostosowanie do zasad programowania rozwoju obowiązujących w Unii Europejskiej;
- uaktualnienie i udoskonalenie diagnozy stanu i procesów w gminie, co daje podstawę dla lepszego sformułowania priorytetów rozwojowych;
- efektywniejsze powiązanie Strategii z sektorowymi strategiami i programami powiatowymi i wojewódzkimi;
- opracowanie kompleksowego i efektywnego systemu monitorowania realizacji Strategii oraz zmian sytuacji społeczno-gospodarczej w gminie.

W związku z tym dokonano przeglądu sformułowanych w poprzednim dokumencie strategicznym założeń pod względem ich aktualności. Dotyczy to zarówno diagnozy stanu aktual-

nego i tendencji rozwojowych Gminy Zwoleń, jak i szczegółów realizacyjnych przyjętych zadań strategicznych.

* * *

Aktualizując Strategię Gminy Zwoleń staraliśmy się nie zburzyć jej poprzedniej konstrukcji, jednakże z uwagi na zdezaktualizowanie się pewnych faktów, przedsięwzięć, czy planów naniesienie istotnych zmian okazało się nieuniknione.

Procedura aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Zwoleń

Przedstawiona strategia wypracowana została w wyniku połączonych wysiłków lokalnych środowisk i instytucji odpowiedzialnych za gospodarczy i społeczny rozwój gminy Zwoleń. Szczególnie cenna okazała się pomoc środowiska samorządowego w tym przedstawiciele Rady Miejskiej i sołectw.

Strategia ta, formułując cele strategiczne wskazuje kierunki koncentracji wysiłku zbiorowego wspólnoty mieszkańców i zmian, które powinny zostać przeprowadzone, aby uzyskać oczekiwane efekty.

Pierwszym etapem w procesie budowania strategii było opracowanie syntetycznej charakterystyki aktualnej sytuacji w mieście i gminie. Celem tej charakterystyki było określenie zasobów gminy takich, jak: warunki przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe, ludność, sieć osadnicza, działalność gospodarcza, usługi społeczne, infrastruktura techniczna.

Charakterystykę stanu gminy opracowano na podstawie licznych danych źródłowych. Wykorzystano dane z Urzędu Miejskiego w Zwoleniu oraz jednostek mu podległych, Głównego Urzędu Statystycznego oraz następujących opracowań:

- Strategia Rozwoju Gminy Zwoleń opracowana w 2007 roku
- Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Zwoleń opracowany w 2007 roku
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Zwoleń, oraz korzystano ze strony internetowej Urzędu Miejskiego <http://www.zwolen.pl/>.

Kolejnym etapem prac było określenie dziedzin strategicznych, które będą następnie rozwijane. Dokonane tu oceny wskazują kierunki, w jakich Gmina Zwoleń powinna się specjalizować.

Autorzy strategii duży nacisk położyli na możliwość twórczego działania przedstawicieli społeczeństwa lokalnego, wykorzystania ich wiedzy i doświadczeń.

Układ treści dokumentu zawiera wszystkie klasyczne elementy strategii. Składa się z następujących części:

➤ Raport o stanie gminy.

Rozdział ten zawiera diagnozę stanu istniejącego w poszczególnych obszarach funkcjonowania gminy. Stanowi to podstawę opracowań zawartych w kolejnych częściach niniejszego dokumentu, tzn. celów rozwojowych i zadań przewidzianych do zrealizowania w ciągu najbliższych kilkunastu lat.

➤ Analiza SWOT

➤ Scenariusze rozwoju gminy Zwoleń

➤ Wizja i misja gminy Zwoleń

➤ Cele strategiczne rozwoju

Punktem wyjścia do planów strategicznych stał się raport o stanie gminy oraz analiza SWOT wraz ze zidentyfikowanymi problemami strategicznymi.

Propozycje celów strategicznych, do jakich gmina winna dążyć, lub jakie ma osiągnąć w poszczególnych dziedzinach zgłaszali mieszkańcy gminy, lokalni liderzy, władze lokalne. Po dogłębnej analizie i dyskusjach wyłoniono główne problemy Gminy oraz cele strategiczne, które mogą być dla gminy „sztańdami”, pod którymi gromadzą się cele operacyjne i programy. Wspólnie wypracowane i uświadomione problemy przełożone zostały na misję gminy, jej cele i zadania na przyszłość. Wspólna praca władz i mieszkańców gminy miała na celu zwiększenie akceptacji społecznej i poczucie emocjonalnej więzi z określonymi tezami. Pozwala to przypuszczać, iż jej efektywność i oddziaływanie będą długoterminowe.

➤ **Wdrażanie i monitorowanie Strategii**

I. RAPORT O STANIE GMINY ZWOLEŃ

1. Ogólne informacje o gminie Zwolen

1.1. Rys historyczny

Zwolen powstał na gruncie wsi Gotardowa Wola w latach 20-tych XV wieku, na mocy przywileju wydanego przez króla Władysława Jagiełłę. Datowane dokumenty lokacyjne z 1425 roku poświadczają zaawansowany już stopień zasadzenia osady.

Dynamiczny rozwój zawdzięczał Zwolen usytuowaniu na ważnym szlaku komunikacyjnym biegnącym z Lublina przez Zwolen do Radomia i Wielkopolski. Stanowił on część międzynarodowego szlaku handlowego łączącego Wschód z Zachodem. Ważnym czynnikiem do intensywnego rozwoju miasta odegrało rzemiosło, które już w 1555 roku otrzymało prawo zrzeszania się w cechy. W 1578 r. król Stefan Batory – dla jeszcze większego ożywienia handlu zezwolił Żydom na osiedlanie się w Zwoleniu.

W II poł. XVI w. i początkach XVII w. Zwolen znajdował się w tzw. „złotym okresie” swojego rozwoju. Nie zahamowały go pożary, które w 1554 i 1558 r. strawiły znaczną część zabudowy. W wyniku zniszczeń miasto zostało zwolnione z podatków.

W historii miasta zapisał się także Jan Kochanowski, największy poeta renesansowy Słowian i jeden z najwybitniejszych w ówczesnej Europie. Urodzony w położonej niedaleko miasta Zwolenia – Sycynie, całe życie spędził w tych okolicach. W latach 1566-1575 Jan Kochanowski pełnił funkcję proboszcza parafii zwoleńskiej.

W wyniku potopu szwedzkiego Zwolen poniósł ogromne straty materialne i ludzkie, które zaważyły na jego dalszych losach i spowodowały, że miasto nie powróciło już do dawnej świetności. Po upadku Powstania Kościuszkowskiego i III rozbiórce Polski miasto weszło w skład zaboru austriackiego. W 1800 roku przebywał tu, wraz ze swym sztabem, książę Józef Poniatowski. Po likwidacji Księstwa Warszawskiego Zwolen znalazł się w utworzonym w 1815 roku Królestwie Polskim.

Od tego momentu zmienił się ustrój miasta, wprowadzono urząd burmistrza wraz z jego ławnikami. Za udział w powstaniach narodowych władze carskie zdegradowały Zwolen do miasta osady. Efektem tego był zastój ekonomiczno-gospodarczy.

10 VI 1925 roku decyzją Rady Ministrów Zwolen ponownie zostaje wpisany w poczet miast.

Wybuch II wojny światowej okazał się dla miasta Zwolenia bardzo tragiczny w skutkach. Zabudowa miejska została zniszczona w 90%. W ramach eksterminacji ludności żydowskiej hitlerowcy urządzili tu getto, w którym przebywało około 10 tys. Żydów. Za udział w ruchu oporu mieszkańcy Zwolenia i okolic trafili do więzień, a także ginęli w katowniach gestapo.

Dalsza historia Zwolenia to dźwiganie się z pożogi wojennej. Przykładem tego może być powołanie w pierwszych miesiącach po ustaniu działań wojennych Gimnazjum przekształconego później w Liceum Ogólnokształcące. Uruchomiono również średnią szkołę rolniczą.

30 IX 1954 roku w Zwoleniu zostaje utworzony powiat, podnosi to znacznie rangę miasta. Powstają dogodne warunki do rozwoju infrastruktury gospodarczej i przemysłowej. Powstaje filia Zakładów Metalowych "Łucznik", Zakłady Mięsne, Zakład Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego oraz Zakład Mleczarski.

W latach 1970-1972 Zwoleń zdobył I miejsce w konkursie „Mistrz Gospodarności”. Po likwidacji powiatu 21 sierpnia 1975 roku gmina i miasto zostają połączone w jedną jednostkę administracyjną. W skład gminy weszło 28 okolicznych wsi. Na podstawie ustawy z marca 1990 roku o terenowej organizacji rządowej w dniu 1 sierpnia 1990 roku utworzony został Urząd Rejonowy w Zwoleniu, obejmujący swym zasięgiem 7 gmin w tym miasta Zwoleń i Lipsko.

Od 1999 roku miasto Zwoleń jest siedzibą Starostwa Powiatowego obejmującego 5 gmin: gminę Tczów, gminę Kazanów, gminę Przyłęk, gminę Policzna oraz gminę miejsko-wiejską Zwoleń.

1.2. Położenie, powierzchnia, ludność

Gmina Zwoleń położona jest w południowo-wschodniej części województwa mazowieckiego na osi dróg krajowych Warszawa – Sandomierz i Radom – Lublin. Gmina Zwoleń, znajduje się w centralnej części powiatu zwoleńskiego. Stolicą gminy jest miasto Zwoleń, które administracyjnie wchodzi w skład gminy tworząc jednostkę samorządu terytorialnego – miasto i gminę Zwoleń.

Gmina Zwoleń graniczy:

- od północy z gminą Pionki i Policzna,
- od zachodu z gminą Gózd i Tczów,
- od południa z gminami Kazanów i Ciepiałów,
- od wschodu z gminami Przyłęk i Chotcza.

Na obszarze gminy znajduje się 28 sołectw i miasto Zwoleń, które jest siedzibą władz gminy i starostwa.

Całkowita powierzchnia Gminy Zwoleń zajmuje 161,12 km², z czego powierzchnia miasta wynosi 15,78 km², wsi – 145,34 km².

Tereny wiejskie zamieszkuje 7501, a miasto – 7961 osób.

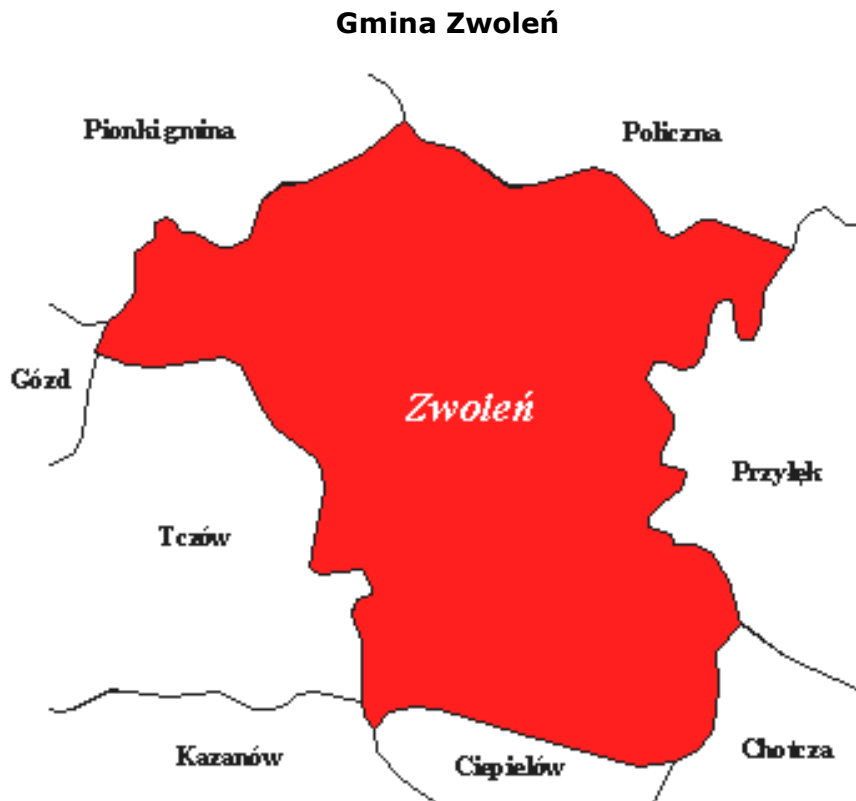
Gęstość zaludnienia na wsi wynosi 52 osób/km², w mieście 504 osób/km².

W skład gminy Zwoleń wchodzi następujące sołectwa:

1. Atalin	15. Mostki
2. Barycz	16. Niwki
3. Filipinów	17. Osiny
4. Helenów	18. Strykowice Błotne
5. Jasieniec Solecki	19. Strykowice Górne
6. Jasieniec Kolonia	20. Strykowice Podleśne
7. Jedlanka	21. Sydół
8. Józefów	22. Paciorkowa Wola Nowa

- 9. Karolin
- 10. Koszary
- 11. Linów
- 12. Ługi
- 13. Męciszów
- 14. Mieczysławów

- 23. Paciorkowa Wola Stara
- 24. Podzagajnik
- 25. Wólka Szelężna
- 26. Sycyna
- 27. Zielonka Nowa
- 28. Zielonka Stara

1.3. Powiązania i relacje z układem zewnętrznym

Powiązania komunikacyjne

Bardzo duże znaczenie w ujęciu ponadregionalnych dla zewnętrznych powiązań komunikacyjnych Gminy Zwoleń ma droga krajowa nr 12 biegnąca w kierunku wschód-zachód (Łódź - Lublin). Droga ta zaliczana jest do klasy drogi głównej ruchu przyspieszonego (GP). Ponadto jest głównym czynnikiem aktywizującym gospodarkę pozarolniczą gminy. W przyszłości budowa obwodnicy na drodze nr 12 odciąży ruch tranzytowy z centrum miasta.

Dużą rolę w powiązaniach wewnątrzregionalnych odgrywa również droga krajowa nr 79, która łączy Warszawę z Tarnobrzegiem. Zaliczana jest ona do klasy drogi głównej, gdyż tworzy dogodne powiązanie gminy, a nawet całego powiatu z ośrodkiem metropolitalnym, jakim jest Warszawa. Ma ona spore znaczenie dla integracji funkcjonalnej sąsiednich gmin powiatu zwoleńskiego i sołectw wchodzących w skład gminy Zwoleń.

Drogi te krzyżują się w centrum miasta, co stanowi duże utrudnienie dla mieszkańców z uwagi na duży ruch samochodów ciężarowych. Idealnym rozwiązaniem byłoby wybudowanie obwodnicy na drodze nr 12 wokół miasta Zwoleń.

Uzupełnieniem powyższego układu komunikacyjnego jest droga wojewódzka nr 787 łącząca gminę Zwolen z Pionkami.

Powiązanie infrastrukturalne

Powiązania infrastrukturalne gminy z układem zewnętrznym uwydatniają się również w infrastrukturze technicznej, a zwłaszcza w energetyce, sieci gazowej i telekomunikacji.

Powiązania zewnętrzne gminy w elektroenergetyce realizowane są dzięki liniom przesyłowym wysokiego napięcia 110 kV, zasilających GPZ 110/15 kV w Zwoleniu, która jest wpięta w linię 110 kV relacji Rożki – Puławy i Zwolen - Lipsko. Przez centralną część gminy przebiega tranzytem linia przesyłowa 220 kV relacji Rożki - Lublin. Administratorem wyżej wymienionych sieci jest Rejon Energetyczny Najwyższych Napięć w Radomiu.

Zasilanie gminy w paliwo gazowe oparte jest na gazociągu średniego ciśnienia relacji Bogucin – Zwolen i stacji gazowej I stopnia w Bogucinie. Administratorem sieci jest Mazowiecka Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. w Warszawie, Oddział Zakład Gazowniczy Radom.

Powiązania przyrodnicze

Powiązania zewnętrzne w zakresie środowiska naturalnego dotyczą głównie systemów zlewniowych wód powierzchniowych oraz obszarów krajobrazu prawnie chronionego.

Przez obszar gminy przepływa rzeka Zwolenka, która jest lewobrzeżnym dopływem rzeki Wisły.

Obszary krajobrazu prawnie chronionego obejmują przede wszystkim tereny systemu przyrodniczego oraz korytarze ekologiczne łączące większe kompleksy leśne. Najpiękniejsze i najcenniejsze obszary leśne w południowo – zachodniej części gminy wchodzi w skład kompleksu zwanego „Lasy Puszczy Kozienickiej”, które należą do Kozienickiego Parku Krajobrazowego. Ma to znaczenie ponadlokalne, ponieważ Park ten leży na obszarze powiatu radomskiego, kozienickiego i zwoleńskiego.

Obszarem prawnie chronionym jest również „Dolina rzeki Zwolenki”, która stanowi odnogę dla korytarza ekologicznego doliny Wisły.

Bardzo duże znaczenie mają obszary, które predestynowane są do rozwoju różnego rodzaju form turystyki, wypoczynku i rekreacji. Takim obszarem jest dolina środkowej Wisły (tereny przyległe do województwa lubelskiego), ponieważ znajdują się tam cenne i piękne przyrodniczo tereny w sam raz do promowania i wykorzystania w zakresie turystyki.

Oddziaływanie ośrodków zewnętrznych na miasto i gminę Zwolen

Oddziaływanie ośrodków zewnętrznych na miasto i gminę Zwolen może mieć zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki społeczno – gospodarcze. Może mieć ono charakter regionalny, ponadlokalny, a nawet krajowy i europejski.

Sąsiednimi ośrodkami, które w mniejszym lub większym stopniu wpływają na sytuację gminy Zwolen są miasta: Lublin, Warszawa, Radom, Puławy.

Lublin – miasto chętnie wybierane przez młodzież południowego Mazowsza na kontynuowanie nauki. Ponadto stanowi dogodnie powiązanie gospodarcze zachodniej części województwa mazowieckiego ze wschodnią częścią Polski, a nawet z obszarami po drugiej stronie granicy Rzeczypospolitej.

Metropolia warszawska – obszar średnio oddziaływający na gminę Zwolen głównie ze względu na odległości, jaka te dwa ośrodki dzieli i położenia peryferyjnego. Stanowi ona w pewnym stopniu zagrożenie w postaci odpływu młodych ludzi z najbardziej produktywnych grup wiekowych oraz najlepiej wykształconej. Powiązanie komunikacyjne za pomocą drogi kra-

jowej nr 79 nie tworzy istotniejszych związków funkcjonalno-przestrzennych z Warszawą. Jednakże nie oznacza to, że gmina ma charakter zaściankowy. W związku z Warszawą istnieją szanse rozwojowe dla gminy, które jej władze i społeczność lokalna powinna jak najlepiej wykorzystywać. Stolica jest najważniejszym w skali kraju ośrodkiem obsługi gospodarki rynkowej i centrum logistyki oraz układu komunikacji międzynarodowej. Jest chłonnym rynkiem dla towarów i usług. Ponadto Warszawa może być pośrednikiem przedsiębiorców z terenu gminy w transferze innowacji i technologii. Gmina wykorzystując własne cenne walory przyrodnicze, może stać się najlepszym miejscem wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców stolicy, którzy chcą odpocząć od dużego miasta.

Radom i Puławy – najbliższe centra i ośrodki obsługi gospodarki rynkowej. Większe znaczenie dla rozwoju ziemi zwoleńskiej ma jednak Radom, który jest zarówno ośrodkiem akademickim jak również administracyjnym i usługowym południowego Mazowsza. Tu mieści się Delegatura Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego oraz Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego. Ponadto w znaczeniu subregionalnym Radom stwarza szanse rozwojowe dla gminy Zwoleń w postaci większej dostępności usług publicznych czy kooperacji podmiotów gospodarczych.

2. Środowisko przyrodnicze

2.1 Położenie geograficzne i rzeźba terenu

Gmina Zwoleń położona jest w Regionie Nizy Środkowoeuropejskiego, w obszarze Nizin Środkowopolskich, w obrębie Wzniesień Południowo – Mazowieckich, we wschodniej części Równiny Radomskiej na pograniczu Niziny Mazowieckiej i Wyżyny Małopolskiej. Rzeźba terenu charakteryzuje się płaską powierzchnią wysoczyzny plejstoceńskiej.

Jest to równina denudacyjna o zdegradowanej pokrywie utworów czwartorzędowych, pod którą znajdują się warstwy jurajskie i kredowe, zapadające się ku północnemu wschodowi. Gmina ma charakter rolniczy, co pozwala na rozwój przemysłu rolno – spożywczego.

Wysoczyzna na obszarze gminy Zwoleń ma prawie płaską powierzchnię, ponieważ nachylenie terenu nie przekracza prawie 5%. Tylko jedynie na zboczach dolin i wydym spadek dochodzi do 10 – 15%, którym towarzyszą zagłębienia bezodpływowe powstałe na wskutek nierównej akumulacji lodowca, okresowo zawadnione.

Gmina położona jest w zlewni rzeki Zwolenki, lewobrzeżnego dopływu Wisły. Dolina rzeki Zwolenki i jej dopływy Piątkowego Stoku oddzielone są od wysoczyzny wyraźną krawędzią morfologiczną o wysokości 3–8 m, co szczególnie zaznaczone jest w krajobrazie po obu stronach rzeki na południowy wschód od miasta. Doliny tych rzek tworzą taras zalewowy akumulacyjny o szerokości 100–300 m.

Większe deniwelacje i spadki występujące w dolinie Zwolenki powodują, że jest ona narażona na erozję.

W północnej części gminy można spotkać pokrywy piasków eolicznych z licznymi wałami wydmyowymi, między którymi występują zagłębienia deflacyjne i bezodpływowe. Obszar ten porośnięty jest lasami Puszczy Kozienickiej. Na terenie gminy rozproszone są niewielkie powierzchnie leśne.

2.2 Klimat

Gmina Zwoleń znajduje się w radomskiej strefie klimatycznej.

Klimat gminy charakteryzuje się:

- średnią roczną temperaturą powietrza 7,2°C
- średnią sumą opadów rocznych 550-650 mm

- czasem trwania pokrywy śnieżnej 60 dni
- najwyższą temperaturą dobową w lipcu +23,4⁰C
- najniższą temperaturą dobową w lutym -7,7⁰C
- średnioroczną wilgotnością względną powietrza ~80%
- czasem trwania okresu wegetacyjnego 210-215 dni

Mgły występują najczęściej w październiku i listopadzie (średnia roczna – 24 dni). Bardzo częstym zjawiskiem są mgły unoszące się nad terenami bagiennymi. Parowanie wody z bagien i kanałów zwiększa wilgotność na całym obszarze.

W południowej części miasta Zwoleni leży niewielki obszar leśny, który posiada specyficzny mikroklimat (słabe nasłonecznienie, wyrównany profil termiczny, podwyższona wilgotność powietrza).

Niezbyt korzystne warunki klimatyczne posiadają doliny rzeczne w postaci spływu chłodnego i wilgotnego powietrza w dolinach bocznych oraz słabego przewietrzenia.

Wiatry dominująco wieją z kierunku zachodniego, których udział wynosi 21%. Najmniej wieją wiatry z północy i północnego wschodu. W okresie letnim i jesiennym dominują wiatry zachodnie, wiosną – północne, a zimą – południowo-wschodnie.

2.3 Gleby

Gleby, które występują na terenie gminy Zwoleni, wytworzyły się na podłożu utworów czwartorzędowych – plejstoceńskich piasków, glin zwałowych, piasków gliniastych. Przeważają głównie gleby bielcowe (60% powierzchni) i pseudobielcowe. Ponadto występują tu także gleby brunatne i podrzędnie czarne ziemie zdegradowane.

W części północnej gminy występują piaski eoliczne w formie wydmy, pomiędzy którymi występują zagłębienia deflacyjne i bezodpływowe i porośnięte lasami Puszczy Kozienickiej. W dolinie rzeki Zwolenki występują torfy przejściowe i niskie z naturalnymi zbiorowiskami roślinności szuwarowej i torfowej.

Gleby na obszarze omawianej gminy są mało i słabo zróżnicowane bonitacyjnie. W głównej mierze przeważają grunty III i IV klasy i są to w większości gleby o dobrej wartości rolniczej. W obniżeniach terenu i dolinach rzek i cieków występują gleby brunatne kwaśne i wylugowane oraz gleby torfowe, mułowe i glejowe.

Gleby w klasach bonitacyjnych:

- klasa II ok. 10%
- klasa III 14%
- klasa IV 28%
- klasa V i VI ok. 48%

Większe kompleksy dobrych gleb występują w rejonie sołectw: Sycyna, Jasieniec Solecki, Zielonka, Strykowice Błotne, a także we wschodniej i południowej części miasta Zwoleni.

Ogólny stan gleb na terenie gminy jest dobry, ale podstawowym problemem jest zabezpieczenie ich przed erozją, niszczeniem mechanicznym oraz zanieczyszczeniem substancjami szkodliwymi. Owe zjawiska erozyjne występują wzdłuż rzeki Zwolenki, ponieważ te tereny są bardzo narażone na erozję wietrzną i wodną.

2.4 Surowce mineralne

Gmina Zwoleni charakteryzuje siÄ wystÄpowaniem surowcw mineralnych takich jak: surowce ilaste, torfy, opoki i kreda piszÄca, kruszywa naturalne drobne i grube.

Kruszywa naturalne wystÄpujÄ w postaci piaskw i Åwirw wodnolodowcowych moren czoÅowych, piaskw eolicznych i rezydualnych a takÅe piaskw i Åwirw rzecznych. LudnoÅ lokalna eksploatuje je nielegalnie dla wÅasnych celw bez Åadnych uprawnieÅ i koncesji. Dlatego na tym terenie moÅna znaleÅÄ duÅo „dzikich” wyrobisk, ktre wymagajÄ rekultywacji, chociaÅby z tego wzglÄdu, iÅ sÄ one uÅywane jako skÅadowiska odpadw komunalnych.

Surowce ilaste majÄ postaÄ iÅw zastoiskowych i gliny. MajÄ one nieregularne wyksztaÅcenie, typowe dla utworw lodowcowych. SÄ one silnie zmienione i dlatego nie speÅniajÄ Åadnych norm jakoÅciowych i tym samym nie sÄ eksploatowane.

Torfy sÄ bardzo charakterystyczne dla pÅaskich dolin rzecznych i zagÅbieÅ bezodpÅywowych. SÄ to przede wszystkim torfowiska na ogÅ niskie, utworzone z torfw trzcinowych i turzycowych. CharakteryzujÄ siÄ maÅÄ miÄszoÅciÄ.

Torfy sÄ udokumentowane w ÅÅoÅu „Janowiec”, „Doliny rzeki Zwolenki”, „Borowiec – Lucimia” i „Karczwka”. Åadne z tych ÅÅw nie jest obecnie eksploatowane. Na terenie ÅÅw „Borowiec – Lucimia” i „Antonwka” zostaÅy utworzone rezerwaty. Na czÄÅi pozostaÅych terenach ÅÅw utworzono uÅytki ekologiczne.

Grnokredowe opoki i kredy piszÄce z przewarstwieniami margli wystÄpujÄ pod pokrywÄ osadw czwartorzÄdowych. Obecnie tych surowcw siÄ nie eksploatuje.

2.5 Zasoby wodne

Wody powierzchniowe

Wody powierzchniowe na obszarze omawianej gminy majÄ charakter nizinny. NaleÅÄ one do dorzeczca WisÅy.

Na terenie gminy swj poczÄtek bierze rzeka Zwolenka (lewobrzeÅny dopÅyw WisÅy), PiÄtkowy Stok (dopÅyw Zwolenki) i PÅewka. Zwolenka bierze poczÄtek na pÅocny – zachd od Linowa.

Rzeki na obszarze gminy sÄ niewielkie, ale posiadajÄ liczne dopÅywy. JednakÅe w wyniku przeprowadzonych melioracji w latach ubiegÅych czÄÅ z nich zatraciÅa swj naturalny charakter.

Na przeÅomie lutego i marca rzeki te majÄ charakter wezbraniowy typu roztopowego, natomiast na przeÅomie lipca i sierpnia sÄ to wezbrania letnie. Rzeki te posiadajÄ rwnieÅ niskie stany wd w czerwcu oraz na poczÄtku lipca i w okresie jesieni. JednakÅe w okresie wzmoÅonych opadw wody Zwolenki wystÄpujÄ z koryta i zalewajÄ taras zalewowy.

W mieÅcie Zwoleniu umiejscowiony jest zbiornik retencyjny, ktry posiada rwnieÅ charakter rekreacyjny. Na omawianym obszarze znaleÅÄ moÅna jak najbardziej oczka wodne, stawy, sadzawki oraz zbiorniki przeciwpoÅarowe. Obecnie moÅna zaobserwowa, Åe coraz wiÄcej oczek i sadzawek wysycha i zostaje poroÅniÄta wierzbami i brzozaami.

Pod wzglÄdem fizykochemicznym i bakteriologicznym rzeka Zwolenka zaliczana jest do II i III klasy czystoÅci. Jedynie na niewielkich odcinakach jej wody sÄ pozaklasowe. Zwolenka wprowadza do WisÅy wody III klasy czystoÅci. Natomiast pod wzglÄdem sanitarnym rzeka osiÄga II klasÄ czystoÅci.

Wody podziemne

Na terenie gminy występują dwa poziomy wód podziemnych: czwartorzędowy i kredowy. Te dwa poziomy użytkowe mają ogromne znaczenie dla zaopatrzenia w wodę pitną.

Gmina Zwoleń znajduje się w jednostce hydrologicznej: Regionie Lubelsko – Radomskim, Podregionie Radomskim, w Rejonie Janowiec – Zwoleń i Rejonie Puławy – Dęblin.

W Podregionie Radomskim znajdują się utwory kredy górnej, częściowo trzeciorzędu i podrzędnie czwartorzędu.

W utworach kredy górnej znajdują się wody szczelinowe, które wiążą się z opokami, marglami i gezami na głębokości do 60 m o swobodnym zwierciadle, lokalnie pod ciśnieniem 200 kPa. Wydajność otworów studziennych wynosi 10–120 m³/h, ale zdarza się lokalnie większa.

Poziom w utworach czwartorzędowych wiąże się z piaskami i żwirami i występuje na głębokości do 40 m, gdzie zwierciadło wody jest swobodne (wydajność – 70–120 m³/h). Lokalnie można zaobserwować kontakty hydrauliczne pomiędzy tymi poziomami.

W rejonie Zwolenia występuje główny poziom użytkowy w utworach kredy górnej na głębokości 20–50 m, który posiada wydajność 10–120 m³/h. Woda na tym poziomie posiada swobodne zwierciadło, tylko gdzieś pod niewielkim ciśnieniem. Tu także występują kontakty hydrauliczne poziomów wodonośnych w utworach czwartorzędu i górnej kredy.

Na terenie gminy w wyżej wymienionych utworach w przeszłości wykonano dość dużo studni wierconych, które służyły do zbiorowego zaopatrzenia w wodę pitną. Są to studnie odwiercone w latach 60-tych i 70-tych ubiegłego wieku, aczkolwiek większość tych studni jest już nie eksploatowana. Obecnie eksploatowane są ujęcia wody przy ul. Batalionów Chłopskich i przy ul. Sportowej oraz w Strykowicach Błotnych.

Poziom górnokredowy wiąże się z utworami marglisto-wapiennymi kredy górnej i posiada napięte zwierciadło wody.

Poziom kredowo – czwartorzędowy związany jest z marglami kredy górnej oraz ze żwirami, pospółkami i piaskami czwartorzędowymi.

Poziom czwartorzędowy wiąże się z utworami sypkimi o zróżnicowanej granulacji, które występują albo tuż pod powierzchnią terenu lub wśród glin zwałowych.

Wydajność istniejących studni czwartorzędowych uzależniona jest od intensywności opadów atmosferycznych, która jednakże jest niewielka – 5,5–28m³/h.

Korzystanie z wód podziemnych na terenie gminy regulowane jest ustawą Prawo wodne w celu ich ochrony przed zanieczyszczeniami i złą eksploatacją. Ponadto występują strefy ochrony pośredniej i bezpośredniej, które określają ograniczenia czynności mogących mieć wpływ na jakość pobieranej wody. Ponadto ochrona zasobów wód podziemnych polega głównie na ograniczaniu eksploatacji do minimum i monitorowaniu jakości pobieranej wody.

2.6 Lasy

Gmina Zwoleń posiada średnią lesistość. Lasy na obszarze gminy zajmują 4123ha, co stanowi 25,6% ogółu powierzchni (lasy należące do indywidualnych gospodarstw – 1351ha). Są to w większości grunty Lasów Państwowych Nadleśnictwa Zwolenia.

Najcenniejszym i największym kompleksem leśnym biocentrycznym jest kompleks w południowo – zachodniej części gminy. Łączy się on z niewielkim obszarem leśnym w południowo – zachodniej części gminy w kierunku wschodnim od Karolina. Oba te kompleksy wchodzi w skład leśnego obszaru promocyjnego „Lasy Puszczy Kozienickiej”. Ponadto północ-

no – zachodnia część gminy Zwoleń znajduje się na terenie Kozienickiego Parku Krajobrazowego. Kompleksy o największej powierzchni uzyskały status lasów chronionych. Są to głównie lasy wodochronne o wilgotnych siedliskach z naturalnymi zasobami wód gruntowych a także lasy uszkodzone przez przemysł.

Poza największym kompleksem leśnym, jakim jest Puszcza Kozienicka występują niewielkie obszary leśne, rozproszone po całej gminie. Do nich należą: las Osiny na południe od miasta Zwoleń, las w okolicach Jasieńca Soleckiego, lasy w dolinie rzeki Zwolenki, lasy w Strykowicach Górnych, Męciszowie i Podzagajniku oraz pomiędzy Józefowem a Michalinem.

Gatunkiem przeważającym w tych lasach są drzewa iglaste (głównie sosna pospolita), niewielkie siedliska borowe. Na tych terenach można spotkać również gatunki domieszkowe: brzoza, dąb, olsza szara i czarna, jodła, świerk, grab, lipa, klon, modrzew, jesion, wiąz i osika. Najcenniejsze obiekty i tereny zostały objęte ochroną rezerwatową.

3. Zagospodarowanie przestrzenne

Gmina Zwoleń posiada Plan Zagospodarowania Przestrzennego osobno dla gminy. Opracowanie obejmuje cały obszar, który został podzielony na strefy funkcjonalne. W strefach zawarte są ustalenia szczegółowe, które należy stosować z wymogami obowiązującymi w zakresie ochrony środowiska, ochrony dziedzictwa kulturowego oraz zasadami wyposażenia terenu w infrastrukturę techniczną i komunikację.

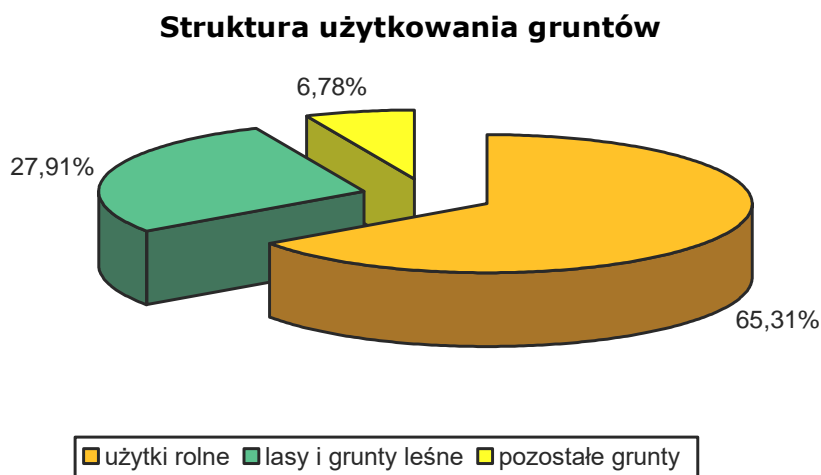
3.1. Struktura powierzchni

Gmina Zwoleń jest gminą typowo rolniczą – grunty orne zajmują powierzchnię 9 743 ha, co stanowi 89,7% użytków rolnych, sady o powierzchni 232 ha stanowią 2,1%, natomiast łąki i pastwiska zajmują 892 ha, czyli 8,2% użytków rolnych.

Tabela 1. Użytkowanie gruntów na terenie gminy Zwoleń

Powierzchnia ogólna	Użytki rolne			Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty	
	Razem	Grunty orne	Sady i pastwiska			
		w ha				
16112	10867	9743	232	892	4123	1122
		w %				
100	67,4	89,7	2,1	8,2	25,6	7,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Zwoleniu.

3.2. Uwarunkowania ochrony środowiska naturalnego

Znaczna ilość obszarów chronionych niesie ze sobą pewnego rodzaju uwarunkowania (potencjalne problemy w lokowaniu nowych inwestycji mogących zagrażać środowisku). Krajowy system obszarów chronionych tworzą: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu. Spośród ww. form na terenie gminy Zwoleń występują: 2 rezerваты, liczne pomniki przyrody, użytki ekologiczne, obszar krajobrazu chronionego „Dolina rzeki Zwolenki”.

Obszar krajobrazu chronionego „**Dolina rzeki Zwolenki**” - obejmuje obszar o powierzchni 5040 ha. Teren ten, zwłaszcza w środkowym i dolnym biegu rzeczki, odznacza się szczególnie dużymi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi. Rzeka, silnie meandrując w wąskiej dolinie, tworzy malownicze zakola. W dolinie rzeczki, posiadającej liczne torfianki, ukształtował się niepowtarzalny układ specyficznych środowisk, nie występujących w innych dolinach rzecznych w regionie. W tarasie zalewowym zachowały się zbiorowiska leśne rzadko spotykane w innych częściach Polski. Są to fragmenty olsów oraz lasów łęgowych.

Wysokie zbocza doliny porastają zbiorowiska kserotermiczne z licznymi rzadkimi gatunkami roślin (m.in. zawciąg pospolity, osoka aloesowata, widłaki, grązel żółty, grzybień biały, pełnik europejski, bobrek trójlistkowy, gnidosz bagienny, siedmiopalecznik błotny, salwinia pływająca, szalwia lepka, storczyki, szalej jadowity, świbka błotna, wolffia bezkorzeniowa i rzęsa garbata).

Bogactwo faunistyczne to przede wszystkim ptaki. Na terenie doliny gniazduje ok. 80 gatunków (m.in. błotniak łąkowy, kropiatka, zielonka, sieweczka rzeczna, krwawodziób, derkacz, rybitwa czarna, przepiórka, podróżniczek i kraska). Na terenie tym występuje ponad 19 gatunków ssaków oraz ok. 19 gatunków reprezentujących herpetofaunę (m.in. rzekotka drzewna, żaba śmieszka, ropucha paskówka, grzebiuszka, kumak nizinny, padalec, jaszczurka żyworodna, zaskroniec, żmija itp. spośród owadów stwierdzono między innymi występowanie mrówkolwa, trzyszczki, licznych motyli i ważek).

Ze względu na bogactwo gatunkowe i środowiskowe obszar „Doliny rzeki Drzewiczki” został zaliczony do ważnych przyrodniczo obszarów o znaczeniu międzynarodowym.

Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Sycyna” został utworzony w 2003 roku i obejmuje stawy w dolinie Sycynki oraz park przy dawnym dworze Kochanowskich. Teren zajmuje powierzchnię 1,15 ha. Głównym elementem tego zespołu są doliny rzeczne.

Roślinność na tym terenie nie ma charakteru naturalnego. Większość drzewostanu została zasadzona na początku XX w. Na obszarze parku znajduje się 103 drzewa w różnym wieku. Można tu spotkać takie drzewa jak: kasztanowce, lipy, topole, jesiony, buki, świerk oraz kłony. Najcenniejszym drzewem w parku jest buk, który znajduje się w sąsiedztwie fundamentów dworku. Drzewo to posiada ładny pokrój, srebrzystoszarą korę i czerwone liście. Ponad dworkiem znajduje się potężna topola, która wyrosła w miejscu ganku dawnego dworu Kochanowskich. Krzewy występują nielicznie, głównie w pobliżu stawu. Pod drzewami roślinność jest skąpa, nie występuje tu zwarta murawa z uwagi na duże zacienienie. Pojawiają się tu takie rośliny jak: podagrycznik pospolity, fiołek wonny, przytulia czepna, niezapominajka błotna.

Na obszarze gminy umiejscowione są dwa rezerваты:

- **Ługi Helenowskie** – (większa część rezerwatu położona jest na terenie gminy Policzna); całkowita powierzchnia – 93,56 ha. Składa się on z kompleksu leśnego i bagienne-go. Został on utworzony głównie dlatego, aby zachować siedliska bagienne i torfowiska. Charakteryzuje się zróżnicowaną i bogatą roślinnością i fauną. Jest ostoją dla ptactwa wodnego i drobnej zwierzyny.
- **Miodne** – całkowita powierzchnia – 20,38 ha; został utworzony dla ochrony naturalnego stanowiska buka zwyczajnego. Znajdują się tu także stanowiska leśne grądu i boru

mieszanego (dąb, sosna, jodła, buk). Rezerwat ten odznacza się bogatą roślinnością zieloną (runo i podszyt), różnorodnością fauny. Występująca tu roślinność posiada dużą wartość biocenotryczną i krajobrazową. Ponadto można tu znaleźć wielogatunkowe drzewostany z potężnymi bukami i pomnikowym dębem. Spośród wielu gatunków roślin chronionych można tu spotkać turzycę orzęsnioną, perlówkę zwisłą, gajowca żółtego, fiołka leśnego, bluszcz pospolitego. Do najczęściej spotykanych zwierząt zaliczamy: sarnę, dziką, lisa, wiewiórkę, myszołowa zwyczajnego, dzięcioła dużego i średniego, śpiewaka, jaszczurkę zwinkę, żmiję, rzekotkę drzewną i ropuchę szarą.

Na terenie gminy występują również pomniki przyrody ożywionej, które znajdują się na obszarach leśnych Nadleśnictwa Zwoleń. Są to:

- 23 dęby szypułkowe w wieku 120–300 lat,
- 1 jodła pospolita w wieku 150 lat,
- 2 sosny pospolite w wieku 150 i 330 lat,
- 9 modrzewi polskich w wieku 150 lat,
- 3 jesiony wyniosłe w wieku 150 lat,

Oprócz tego można jeszcze spotkać inne pomniki na terenie Strykowic Górnych:

- 2 dęby szypułkowe w wieku 150 lat,
- jesion wyniosły w wieku 150 lat.

3.3. Dziedzictwo kulturowe

Miasto i Gmina Zwoleń jest obszarem bogatym kulturowo i turystycznie. Można tu odszukać wiele obiektów posiadających dużą wartość kulturową i historyczną. Obiekty dziedzictwa kulturowego oddziałują na tożsamość kulturową społeczności lokalnej omawianego obszaru.

Sycyna kojarzona jest z miejscem narodzin najwybitniejszego poety polskiego renesansu – Jana Kochanowskiego. Zachowały się tu jedynie szczątkowe pamiątki z czasów Kochanowskich. Znajdują się tu fundamenty domniemanego dworu Kochanowskich, które posłużyły do jego rekonstrukcji. W 1980 r. przy szosie Zwoleń – Lipsko odsłonięto (popiersie na postumencie) pomnik Jana Kochanowskiego. Jedynym zachowanym w Sycynie zabytkiem z XVII w. jest obelisk. Na cokole obeliska wznosi się kolumna zwieńczona czteroboczną kapliczką, która pokryta jest półkolistą kopułką o ornamentach cekinowym.

Kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Św. w Zwoleniu jest najstarszym i jedynym zabytkiem Zwolenia, pochodzącym z XVI w. Pierwotnie był drewniany, a w poł. XVI w. spalony. Obecnie muryrowany. Znajduje się w nim „Kaplica Kochanowskich”. Po odnowieniu po pożarze dobudowano nawy boczne i wieżę. Okna są wysokie, zamknięte łukami odcinkowymi. Dachy dwuspadowe.

Wewnątrz Kościoła p.w. Podwyższenia Krzyża Św. w Zwoleniu znajduje się Kaplica Kochanowskich, zbudowana na rzucie kwadratu, nakryta ośmioboczną kopułą nadwieszoną na narożnych trompach i zwieńczoną latarnią. Nowe okna przebite w ścianach bocznych. Na północnej ścianie występują fragmenty polichromii renesansowej i barokowej pod dawnym ołtarzem. W kaplicy pięć epitafiów z inskrypcjami łacińskimi, a wśród nich poety Jana Kochanowskiego. Zamieszczone jest tu także popiersie poety w stroju włoskim w udrapowanym płaszczu z kryzą. Tu znajdują się szczątki poety i jego rodziny.

W tymże kościele znajduje się również Kaplica Owadowskich na rzucie kwadratu, przykryta kopułą na pendentywach z latarnią. Wnętrze pokryte jest renesansową dekoracją stiukową. Na południowej ścianie znajduje się polichromia, przedstawiająca akt nadania Zwoleńowi praw miejskich z centralną postacią króla Władysława Jagiełły.

Wokół świątyni umieszczony jest cmentarz przykościelny z licznymi nagrobkami (XVII – XVIII w.).

W centrum miasta Zwolenia znajduje się Rynek na planie prostokąta z narożnymi ulicami (charakterystyczny dla miast późnośredniowiecznych). Pośrodku niego znajduje się pomnik Jana Kochanowskiego. W pierzei północnej umieszczony jest pomnik poświęcony ofiarom niemieckiej okupacji, którego głównym akcentem jest orzeł polski z rozpostartymi do lotu skrzydłami. Przy ulicy Kościelnej znajduje się pomnik Jana Kochanowskiego trzymającego w ramionach córkę Urszulkę.

Inne zabytki i obiekty kulturowo – przyrodnicze na terenie gminy Zwoleń to:

- pomnik nieznanego żołnierza,
- pomnik ściana straceń,
- mogiła zbiorowa z 1946 r. (tablica imienna wojska różnych narodowości),
- mogiła zbiorowa w Podborku (1943r.) - poświęcona ofiarom lewicowej partyzantki oraz ich rodzinom bestialsko zamordowanym w Podborku i okolicznych wsiach
- kwatera z 1945 r. żołnierzy WP poległych w walce
- pomnik z 1945 r. poświęcony „Pamięci Ofiar Stalinizmu Synowie Ziemi Zwoleńskiej”
- obelisk z XVII w. w Sycynie
- cmentarz rzymsko-katolicki – kwatery żołnierzy poległych w I wojnie światowej różnych narodowości
- cmentarz żydowski w Zwoleniu
- kompleks dworkowo – parkowy w Jasieńcu Soleckim
- kapliczka przy ul. Wojska Polskiego w Zwoleniu

3.4 Turystyka i rekreacja

Gmina Zwoleń, o zróżnicowanym charakterze krajobrazowym i bezcennych walorach przyrodniczych może stać się rejonem o charakterze turystycznym, agroturystycznym i letniskowym. Jest to również rejon predysponowany do rozwoju rolnictwa ekologicznego. Rolnictwo ekologiczne jest ważnym czynnikiem zwiększającym zatrudnienie na wsi, dostarcza nowych miejsc pracy oraz daje rolnikom dodatkowe źródło dochodu. Także rozwój działalności agroturystycznej stwarza ludności wiejskiej dodatkowe możliwości pracy, wykorzystanie istniejących zasobów mieszkaniowych, wykorzystanie produkowanej w gospodarstwie żywności o wysokiej jakości.

W gminie działają następujące gospodarstwa agroturystyczne:

Tabela 2. Gospodarstwa agroturystyczne na terenie gminy Zwoleń

Miejscowość	Liczba miejsc
Podzagajnik 135 – Pan Włodzimierz Demczuk	14
Zwoleń ul. Wiślana 6 – Pani Henryka Oleksik	8
Zwoleń ul. Bulwar Targowy – Pan Tarasiński	5 pokoi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Urzędu Miejskiego w Zwoleniu

Baza gastronomiczna i noclegowa na terenie gminy Zwoleń nie jest zbyt rozbudowana i obejmuje m.in.:

- **Brzozowy Raj - Zajazd agroturystyczny** 26-700 Zwoleń Podzagajnik 135
tel.: 48 676 52 20
- **Vanilla House** 26-700 Zwoleń Aleja Jana Pawła II 30
restauracja, hotel, bar szybkiej obsługi
tel. 48 676 23 11;
kom 607 852 074.
- **Fraszka Dom Weselny** Sycyna Kolonia 2, 26-700 Zwoleń; bar, restauracja 21 miejsc noclegowych
- **Pizzeria „QUATRO”**
26-700 Zwoleń
ul. KOCHANOWSKIEGO 12
tel. 48 676 34 20
- **MOGADOR – motel, bar**
Szczęśniak Jan
26-700 Zwoleń
Florianów 7;
tel. 48 677 50 33
tel. 600 023 102
- **Rozmaryn Pizza & Pasta**
26-700 Zwoleń
ul. Jagiełły 17
tel.: 502678867
- **U Stasia – Bar**
26-700 Zwoleń
pl. Kochanowskiego 3
tel.: 48 676 27 28
- **Cukiernia Gomuła Józef**
26-700 Zwoleń
pl. Kochanowskiego 5
tel.: 48 676 22 93
- **Fuks – Kawiarnia**
26-700 Zwoleń
Kościuszki 14
tel.: 48 676 25 75

Atrakcyjność turystyczną gminy i okolic potwierdza fakt, iż przez gminę przebiegają oznakowane szlaki turystyczne piesze i rowerowe:

- **Szlak zielony** - długość szlaku - 56,5km. Zajezerze PKP - Opactwo - Sieciechów - Garbatka - Rezerwat „Krępiec” - Bogucin - Pionki - Sucha - Koszary - Zwoleń. Tą trasę należy zaplanować na dwa trzy dni. Szlak jest bardzo interesujący i łatwy dla

turystów pieszych, natomiast dla turystów kolarzy może być dość uciążliwy. Na trasie zabytkowe kościoły. Noclegi w Garbatce Letnisko i Pionkach.

- **Szlak żółty** - Czarnolas-Policzna-Sucha-Linów–nadleśnictwo Zwoleń. Bardzo ciekawy, aczkolwiek krótki 20 km szlak. Łatwy zarówno dla turystów kolarzy, jak i turystów pieszych. Muzeum Jana Kochanowskiego w Czarnolesie to niewątpliwie największa atrakcja tego szlaku.
- **Ścieżka rowerowa „Miodne”** - rozpoczyna się od siedziby Nadleśnictwa położonej w miejscowości Miodne przy trasie Radom-Zwoleń. Trasa rowerowa przebiega przez południową część Puszczy Kozienickiej. Przed wyruszeniem na wycieczkę rowerową w Nadleśnictwie Zwoleń można uzyskać informację na temat przebiegu trasy ścieżki, której opis podzielony jest na 5 odcinków. Trasa ścieżki oznaczona jest czerwonymi paskami na drzewach. Długość ścieżki wynosi około 18 km

Na terenie Nadleśnictwa Zwoleń (Leśny Kompleks Promocyjny „Puszcza Kozienicka”) znajduje się ścieżka przyrodniczo-leśna „Miodne” i służy jako obiekt edukacji przyrodniczo-leśnej oraz turystyce. Na trasie ścieżki znajdują się dwa rezerwaty przyrody: „Miodne” i „Ługi Helenowskie” oraz kilka pomników przyrody – stare dęby i buki. W czasie zwiedzania ścieżki można zaobserwować różne stadia rozwojowe lasu od upraw leśnych do starych drzewostanów. Spotkać tu można również chronione i rzadkie rośliny, grzyby oraz liczne gatunki ptaków i ssaków leśnych. Fragment ścieżki, około 600 m, przebiega przez siedliska wilgotne w rezerwacie „Ługi Helenowskie” wzdłuż największego bagna w Puszczy Kozienickiej, zwanego „Wielkim Ługiem”. W tym punkcie znajduje się miejsce widokowe i kładka nad bagnem. Całkowita długość ścieżki wynosi ok. 3,5 km, a jej przebieg oznakowany jest strzałkami koloru białego na zielonym tle od początku do końca trasy. Trasa ścieżki rozpoczyna się parkingiem leśnym w miejscowości Podgóra przy leśniczówce, gdzie znajduje się zadaszenie i miejsce na ognisko. Na całej długości ścieżki znajduje się 15 przystanków tematycznych i trzy miejsca wypoczynku.

Miasto i Gmina Zwoleń oraz pozostałe gminy wchodzące w skład powiatu zwoleńskiego planują przystąpić do realizacji projektu pod nazwą: **„Zielony Szlak Rowerowy Mazowsza”**.

Projekt „Zielony Szlak Rowerowy Mazowsza” zakłada wytyczenie i zbudowanie sieci szlaków rowerowych wraz z towarzyszącą infrastrukturą noclegowo – gastronomiczną, zaś przebieg głównych tras rowerowych ma nawiązywać do istniejącej już i rozbudowywanej europejskiej sieci szlaków oraz do zielonych szlaków rowerowych, wzorowanych na amerykańskich *Greenways*. Projekt wpisany jest do Regionalnego Planu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013 jako jeden z projektów kluczowych. Projekt ma być realizowany z funduszy Unii Europejskiej i samorządu.

Do końca 2007 roku na podstawie dokumentów strategicznych rozwoju województwa ma zostać opracowana wspólna, zbiorcza i jednolita dokumentacja koncepcji projektu dla całego województwa. Zakłada się budowę siatki tras, dróg i ścieżek rowerowych na Mazowszu wraz z budową, modernizacją lub adaptacją obiektów pod infrastrukturę baz rowerowych, centrów turystycznych.

Pomysł projektu opiera się na wykorzystaniu unikalnych walorów środowiska naturalnego na terenie województwa oraz zainteresowania tym bogactwem mieszkańców metropolii warszawskiej, a także turystów z Polski i zagranicy poprzez stworzenie warunków dla rozwoju kwalifikowanej turystyki rowerowej. Trasy miałyby zapewniać proste połączenie wszystkich najatrakcyjniejszych miejsc w gminach.

Do celów rekreacyjnych, wypoczynkowych i kąpieliskowych wykorzystywany jest zalew (powierzchnia – 4 ha), który znajduje się przy Miejsko – Gminnym Ośrodku Rekreacji i Sportu. Jest tu możliwość wypożyczenia sprzętu wodnego. Na tarasie zalewu znajduje się boisko do piłki siatkowej, korty tenisowe, estrada i deptak wokół zalewu. Na obszarze Miejskiego Ośrodka Rekreacji i Sportu znajduje się zespół 10 drewnianych domków letniskowych, w których łącznie może być zakwaterowanych 40 osób. Opodal znajduje się pole namiotowe na 50 sta-

nowisk oraz Dom Uroczystości Rodziny posiadający 250 miejsc konsumpcyjnych czynny przez cały rok. Atrakcją dla dzieci jest plac zabaw, który wyposażony jest w huśtawki i ławeczki.

Niewątpliwym atutem rozwoju turystyki w gminie Zwoleń jest bliskość miasta Zwoleń, które stanowi doskonałe zaplecze usługowe i oświatowe dla prowadzenia promocji rekreacji i turystyki. W tym celu wykorzystuje się walory przyrodnicze, kulturowe i historyczne miasta w postaci obiektów zabytkowych, zrewaloryzowanych urbanistycznie obiektów staromiejskich.

Bardzo ważnymi czynnikami, przemawiającymi za rozwojem i promocją turystyki w tym regionie, są czyste środowisko, dobry mikroklimat, brak przemysłu zanieczyszczającego środowisko, tradycje kulturowe i historyczne, liczne zabytki. Ciekawą atrakcją dla turystów jest nauka wyplatania koszy z wikliny, jazda konna dla dzieci i dorosłych a także hipnoterapia dla dzieci niepełnosprawnych.

Omawiając walory turystyczne gminy nie można pominąć miejscowości Sycyna, która jest miejscem o ciekawej historii oraz bogatych walorach kulturowych i przyrodniczych. Jej walory kulturowe związane są z życiem Jana Kochanowskiego.

Głównymi elementami krajobrazu Sycyny są:

- park widoczny w krajobrazie jako grupa drzew
- zespół stawów przechodzący w ols
- pola uprawne z zadrzewieniami śródpolnymi
- odległe lasy w postaci borów mieszanych
- młyn
- ruiny budynków folwarcznych
- szkoła
- budynki dawnego PGR
- pomnik Jana Kochanowskiego
- obelisk z 1621 r.

Na terenie parku planuje się realizację następujących funkcji:

Turystyczna. Przyjazdy zwiedzających indywidualnie oraz zorganizowanych grup.: wycieczek szkolnych. Zwiedzanie parku i renesansowych parterów, młyna, pomnika Jana Kochanowskiego, obelisku, wypoczynek na terenie parku, spacerów ścieżką dydaktyczną.

Edukacyjna. Partery jako świadectwo historii przybliżające epokę renesansu. Ścieżka dydaktyczna pokazująca zwiedzającym walory przyrodnicze Sycyny.

Centrum kulturalne. Park jako element powiązany przestrzennie z młynem - planowanym jako centrum konferencyjne i muzeum. Stanowi oprawę takich wydarzeń jak: konferencje, zjazdy, spotkania, koncerty, spotkania Towarzystwa Oświatowego Sycyna.

Promocyjna. Dla lokalnej społeczności park stanowi miejsce wypoczynku, spędzania wolnego czasu. Jako element promocyjny i przyciągający zwiedzających przyczynić się może do rozwoju ekonomicznego Sycyny.

Elementami dysharmonijnymi w krajobrazie są:

- budynki PGR bezpośrednio graniczące z terenem parku wpływają ujemnie na estetykę krajobrazu;
- budynek Szkoły Podstawowej;
- droga Zwoleń - Sandomierz jako źródło emisji gazów i pyłów oraz hałasu niekorzystnie wpływa na mikroklimat parku;
- ruiny budynków folwarcznych w zachodniej części parku.

3.5. Komunikacja i infrastruktura techniczna

Powiązania komunikacyjne i infrastruktura techniczna są niezwykle ważne dla prawidłowego funkcjonowania i rozwoju gminy, gdyż wpływają na wszystkie obszary działalności gminy.

Stan komunikacji

Dostępność komunikacyjna jest elementem kluczowym dla rozwoju lokalnego gminy Zwoleń. Układ komunikacyjny, o który opiera się gmina, zapewnia bardzo dobre relacje z otoczeniem zarówno zewnętrznym jak i wewnątrz obszaru gminy. Do tego układu należą drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne, które bezpośrednio bądź pośrednio wiążą miasto Zwoleń z miejscowościami z obszaru gminy, z pozostałymi gminami powiatu zwoleńskiego oraz z sąsiednimi ośrodkami powiatowymi i innymi województwami.

Przez gminę Zwoleń przebiega droga krajowa nr 12 (połączenie wschód – zachód łącząc Lublin z Łodzią) oraz odcinek drogi nr 79 (połączenie północ – południe łącząc Warszawę z Tarnobrzegiem). Połączenia te są jednak dużym utrudnieniem komunikacyjnym ze względu na intensywny ruch pojazdów ciężarowych w kierunku wschód – zachód, ponieważ drogi te krzyżują się w środku miasta.

W 2002 roku odcinek drogi nr 12, przebiegający przez miasto, w porozumieniu Zarządu Miejskiego z Generalną Dyrekcją Dróg Krajowych i Autostrad został zmodernizowany i przebudowany. W tym miejscu jezdnia została poszerzona, wprowadzono sygnalizację świetlną i wydzielono pasy ruchu. Zakres działań modernizacyjnych obejmował również odcinek kanalizacji burzowej.

Oprócz wyżej wymienionych dróg krajowych gmina Zwoleń połączona jest z drogą wojewódzką nr 787 z Pionkami. Ponadto istniejący układ dróg powiatowych łączy Zwoleń z miejscowościami Czarnolas, Filipinów, Tczów, Kazanów i Przyłęk.

Drogi gminne przebiegające na terenie gminy Zwoleń mają długość 142,7 km, w tym:

- 16,325km o nawierzchni asfaltowej,
- 11,420km utwardzonych materiałem kamiennym (kruszywem),
- 114,955km dróg gruntowych (w tym wzmocnionych żużlem).

Natomiast długość ulic lokalnych na terenie miasta Zwolenia wynosi 40,811km, w tym:

- 18,412 km o nawierzchni asfaltowej,
- 4,211 km o nawierzchni betonowej,
- 0,570 km utwardzonych materiałem kamiennym (kruszywem),
- 17,618 km dróg gruntowych (w tym wzmocnionych żużlem).

Razem jest 183,511 km dróg gminnych oraz lokalnych miejskich.

Tabela 3. Wykaz ulic lokalnych miejskich wraz z utrzymaniem zieleni miejskiej na terenie miasta Zwoleń

Lp.	Nazwa ulicy	Całkowita długość [m]	Wykaz mostów szt/m/m ²	szerokość [m]	Chodnik (mb)	Chodnik po remoncie (mb)	Powierzchnia trawników (m ²)
1.	Aleja Pokoju	650		6,47	1131	250	1020
2.	Generała Andersa	750		6,7	1100	-	950
3.	Boczna	1000		-	-	-	-
4.	Bogusza	440		5,08	800	410	650
5.	Bohaterów Walki z Faszyzmem	135		5,00	-	-	-
6.	Bulwar Sportowy	400		-	-	-	-
7.	Bulwar Targowy	350		6,00	-	-	-

8.	Batalionów Chłopskich	1625		6,60	-	-	-
9.	Chopina	1130	1/18/85	6,2 – 6,9	1079	-	-
10.	Cielątki	354		-	-	-	-
11.	Cmentarna	500		6,14	490	490	-
12.	Czachowskiego	425		6,10	-	-	-
13.	Długa	2300		-	-	-	-
14.	Dojazdowa	400		-	-	-	-
15.	Dobra	75		-	-	-	-
16.	Gotardowa	176		-	-	-	-
17.	Graniczna	575		4	-	-	-
18.	Jagiełły	300		7,7	535		1350
19.	11-go Listopada	2170		3,5 – 8,1	706	600	1412
20.	Kilińskiego	1050	1/18/185	6,5	740	341	400
21.	Plac Kochanowskiego	400		-	795	-	140
22.	Konopnickiej	1600		4,5	-	-	-
23.	Kopciucha	525		-	-	-	-
24.	Kopernika	450		6,12	542	450	355
25.	Kościelna	150		5,08	296	296	4
26.	Kościuszki	950		6,0	1313	380	720
27.	Krakowska	300		5,8	585	-	450
28.	Krańcowa	600		-	-	-	-
29.	Krótka	50		6,6	68	-	-
30.	Leśna	1900		-	-	-	-
31.	Ludowa	700		6,18	1386	-	1110
32.	Mała	92		5,0	-	-	-
33.	Mickiewicza	750	1/6,7/66	6,1	1078	748	-
34.	Miła	112		5,5	-	-	-
35.	Moniuszki	120		6,3	250	112	70
36.	Niecała	150		4,5	150	165	-
37.	Ks. Packa	175		5,9	318	175	155
38.	Parkowa	300		6,0	100	100	-
39.	Partyzantów	1200		5,0	-	-	-
40.	Piaskowa	2000		-	-	-	-
41.	550 – lecia	500		5,4	240	-	-
42.	Podęczna	1700		-	-	-	-
43.	Południowa	550		-	-	-	-
44.	Północna	1700		-	-	-	-
45.	Prosta	60		-	-	-	-
46.	Reja	375		6,13	-	155	750
47.	Różana	125		5,2	225	133	-
48.	Sienkiewicza	1555		6,0	750	-	-
49.	Sikorskiego	200		6,18	150	215	-
50.	Skłodowskiej	125		6,4	244	106	125
51.	Sportowa	550		5,3	450	-	1050
52.	Staropuławska	150		6,0	296	304,5	100
53.	Szkolna	175		4,3	-	-	-
54.	Torfowa	600		6,0	-	-	-
55.	Św. Jana	375		6,26	519	-	480
56.	Św. Anny	400		5,9	704	-	650
57.	Traugutta	350	1/18/185	5,17	-	-	-
58.	3 – go Maja	153		7,6	341	-	283
59.	Wążyka	181		5,38	132	-	-
60.	Wesoła	125		-	-	-	-
61.	Witosa	1625		-	-	-	-
62.	Wolska	133		-	-	-	-
63.	Wyszyńskiego	800		5,8	972	683	910
64.	Żytnia	975		-	-	-	-
65.	Plac J. Kochanowskiego						4000
66.	Plac przy pomniku						450

	przy kościele						
67.	Plac przy pomniku Hubala						450
68.	Plac przy ul. Bogusza						1500
69.	Plac przy skrzyżowaniu ulic Św. Jana i Jagiełły						150
70.	Plac przy skrzyżowaniu ulic 3-go Maja i Kilińskiego						250
	Razem	40,811			18,485	2,421	19,934

Źródło: Dane uzyskane z Urzędu Miejskiego w Zwoleniu

Na terenie miasta Zwoleni usytuowanych jest 64 ulice i 63 drogi gminne, które są w Zarządzie Urzędu Miejskiego w Zwoleniu. W pasie drogowym dróg gminnych na obszarze gminy Zwoleni znajduje się 7 mostów.

Tabela 4. Wykaz dróg gminnych na terenie gminy Zwoleni

Lp.	Nazwa drogi	Nr ewid. drogi	Całkow. długość /mb/	Rodzaj nawierzchni	Przepusty szt/mb/Ø
1.	Sucha-Andrzejówka	3416001	375	Gruntowa	
2.	Paciorkowa Wola-Łuczynów	3416002	1720	Szlaka	1/7/2*600
3.	Jasieniec Solecki - Jasieniec Kolonia - granica gminy /Stara Tymienica/	3416003	1985	Asfalt/szutrowa	4/28/4*600, 900
4.	Jasieniec Solecki - granica gminy - /Stara Siekierka/	3416004	2320	asfalt	
5.	Wólka Szeleżna - Nowa Barycz	3416005	5825	asfalt	2/20/2*1000 1*800
6.	Podzagajnik - Koszary - Męciszów	3416006	8000	Asfalt/szutrowa	
7.	Koszary-granica gminy-Sucha	3416007	2980	Gruntowa	
8.	Od drogi 34424 - Koszary - Linów-Miodne - do drogi nr 12	3416008	5250	Asfalt	
9.	Jasieniec Kolonia - granica gminy /Kawęczyn/	3416009	2370	Szlaka	
10.	Od drogi 12 - Mieczysławów-do drogi nr 12	3416010	3250	Asfalt	
11.	Sycyna Północna - Zastocze - granica gminy /Nowa Siekierka/	3416011	5080	Asfalt	
12.	Józefów - Filipinów	3416012	2500	Gruntowa	2/14/3*600
13.	Nowa Paciorkowa Wola - Strykowice Błotne	3416013	1700	Asfalt	1/8,5/2*1500
14.	Od drogi 3416026 - Ostrowy - Julianów	3416014	5640	Szlaka	
15.	Karolin - Waclawów - Sycyna	3416015	4180	Asfalt	
16.	Sydół - Wólka Szeleżna	3416016	2850	Asfalt	1/8/800
17.	Jasieniec Południowy - Podborek	3416017	1320	Szutrowa	1/4/600
18.	Barycz Kolonia - Stara Barycz	3416018	4000	Szutrowa	
19.	Szczęście - Helenów	3416019	2105	Asfalt	1/8/600
20.	Wólka Szeleżna - Nowa Zielonka	3416020	2200	1/3 gruntowa + 1/3 szlaka+asfalt	1/4,5/1000
21.	Droga przez wieś Stara Zielonka - Nowa Zielonka	3416021	2560	Asfalt	1/7/400
22.	Jasieniec Solecki - Podborek - granica gminy /Stara Siekierka/	3416022	2420	2/3 szutrowa + 1/3 asfalt	1/5/2*1200, 400
23.	Zwoleni - Podlinówek - granica gminy /Lipiny/	3416023	8675	Asfalt	

24.	Jasieniec Kolonia - Zastocze	3416024	2250	Asfalt	
25.	Sycyna Południowa - Jasieniec Solecki - granica gminy /Ciepielów Kol./	3416025	3680	Szutrowa	3/22/3*800
26.	Podlinówek - granica gminy /Józefów/	3416026	2540	3/5 kruszywo + 2/5 gruntowa	
27.	Od drogi 79 - Strykowice Górne - Marianów — do dr. 79	3416027	4040	Asfalt	
28.	Niwki do drogi 34424	3416028	1446	Szlaka	
29.	Sydół - Sycyna Kolonia - do drogi nr 79	3416029	3560	Gruntowa	
30.	Droga przez wieś Celestynów	3416030	900	Asfalt + 220 szutrowa	
31.	Sydół - granica gminy - Julianów	3416031	400	Szutrowa	
32.	Droga przez wieś Melanów	3416032	1485	3/4 asfalt + 1/4 szutrowa	1/6/600
33.	Jasieniec Solecki - granica gminy /Pcin/	3416033	710	3/4 asfalt + 1/4 szutrowa	
34.	Zwoleń - granica gminy - /Grabów n/Wisła/	3416034	2950	Gruntowa	
35.	Filipinów - granica gminy - /Łuczynów/	3416035	580	Asfalt	
36.	Od dr. Nr 12 - granica gminy - /Jabłonów/	3416036	530	Gruntowa	
37.	Droga przez wieś Sycyna Południowa	3416037	1750	Asfalt	1/8/800
38.	Droga przez wieś Atalin	3416038	1450	2/5 asfalt + 3/5 gruntowa	
39.	Od drogi nr 79 - Jasieniec Południowy	3416039	2170	Asfalt	2/25/2*600, 800
40.	Droga przez wieś Helenówka	3416040	2240	Asfalt	
41.	Gr. gminy - Sosnowica	3416041	1760	Asfalt	
42.	Od dr. 34549 - Pałki	3416042	1150	Asfalt	
43.	Osiny - Pałki	3416043	1026	Asfalt	
44.	Zwoleń - Osiny /przedł. ul. Targowej/	3416044	935	Asfalt	
45.	Droga przez wieś Waclawów	3416045	1350	Szutrowa	
46.	Karolin - Waclawów	3416046	1350 (asfalt)	Asfalt	
47.	Od dr. Nr 79 - Drozdów	3416047	1250	Asfalt	
48.	Dr. przez wieś Jasieniec Kolonia - gr. gminy	3416048	1550	Asfalt	
49.	Jasieniec Kolonia - gr. gminy - /Nowa Tymienica/	3416049	2300	2/3 Asfalt 1/3 szutrowa	
50.	Sycyna Północna - Barycz Nowa	3416050	1750	Gruntowa	
51.	Zwoleń - Bożęczyzna /przedłużenie ul. Podłącznej/	3416051	500	Gruntowa	
52.	Mieczysławów - Strykowie Błotne	3416052	1350	Szutrowa	
53.	Od dr. nr 12 do Mieczysławowa	3416053	450	Asfalt	
54.	Od dr. 12 - Cyganówka - Strykowice Podleśne	3416054	1925	Gruntowa	
55.	Zwoleń - Niwki /przedłużenie ul. Południowej/	3416055	700	Gruntowa	
56.	Linów - Poręba	3416056	1000	Asfalt	
57.	Zwoleń od dr. 3416020 /przedłużenie ul. Długiej/	3416057	475	Gruntowa	
58.	Wólka Szeleżna /Stara Wieś/- Wólka Szeleżna /Nowa wieś/	3416058	320	2/3 asfalt + 1/3 szutrowa	
59.	Mieczysławów - Filipinów	3416059	1750	Szutrowa	
60.	Paciorkowa Wola Stara - Marianów	3416060	1250	Szutrowa	
61.	Od dr. 34548 - Mostki - gr. gminy	3416061	1050	szutrowa (370m asfalt)	
62.	Zwoleń - Niwki - do dr. 3416028	3416062	2195	Gruntowa	

	przedł. ul. Batalionów Chłopskich				
63.	Wólka Szeleżna /Nowa Wieś/ w kierunku wschodnim	3416063	650	Gruntowa	

Źródło: Dane uzyskane z Urzędu Miejskiego w Zwoleniu

Przez teren gminy Zwoleń nie przebiega żadna linia kolejowa.

Infrastruktura techniczna

Sieć energetyczna

Głównym źródłem zasilania miasta i gminy Zwoleń jest stacja transformatorowa o napięciu 110/15 kV (GPZ) w Zwoleniu, posiadająca trójstronne zasilanie, o mocy zainstalowanej 26 MVA. Jest ona wpięta w linię 110 kV relacji Różki – Puławy i Zwoleń – Lipsko. Przez centralną część gminy przebiega tranzytem linia przesyłowa 220 kV relacji Różki – Lublin. Obecnie obciążona jest ona średnio w 22% (w szczycie 35%). Posiada wewnętrzną rozdzielnię średniego napięcia o 32 polach obejściowych, w tym 2 pola rezerwowe. Z rozdzielni tej wyprowadzone jest 19 ciągów liniowych o napięciu 15 kV o łącznej długości 142,6 km (plus 18,9 km linii kablowych 15 kV) zasilających 121 szt. stacji transformatorowych 15/0,4 km o łącznej mocy zainstalowanej 10,9 MVA (średnie obciążenie – 32%).

Długość linii niskiego napięcia (400/230V) to: 130km na terenie gminy Zwoleń i 64km (w tym 30,5km linii kablowych) na terenie miasta Zwoleń.

Gazyfikacja

System zasilania miasta w gaz ziemny oparty jest na gazociągu średniego ciśnienia relacji Bogucin – Zwoleń i stację gazową I stopnia w Bogucinie. Gazociąg ten może sprostować zwiększonemu zapotrzebowaniu. W gminie sieć gazowa istnieje jedynie w Strykowicach Górnych. Z gazu przewodniego korzysta około 16% mieszkańców. Pozostałe 84% mieszkańców gminy korzysta z gazu w butlach gazowych lub z innych nośników energii.

Układ sieci gazowej to gazociągi dystrybucyjne średniego ciśnienia (10–500kPa) dostarczające gaz ziemny wysokometanowy grupy E. Sieć gazowa w mieście jest w dobrym stanie technicznym i jest prawidłowo eksploatowana. Długość sieci gazowych w mieście wynosi 19358m, a na terenach wiejskich – 3800 m. Przyłączy gazowych jest około 626 szt. o łącznej długości 9714m, a ilość punktów poboru gazu – 616 sztuk. Roczne zużycie paliwa gazowego wynosi 2114438m³, w tym na jednego mieszkańca wynosi 1,7m³, a na jednego korzystającego/odbiorcę – 610,5 m³ i jest wyższe niż dla całego subregionu radomskiego (572,3m³).

Obecnie gaz dostarczany jest do zaspokojenia potrzeb bytowych i grzewczych oraz dla przemysłu bez ograniczeń. Ponadto paliwo gazowe wykorzystywane jest do celów grzewczych przez zakłady i instytucje. Z gazu korzystają kotłownie:

- dwie kotłownie Zakładu Usług Komunalnych,
- Dom Kultury (ogrzewa Dom Kultury, Urząd Miejski, Miejską Bibliotekę),
- Kino „Świt”,
- Publiczne Przedszkole w Zwoleniu,
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Zwoleniu (obiekt ul. Ludowa i Kościelna),
- Zespół Szkół Rolniczo-Technicznych w Zwoleniu (dwie kotłownie),
- Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Zwoleniu,
- Starostwo Powiatowe w Zwoleniu (ulice Jagiełły i Perzyny),
- Sąd Rejonowy,
- Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej,
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Strykowicach Górnych,
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Zwoleniu,
- Powiatowa Stacja Sanitarno – Epidemiologiczna w Zwoleniu.

Telekomunikacja

Na obszarze gminy Zwolenie potrzeby komunikacyjne zapewnia CA „Zwolenie” w oparciu o przebiegające przez ten teren światłowody relacji Radom – Puławy i Kozienice – Lipsko. W gminie dominująco funkcjonuje Telekomunikacja Polska S.A. Stacja okręgowa CA „Zwolenie” zlokalizowana jest przy ul. Kościuszki 1. Ilość abonentów korzystających z usług TP S.A. wynosi około 3069. Długość linii napowietrznych wynosi 58,4 km, a długość kanalizacji telefonicznej – 76,5 km. Ogólna długość kabli telefonicznych to 311 km. Stan techniczny sieci telefonicznej określa się jako dobry.

Drugim operatorem telekomunikacyjnym na terenie gminy Zwolenie jest „Pilicka Telefonia”, która działa od listopada 1999 r. Usługi „Pilickiej Telefonii” dostępne są w promieniu 3 km od stacji bazowej zlokalizowanej w Zwoleniu przy ul. Batalionów Chłopskich 1.

Na obszarze gminy usytuowane są również przekaźniki telefonii komórkowej.

Gospodarka wodno – ściekowa

Z sieci wodociągowej z terenu miasta korzysta około 98% mieszkańców. Pozostali korzystają z własnych indywidualnych ujęć wody z wykorzystaniem zasobów w utworach czwartorzędowych.

Sieć wodociągowa jest ogólnie w dobrym stanie technicznym i jest prawidłowo eksploatowana. Długość sieci na obszarze miasta i gminy Zwolenie wynosi ok. 70 km. Długość sieci rozdzielczej sieci wodociągowej na 100km² wynosi 35 km. Liczba mieszkańców z dostępem do sieci wodociągowej wynosi około 14500, a bez dostępu. Gospodarstwom domowym woda dostarczana jest w ilości 232,1 dm³. Roczne zużycie wody na jednego mieszkańca wynosi 27,3m³, a na jednego korzystającego/odbiorcę – 35m³.

Dla zapotrzebowań wodociągu miejskiego eksploatowane są dwa ujęcia wody i odpowiadające im stacje wodociągowe, które znajdują się w eksploatacji Zakładu Usług Komunalnych. Do nich zaliczamy:

- stacja przy ul. Sportowej „Karczówka” – wydajność 119 m³/h,
- stacja przy ul. Bogusza ze względu na brak warunków do zachowania strefy ochronnej i zabudowy, została wyłączona z eksploatacji,
- stacja uzdatniania wody przy ul. Batalionów Chłopskich – wydajność 146 m³/h.

Jeśli chodzi o wodociągi zbiorowe to tylko jeden taki funkcjonuje w Sycynie, którego wydajność wynosi 56 m³/h.

Z kanalizacji miejskiej układu rozdzielczego korzysta około 76,1% mieszkańców. Jednak jest to mniej w porównaniu do subregionu radomskiego, dla którego owa średnia dla miast wynosi 85,2%. Mieszkańców z dostępem do sieci kanalizacyjnej sanitarnej jest około 5240, a bez dostępu do tej sieci aż 10503. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Zwolenie wynosi 22,5 km, a ilość podłączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wynosi 983 sztuki.

Sieć kanalizacyjna jest eksploatowana przez Zakład Usług Komunalnych w Zwoleniu. W Zwoleniu funkcjonuje mechaniczno-biologiczna miejska oczyszczalnia ścieków o docelowej przepustowości Q_{śc. max}=5500m³/dobę. Obecnie posiada przepustowość 2500 m³/dobę i przyjmuje około 1200 m³ ścieków, które po oczyszczeniu zrucane są do rzeki Zwolenki. Rocznie jest odprowadzanych około 499,4 dm³ ścieków oczyszczonych.

Na owej sieci znajdują się dwie przepompownie ścieków:

- przy ul. Puławskiej o przepustowości 2500 m³/dobę,
- przy ul. Kilińskiego o przepustowości 3000 m³/dobę.

Największą ilość ścieków oczyszczają:

- oczyszczalnia komunalna w Zwoleniu – 412 tys. m³
- Rolnicza Spółdzielnia Mleczarska „ROLMLE CZ” – 343 tys. m³

Tabela 5. Wykaz oczyszczalni ścieków na terenie gminy Zwolenie

1.	Publiczna Szkoła Podstawowa	Zwoleń Barycz Kol. 1	złóże biologiczne	max: 5 śr.: 3,6	1300	rów melioracyjny/ Zwoleńka/ Wisła
2.	Rolnicza Spółdzielnia Mleczarska "ROLMLECZ" w Zwoleniu	Zwoleń Zwoleń	osad czynny	max: 1800 śr.: 1455	343000	Zwoleńka/ Wisła
3.	Zakład Garbarski „MALTAN” -C. Malinowski w Zwoleniu	Zwoleń Zwoleń	podocyszczalnia ścieków chromowych	max: 220	b.d.	rów melioracyjny/ Zwoleńka/ Wisła
4.	Zakład Usług Komunalnych w Zwoleniu	Zwoleń Zwoleń	osad czynny +PIX	max: 2500 śr.: 1950	412000	Zwoleńka/ Wisła
5.	Zakład Wyrobów Złącznych „BRAT-MET” Sp. z o.o. w Zwoleniu	Zwoleń Zwoleń	złóże biologiczne	max: 114	5300	Zwoleńka/ Wisła
6.	„ZEORK” S.A. Rejonowy Zakład Energetyczny Zwoleń	Zwoleń Zwoleń	mechaniczna	max: 4,7	1082,0	rów melioracyjny/ Zwoleńka/ Wisła

Źródło: Dane uzyskane z Urzędu Miejskiego

Istniejący układ kanalizacji ściekowej jest jednak niewydolny w zakresie urządzeń ściekowych, ponieważ spełnia tylko pewne oczekiwania ludności miejskiej w centrum miasta i w przyległych osiedlach mieszkaniowych. Dlatego ciągle wymagana jest rozbudowa sieci kanalizacyjnej głównie na terenach wiejskich w celu przyłączenia coraz więcej gospodarstw domowych i tym zwiększenia liczby odbiorców. Rozbudowa ta wiąże się oczywiście z rozbudową oczyszczalni w celu zwiększenia jej przepustowości.

Na obszarach wiejskich brak jest jakichkolwiek oczyszczalni ścieków komunalnych oraz systemu kanalizacji. Brak jest również oczyszczalni przydomowych. W związku z tym nieoczyszczone ścieki surowe odprowadzane są bezpośrednio do gleby i wód powierzchniowych.

Gospodarka odpadami

Na obszarze gminy Zwoleń zagospodarowanie odpadów komunalnych odbywa się głównie poprzez segregację odpadów i odbiór i przekazanie do Regionalnej Instalacji Przetwórstwa Odpadów Komunalnych w Radomiu przez specjalistyczną firmę. W ciągu roku w Gminie Zwoleń wytwarza się ponad 2 tys. ton odpadów komunalnych.

Jest również składowisko odpadów w rekultywacji (nieczynne), umiejscowione zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego Miasta Zwoleń. Wysypisko odpadów komunalnych mieści się przy ul. Partyzantów. Całkowita jego powierzchnia to 2,16 ha (powierzchnia eksploatacyjna to 1,58 ha). Było ono sklasyfikowane jako składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne. Geometryczna jego pojemność to 64500m³.

Wdrażanie selektywnej segregacji odpadów było poprzedzone akcją edukacyjno – informacyjną poprzez organizację zebrań wiejskich, rozwieszanie plakatów informacyjnych, bezpośrednie rozmowy z mieszkańcami. Akcja była przeprowadzona przez pracowników Urzędu Miejskiego oraz Zakładu Usług Komunalnych w Zwoleniu.

4. Gospodarka

4.1 Charakterystyka podmiotów gospodarczych

Na terenie gminy Zwoleń funkcjonuje 770 podmiotów gospodarczych. Największy udział w strukturze działających na terenie gminy podmiotów mają firmy zajmujące się handlem – 42% ogółu podmiotów. Szczegółowa struktura została przedstawiona poniżej:

- handel – 321 podmiotów
- budownictwo – 150 podmiotów
- pozostałe – 177 podmiotów

- transport - 54 podmioty
- naprawy - 42 podmioty
- bary - 12 podmiotów
- usługi rolnicze - 10 podmiotów
- apteki - 3 podmioty
- restauracje - 1 podmiot

Do największych podmiotów gospodarczych zaliczyć należy:

- Rolnicza Spółdzielnia Mleczarska „Rolmlecz” Zakład w Zwoleniu
- MALTAN TRADE Zakład Garbarski C. Malinowski, J. Rusinowska Sp. Jawna”
- Zakład Budowy i Remontów Pieców Piekarniczych oraz Piekarnia w Zwoleniu – T. Makuch
- „ZNAK” – budowa i remonty dróg St. i G. Wawrzak
- Zakład Mechaniczny w Zwoleniu – E. i R. Oleksik
- „Olektan” Zakład Garbarski w Zwoleniu – K. Oleksik
- PPHU Kornak Witold - produkcja wyrobów metalowych
- Auto – „Service” R. Urbanek
- Hurtownia Chemiczna - A. Skawiński
- Zakład Mechaniczny Paciorkowa Wola Nowa – K. Krawiec
- Zakład Obrotu Rolnego – M. Bicz
- PPH „Pomtech” Zakład produkcji kostki brukowej – J. Czapka
- „Lobo” Zakład Usługowo Handlowy Zwoleń – G. Paszkiewicz
- Spółdzielnia Ogrodnicza “Export-Import” – Zwoleń
- „BRAT – MET” sp. z o.o - zakład wyrobów złącznych
- Zakład Remontowo-Budowlany – A. Klimowicz
- PPHU CRL Sp. z o.o. Zakład produkujący odzież ochronną i roboczą oraz usługi pralnicze i szwalnicze
- Skup płodów rolnych, szkółka sadzonek truskawek i malin. Ekologiczna produkcja owoców – D. Pakuła

4.2 Otoczenie biznesu

Dla sprawnego funkcjonowania i rozwoju inicjatyw gospodarczych niezbędne jest odpowiednie otoczenie zapewniające obsługę finansową. Na terenie gminy Zwoleń funkcjonują następujące instytucje otoczenia biznesu:

Banki

- Bank BPH - Oddział
- Bank Gospodarki Żywnościowej SA. Filia
- Bank Spółdzielczy
- Bank Spółdzielczy - Punkt kasowy
- PKO Bank Polski - Agencja
- PKO Bank Polski - Oddział

Pozostałe instytucje

- KRUS Oddział Regionalny w Radomiu Placówka Terenowa
- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa Oddział Regionalny Biuro Powiatowe
- ZUS Oddział w Radomiu Inspektorat
- Urząd Pocztowy
- Powiatowy Urząd Pracy
- Urząd Skarbowy

4.3 Rolnictwo

Choć liczba pracowników rolnych i liczba gospodarstw rolnych spada, rolnictwo pozostaje nadal niezwykle ważną gałęzią gospodarki. Gmina ma charakter rolniczy, co stwarza dogodne warunki dla rozwoju przemysłu rolno – spożywczego, rozwoju agroturystyki wykorzystującej również walory turystyczne i historyczne miasta i gminy.

Charakterystyka powierzchni

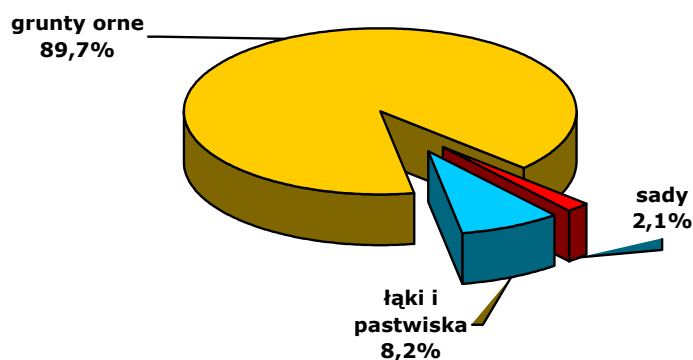
Ogólna powierzchnia gminy Zwoleń wynosi 16112 ha, z czego użytki rolne zajmują 67,4%.

Tabela 6. Użytkowanie gruntów na terenie gminy Zwoleń

Powierzchnia ogólna	Użytki rolne			Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
	Razem	Grunty orne	Sady i pastwiska		
	w ha				
16112	10867	9743	232	892	4123
	w %				
100	67,4	89,7	2,1	8,2	25,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Zwoleniu.

Struktura użytków rolnych

Jak wynika z powyższego zestawienia dominującą pozycję wśród użytków rolnych zajmują grunty orne stanowiąc 89,7% ogólnej powierzchni zajmowanej przez użytki rolne. W pozostałej części użytków rolnych partycypują sady – 2,1% oraz łąki i pastwiska – 8,2%.

W gminie Zwoleń około 7 500ha, czyli 46,5% powierzchni gminy zostało uznane za tereny specjalnie chronione. Dominują gleby o przewadze kompleksów żytnych: dobrego lub bardzo dobrego, przy czym około 80% użytków rolnych posiada kwaśny odczyn pH do 5,5 i wymaga wapnowania. Przeważają gleby brunatne i gleby płowe o niskiej zawartości makroelementów i mikroelementów takich, jak bor i molibden oraz znacznych zawartościach manganu, cynku i miedzi.

Charakterystyka gospodarstw rolnych

W gminie Zwoleń rolnictwem trudni się 2250 gospodarstw rolnych. Głównie są to małe (powierzchnia do 5ha) oraz średnie (powierzchnia do 10ha) gospodarstwa.

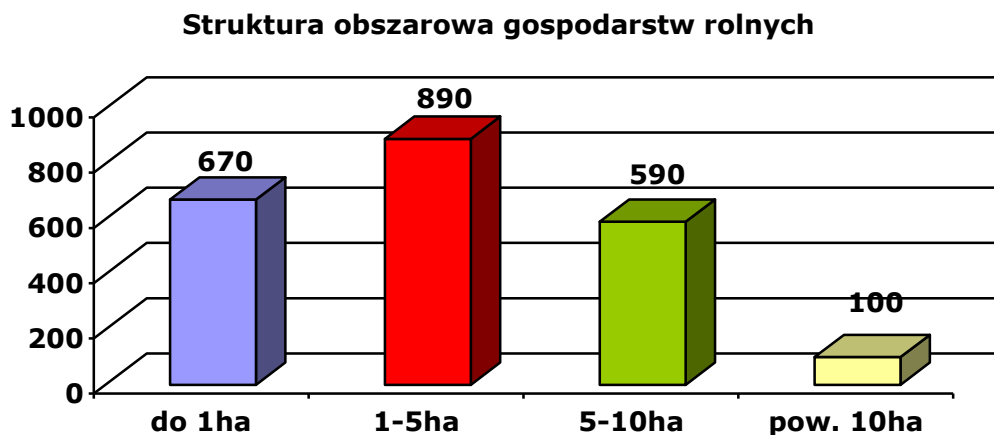
Poniżej znajduje się szczegółowa struktura obszarowa gospodarstw rolnych:

Tabela 7. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych na obszarze gminy Zwoleń

Powierzchnia	Liczba gospodarstw
do 1 ha	670
od 1 - 5 ha	890

od 5 – 10 ha	590
powyżej 10 ha	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Zwoleniu.

Charakterystyka upraw

Klasa gleb determinuje charakter upraw. Ogólna powierzchnia upraw zajmuje 7120ha, czyli ponad 44% powierzchni całej gminy.

W rankingu upraw największą powierzchnię zajmują zboża. Na dalszej pozycji znalazły się m.in. ziemniaki, kukurydza na ziarno oraz truskawki.

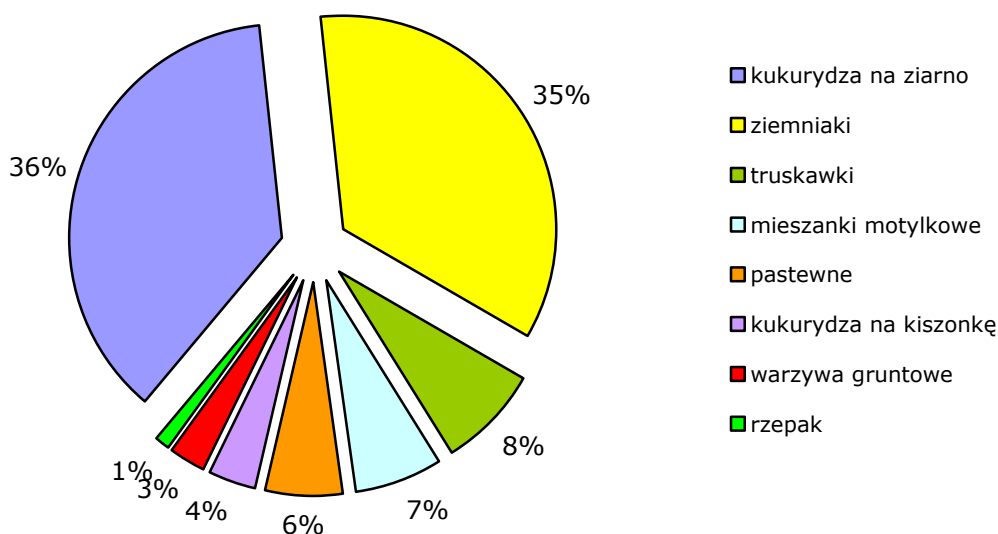
Tabela 8. Uprawy na terenie gminy Zwoleni

Rodzaj uprawy	Powierzchnia w ha
Zboża ogółem	5415
Kukurydza na ziarno	633
Ziemniaki	600
Truskawki	130
Mieszanki motylkowych na zieloną pasję	114
Pastewne	100
Kukurydza na kiszonkę	60
Warzywa gruntowe	47
Rzepak	21
Ogółem	7120

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miejskiego w Zwoleniu.

Truskawki, których uprawa jest głęboko zakorzenioną tradycją przechodzącą z pokolenia na pokolenie znajdują się w czołówce płodów rolnych gminy Zwoleni. Gmina jest uważana za największego producenta truskawek w Polsce.

Struktura upraw (bez zbóż)

Pomoc doradcza dla rolników

Obecnie bardzo istotna jest wszelka pomoc doradcza organizowana dla społeczności rolników. Od momentu wejścia Polski do struktur unijnych wiele przepisów uległo zmianie i wiele wciąż się zmienia. Pojawiło się wiele programów mających na celu pomoc rolnikom w dostosowaniu się do unijnych standardów. Jednak odnalezienie się w gąszczu informacji, wymogów i przepisów dla potencjalnego rolnika jest sprawą bardzo trudną. Między innymi w tym celu funkcjonują takie instytucje jak **Powiatowy Zespół Doradztwa Rolniczego w Zwoleniu**. Świadczy on pomoc w zakresie pisania wniosków o dotacje, pomaga w kompletowaniu niezbędnych dokumentów, dokumentacji technologicznych.

Kolejną instytucją jest **Mazowiecka Izba Rolnicza** – działająca poprzez swoich delegatów, pomoc dla rolników obejmuje m in.:

- opiniowanie i wnioskowanie rozwiązań prawno – legislacyjnych dotyczących rolnictwa
- analizowanie sytuacji rynkowej i dochodowej rodzin wiejskich
- organizowanie różnego rodzaju szkoleń z zakresu technologii produkcji, ekonomiki i organizacji gospodarstw oraz integracji Polski z Unią Europejską.
- podnoszenie kwalifikacji osób zatrudnionych w rolnictwie,
- doradztwo w zakresie działalności rolniczej, wiejskiego gospodarstwa domowego oraz uzyskiwania przez rolników dodatkowych dochodów.

5. Sfera społeczna

5.1 Sytuacja demograficzna

Gminę Zwolenie według stanu na 31.12.2017 r. zamieszkuje 15462 mieszkańców w tym obszary wiejskie 7501, a miasto – 7961 osób. Na podstawie analizy danych statystycznych GUS/BDL można obiektywnie stwierdzić, iż Gmina Zwolenie od co najmniej 2010 roku zmaga się następującymi problemami w sferze społecznej:

- depopulacja ogółu ludności mieszkańców Gminy,

- zmniejszający się udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i równoległy wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym, co prowadzi do problemów związanych z zastępstwem pokoleniowym i zmianą ilości potrzeb społecznych ludności w wieku emerytalnym,

- ubożenie społeczeństwa, charakteryzujące się liczbą gospodarstw domowych i osób w nich będących korzystających z pomocy społecznej.

Tabela - Wskaźniki sfery społecznej – Gmina i Miasto Zwoleń na tle kraju, województwa oraz powiatu.

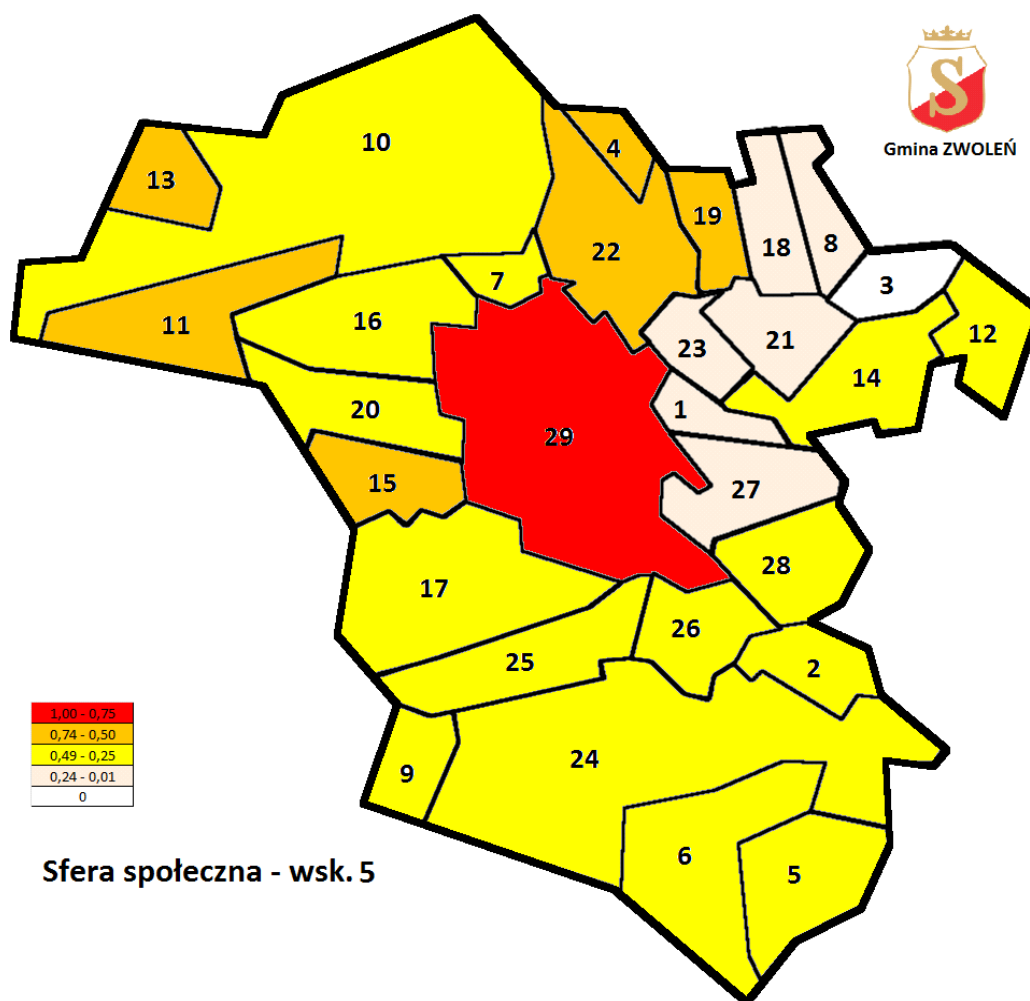
wskaźnik	jednostka terytorialna JST	zmiana Zwoleń 2015/2010	ocena w odniesieniu do zmiany 2015/2010			wartość Zwoleń 2015	ocena w odniesieniu do wartości w 2015:			rend Zwoleń	CENA OGÓLNA
			OLSKA	AZOWIECKIE	powiat zwoleński*		OLSKA	MAZOWIECKIE	powiat zwoleński*		
Ludność wg miejsca zamieszkania	gmina m-w	0,87%	1,13%	1,66%	0,75%	5 290	862	87	4 782	5 290	padkowy
	IASTO	3,55%	1,07%	1,69%	3,25%	944	3 166	3	438 225	944	
Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym do ogółu ludności (%)	gmina m-w	8,55%	6,51%	3,09%	5,96%	8,34	8,65	19,74	8,34	8,34	padkowy
	IASTO	11,08%	2,11%	1,20%	9,12%	6,77	6,70	17,67	6,77	6,77	
Odsetek osób w wieku produkcyjnym do ogółu ludności (%)	gmina m-w	1,60%	2,29%	3,02%	1,04%	2,76	3,13	62,16	2,76	2,76	padkowy
	IASTO	3,36%	5,11%	5,36%	1,49%	3,09	1,98	60,87	3,09	3,09	
Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym do ogółu ludności	gmina m-w	6,89%	1,801%	1,652%	0,67%	8,90	8,22	18,10	8,90	8,90	zrostowy
	IASTO	7,01%	2,096%	2,560%	5,09%	0,14	1,32	21,46	0,14	0,14	
Przyrost naturalny na 1000 ludności	gmina m-w	156,1%	127,7%	56,3%	211,6%	0,65	0,39	1,02	0,65	0,65	padkowy
	IASTO	245,8%	272,3%	53,7%	345,0%	3,00	1,06	0,83	3,00	3,00	
Saldo migracji na 1000 ludności (2014/2010)	gmina m-w	7,2%	680,0%	44,4%	5,0%	3,00	0,84	3,01	3,00	3,00	zrostowy
	IASTO	7,2%	4,4%	0,6%	74,1%	8,30	1,76	2,40	8,30	8,30	
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej (2014/2010)	gmina m-w	1,59%	2,33%	1,87%	12,53%	56	00	16	056	56	zrostowy
	IASTO		3,04%	3,94%	15,73%		23	47	876	628	
Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej do ogółu ludności'	gmina m-w	6,24%	6,13%	9,76%	16,99%	1,98%	1,10%	4,83%	1,98%	1,98%	padkowy
	IASTO		5,92%	6,79%	14,93%		1,05%	2,94%	1,72%	1,72%	
Odsetek bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym	gmina m-w	12,87%	21,66%	12,68%	15,13%	2,16	1,14	7,10	2,16	2,16	padkowy
	IASTO										
* dy-											

namika (miasto) 2015/2012											
skala oceny:		P									
		ożywna									
			Negatywna								
			N								
		neutralna									

Źródło: GUS/BDL

5.2 Bezrobocie

Mapa – Odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym 2015 - gmina

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UM Zwolen

Tabela 53 - Odsetek długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem 2015 - gmina

bszar	Gmina ZWOLEŃ	śred nia Od- setek dłu- gotrwale bezro- botnych w liczbie bezro- botnych ogółem 2015	62,00 % STAND ARYZACJA natężenia proble- mu (0-1)	Skala problemu (liczba osób długotrwale bezrobotnych)	STAND ARYZACJA skali problemu (0-1)	SU MA standary- zacji natężenia i skali proble- mu	STAND ARYZACJA koncentracji problemu (0-1)
9	ZWOLEŃ	63,2 2%	0,63	385	1,00	1,6 3	1,00
	STRYKOWICE	100,	1,00	7	0,02	1,0	0,62

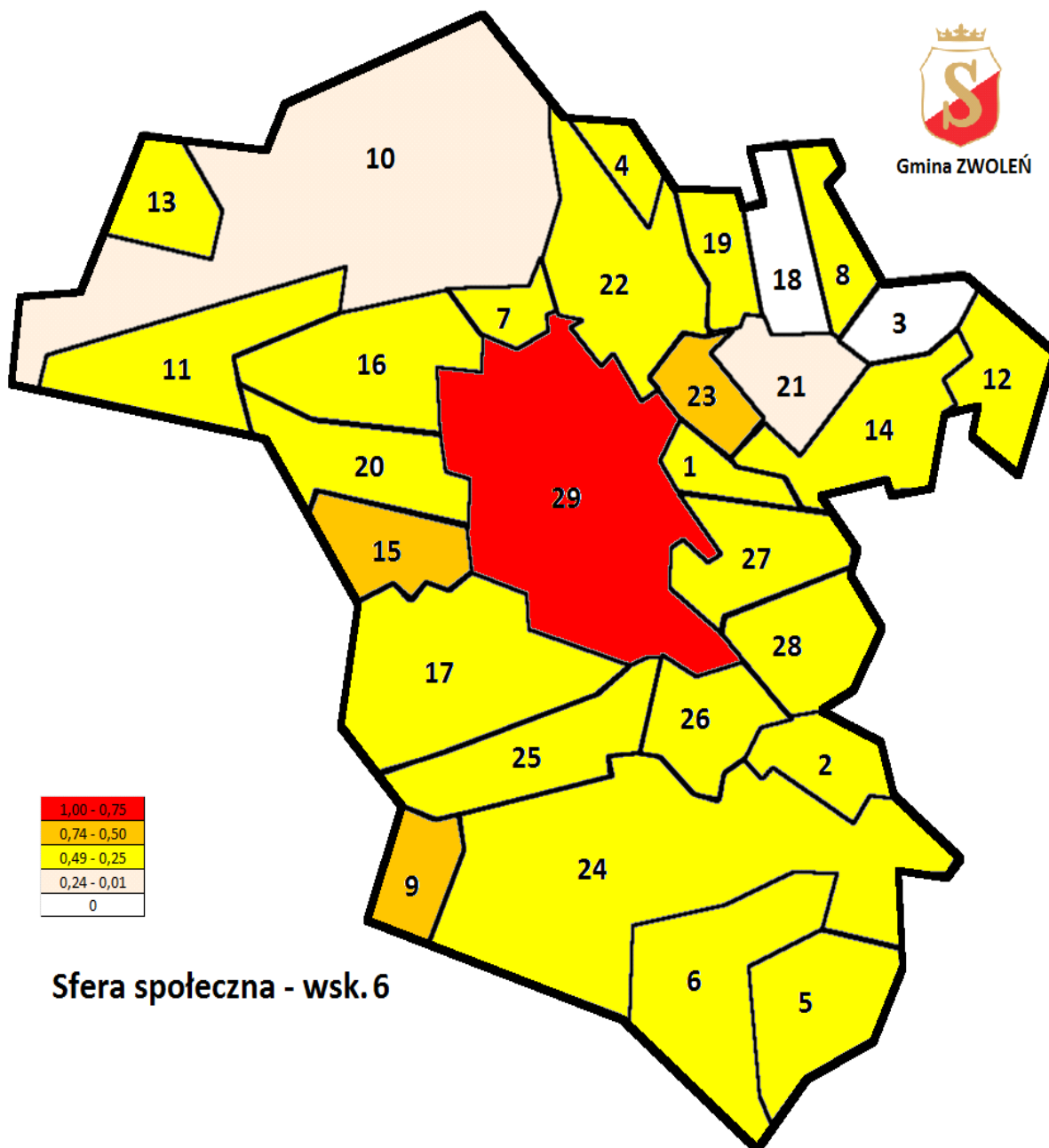
3	PODLEŚNE	00%				2	
	KAROLIN	92,3 1%	0,92	12	0,03	0,9 5	0,58
5	MOSTKI	73,3 3%	0,73	44	0,11	0,8 5	0,52
	JEDLANKA	76,4 7%	0,76	13	0,03	0,8 0	0,49
6	NIWKI	73,0 8%	0,73	19	0,05	0,7 8	0,48
	JASIENIEC- KOLONIA	73,3 3%	0,73	11	0,03	0,7 6	0,47
	JÓZEFÓW	75,0 0%	0,75	3	0,01	0,7 6	0,46
7	OSINY	66,6 7%	0,67	16	0,04	0,7 1	0,43
0	K PODZAGAJNI	66,6 7%	0,67	14	0,04	0,7 0	0,43
	HELENÓWKA	65,2 2%	0,65	15	0,04	0,6 9	0,42
3	MĘCISZÓW	64,2 9%	0,64	9	0,02	0,6 7	0,41
9	PACIORKOWA WOLA STARA	63,6 4%	0,64	7	0,02	0,6 5	0,40
	SOLECKI	59,3 8%	0,59	19	0,05	0,6 4	0,39
4	SYCYNA	56,0 0%	0,56	28	0,07	0,6 3	0,39
4	ÓW MIECZYŚLAW	58,0 6%	0,58	18	0,05	0,6 3	0,38
2	GÓRNE STRYKOWICE	53,5 7%	0,54	30	0,08	0,6 1	0,38
	ATALIN	57,1 4%	0,57	4	0,01	0,5 8	0,36
	BARYCZ	55,0 0%	0,55	11	0,03	0,5 8	0,35
7	NOWA ZIELONKA	55,5 6%	0,56	5	0,01	0,5 7	0,35
2	ŁUGI	53,8 5%	0,54	7	0,02	0,5 6	0,34
1	LINÓW	50,0 0%	0,50	14	0,04	0,5 4	0,33
6	WÓLKA SZELEŻNA	50,0 0%	0,50	7	0,02	0,5 2	0,32
8	STARA ZIELONKA	43,7 5%	0,44	7	0,02	0,4 6	0,28
5	SYDÓŁ	40,9 1%	0,41	9	0,02	0,4 3	0,26
0	KOSZARY	37,5 0%	0,38	3	0,01	0,3 8	0,23
1	BŁOTNE STRYKOWICE	14,2 9%	0,14	1	0,00	0,1 5	0,09
8	PACIORKOWA WOLA NOWA	0,00 %	0,00	0	0,00	0,0 0	0,00
	FILIPINÓW		0,00	0	0,00	0,0 0	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UM Zwolen

Mapa - Odsetek długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem 2015 – gmina

Gmina ZWOLEŃ

Sfera społeczna - wsk. 6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UM Zwoleń

5.3 Warunki mieszkaniowe

W gminie Zwoleń na początek 2006 roku ogół zasobów mieszkaniowych liczył około 4782 mieszkania o łącznej powierzchni użytkowej 359558m², a średnia powierzchnia 1 mieszkania wynosiła 75,2m² (w przeliczeniu na 1 osobę przypadało 23,6m²). Łączna liczba izb zajmowanych przez mieszkańców wynosiła 17 920. Przeciętna liczba mieszkań przypadających na 1000 osób wynosiła 303,72 (czyli w przeliczeniu na 1 mieszkanie przypadało około 3,3 osoby).

Zasoby mieszkaniowe gminy to głównie mieszkania indywidualne, które stanowią 78% ogólnej liczby mieszkań. Mieszkania stanowiące własność gminy to 2,2%, spółdzielni mieszkaniowej – 19,3%, zakładów pracy – 0,03%, a innych podmiotów – 0,02%.

Aktualnie w zasobach mienia komunalnego gminy Zwoleń znajduje się 101 mieszkań, do którego należy 91 lokali mieszkalnych będących w administracji zakładu Budżetowego „ADM” i 10 lokali mieszkalnych nie będących w administracji powyższego zakładu.

Na terenie gminy Zwoleń występuje deficyt mieszkalnictwa komunalnego i w związku z tym istnieje bardzo wyraźna potrzeba budowy mieszkań komunalnych. Natomiast mieszkań socjalnych jest jedynie 9.

Obecną sytuację mieszkaniową charakteryzują:

- zadawalające wskaźniki wskazujące na brak przeludnienia mieszkań,
- niedostateczne wyposażenie mieszkań w podstawowe urządzenia i instalacje (na terenach wiejskich - 60% mieszkań, a w mieście - 92%),
- brak budownictwa komunalnego,
- nadal umiarkowane, ale wyraźne różnice w standardzie mieszkań.

Na terenie miasta Zwolenia znajduje się 10 wspólnot mieszkaniowych, w których umieszczone są lokale należące do gminy:

- ul. 11 Listopada 2- 40 lokali, w tym 14 lokali gminy,
- ul. 11 Listopada 4 - 25 lokali, w tym 3 lokale gminy,
- ul. Wojska Polskiego 52 - 18 lokali, w tym 8 lokali gminy,
- ul. Wojska Polskiego 52A - 18 lokali, w tym 7 lokali gminy,
- ul. Wojska Polskiego 54 - 18 lokali, w tym 2 lokale gminy,
- ul. Wojska Polskiego 54A - 18 lokali, w tym 7 lokali gminy,
- ul. Wojska Polskiego 56 - 18 lokali, w tym 2 lokale gminy,
- ul. Wojska Polskiego 56A - 18 lokali, w tym 7 lokali gminy,
- ul. Kościuszki 2 - 10 lokali, w tym 3 lokale gminy,
- ul. Władysława Jagiełły 8 - 31 lokali mieszkalnych + 3 lokale użytkowe, w tym 9 lokali mieszkalnych i 3 lokale użytkowe gminy.

Na obszarze miasta mieszczą się wspólnoty mieszkaniowe, w których nie znajdują się lokale należące do gminy. Są one umiejscowione przy ul. Dr Perzyny (3 wspólnoty) oraz ul. Wojska Polskiego.

Zarówno spółdzielnia mieszkaniowa jak i wspólnoty mieszkaniowe planują w latach 2008-2012 wykonać remonty lokali będących w ich zarządzaniu, a także zagospodarować tereny wokół tych bloków (m.in. place zabaw) oraz wykonać drogi pożarowe wraz z infrastrukturą przeciwpożarową.

5.4. Bezpieczeństwo publiczne

Policja

Według statystyk prowadzonych przez Komendę Powiatową Policji w Zwoleniu w 2006 r. zanotowano 326 przestępstw, a wskaźnik wykrywalności wzrósł do 72%, w porównaniu do 2005 r.

Tabela 15. Liczba przestępstw popełnionych na terenie miasta i gminy Zwoleń

	2005	2006
Zwoleń (miasto)	232	228
Zwoleń (gmina)	106	98
Razem	338	326
Wskaźnik wykrywalności	65,9%	72%

Źródło: Dane uzyskane z Komendy Powiatowej Policji w Zwoleniu

W wyniku prowadzonych działań związanych z przestępczością narkotykową stwierdzono 19 przestępstw, gdzie ustalono 10 podejrzanych w zakresie posiadania lub rozprowadzania narkotyków.

W analizowanym okresie czasu na terenie miasta i gminy Zwolenie ujawniono 17 czynów karalnych popełnionych przez 21 nieletnich.

W 2006 roku w kategorii czynów o charakterze kryminalnym popełnionych przez osoby nieletnie najczęściej było przestępstw narkotykowych oraz bójek i pobić.

Tabela 16. Kategorie przestępstw popełnionych na terenie miasta i gminy Zwolenie

Kwalifikacja prawna czynu	2005		2006	
	Zwolenie (miasto)	Zwolenie (gmina)	Zwolenie (miasto)	Zwolenie (gmina)
kradzieże zwykłe	39	17	52	16
kradzież z włamaniem	33	9	23	18
rozboje	5	-	10	1
wymuszenia rozbójnicze	-	-	-	-
oszustwa	4	-	5	9
uszkodzenia mienia	10	1	13	6
Razem	118		153	
Wsk. wykrywal.	58,6%		61,8%	

Źródło: Dane uzyskane z Komendy Powiatowej Policji w Zwoleniu

Z powyższej tabeli wynika, że wskaźnik wykrywalności przestępstw wzrósł w stosunku do roku 2005 o 3,2%. To oznacza, że działania policyjne w celu wykrywania przestępstw z roku na rok są sprawniejsze, służące poprawie bezpieczeństwa na tym obszarze.

Do najbardziej zagrożonych miejsc o charakterze kryminalnym na terenie miasta Zwolenia można zaliczyć:

- dworzec PKS,
- osiedle Nowy Rynek,
- ul. 11 – go Listopada,
- ul. Targowa (rejon targowiska),
- rejon dyskoteki Scenium.

Tabela 17. Zestawienie liczbowe sporządzonych wniosków o ukaranie

Wykroczenia	2005	2006
przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu	31	24
przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji	154	139
przeciwko mieniu	29	38
przeciwko obyczajowości publicznej	14	9
przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia	12	7
przeciwko przepisom ustawy o wychowaniu w trzeźwości	17	4
inne	28	9
Razem	285	230

Źródło: Dane na podstawie statystyk Komendy Powiatowej Policji w Zwoleniu

Tabela 18. Zestawienie liczbowe nałożonych mandatów karnych

Wykroczenia	2005	2006
przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu	24	35
przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji	825	940
przeciwko mieniu	-	2
przeciwko obyczajowości publicznej	5	28
przeciwko bezpieczeństwu osób i mienia	19	21

przeciwko przepisom ustawy o wychowaniu w trzeźwości	81	104
inne	17	31
Razem	971	1161

Źródło: Dane uzyskane z Komendy Powiatowej Policji w Zwoleń

W celu poprawy bezpieczeństwa na terenie miasta i gminy Zwoleń policja prowadzi systematyczne kontrole miejsc sprzedaży alkoholu pod względem przestrzegania postanowień wydanych przez władze oraz decyzji uprawniających do sprzedaży alkoholu i przestrzegania postanowień ustawy. Ponadto prowadzi działania prewencyjne zmierzające do uświadomienia mieszkańcom zagrożeń przestępstwami kradzieży z włamaniem do piwnic, kradzieżami kieszonkowymi w rejonie targów i placówek handlowo-usługowych.

Stan bezpieczeństwa na drogach

Komenda Powiatowa Policji na terenie miasta i gminy Zwoleń przeprowadza różnego rodzaju działania profilaktyczne mające na celu poprawę stanu bezpieczeństwa. W tym zakresie współpracuje z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz dzieci, młodzieży i rodziny. Służby prewencyjne i kryminalne kierowane są w miejsca najbardziej zagrożone przestępczością i wykroczeniami. Realizowany był *Program zapobiegania przestępczości oraz poprawy porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli w mieście i powiecie zwoleńskim*. Prowadzone są również działania pod kątem przestrzegania przepisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, mające na celu ograniczenie spożywania alkoholu w miejscach publicznych, jak również ochronę dzieci i młodzieży przed zjawiskiem alkoholizmu. Ponadto dzielnicowi w codziennych służbach obchodowych prowadzą rozmowy z mieszkańcami na temat właściwego zabezpieczenia mienia przed włamaniami i kradzieżami oraz informują o istniejących zagrożeniach i sposobach zachowania się w ramach tzw. asekuracji międzysiedzkiej.

Tabela - Ilość przestępstw kryminalnych na 1 000 mieszkańców - gmina

bszar	Gmina ZWOLEŃ	śr ednia	3,99	Sk ala problemu (ilość przestępstw kryminalnych)	STAN DARYZACJA skali problemu (0-1)	S UMA stan-daryzacji natężenia i skali	STAN DARYZACJA koncentracji problemu (0-1)
9	ZWOLEŃ	4,40	0,22	36	1,00	1,22	1,00
2	ŁUGI	1,96	1,00	3	0,08	1,08	0,88
0	KOSZARY	1,00	0,51	1	0,03	0,54	0,44
0	IK PODZAGAJN	8,47	0,43	3	0,08	0,52	0,42
2	STRYKOWIC E GÓRNE	7,10	0,36	4	0,11	0,47	0,39
1	LINÓW	7,75	0,40	2	0,06	0,45	0,37
7	OSINY	7,19	0,37	2	0,06	0,42	0,35
	BARYCZ	6,33	0,32	2	0,06	0,38	0,31
	KAROLIN	6,71	0,34	1	0,03	0,37	0,30
5	SYDÓŁ	6,04	0,31	2	0,06	0,36	0,30
5	MOSTKI	4,66	0,24	2	0,06	0,29	0,24
	ZIELONKA	4,4	0,22	1	0,03	0,4	0,20

7	NOWA	31				25	
	JEDLANKA	4,27	0,22	1	0,03	0,25	0,20
4	WÓW	2,43	0,12	1	0,03	0,15	0,12
	JASIENIEC SOLECKI	2,10	0,11	1	0,03	0,13	0,11
	A HELENÓWK	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
4	SYCYNA	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
3	MĘCISZÓW	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
9	PACIORKO WA WOLA STARA	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
	JASIENIEC-KOLONIA	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
	FILIPINÓW	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
6	WÓLKA SZEŁĘŻNA	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
1	STRYKOWICE BŁOTNE	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
	ATALIN	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
3	STRYKOWICE PODLEŚNE	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
6	NIWKI	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
8	PACIORKO WA WOLA NOWA	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
	JÓZEFÓW	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
8	ZIELONKA STARA	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UM Zwoleń

Straż Pożarna

W Zwoleniu funkcjonuje Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej. W siedzibie Komendy funkcjonuje Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego oraz Zespół Reagowania Kryzysowego. KP PSP swoim działaniem obejmuje 5 gmin w tym miasto i gminę Zwoleń.

Ochrona przeciwpożarowa na terenie gminy Zwoleń jest zorganizowana w oparciu o Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG), w skład którego wchodzi jednostki ochrony przeciwpożarowej, inne służby, inspekcje, straże, instytucje oraz podmioty. KSRG tworzą: KP PSP, Powiatowy Zespół Reagowania Kryzysowego oraz OSP.

Zabezpieczenie operacyjne gminy Zwoleń stanowi 9 jednostek OSP w tym 5 jednostek typu „S” i 4 typu „M”. Trzy jednostki OSP (Zielonka, Jasieniec Solecki i Zwoleń) są włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego (KSRG). W tabeli nr 22 przedstawione są pojazdy i podstawowy sprzęt, jakim dysponują poszczególne OSP.

Jednostki OSP na terenie gminy Zwoleń są ubogo wyposażone w podstawowy sprzęt ratowniczy. Najlepiej wyposażona jest jednostka OSP w Jasieńcu Soleckim, która posiada sprzęt ochrony dróg oddechowych, do ratownictwa medycznego i technicznego w postaci nożyco-rozpieraczy i pompy, piły do cięcia betonu, stali i drewna. Drugą jednostką OSP, która posiada powyższy sprzęt (oprócz sprzętu do ratownictwa technicznego) jest OSP w Zielonce Nowej. Pozostałe jednostki OSP z obszaru gminy Zwoleń nie posiadają wyżej wymienionego sprzętu.

Terenem działania jednostek OSP typu S jest teren własnej gminy, natomiast jednostek typu M teren miejscowości, w której mają siedzibę. Ze względu na zagrożenia, jakie występują na terenie gminy i miasta Zwoleni należy dążyć do utrzymania trzech dobrze wyposażonych i włączonych do KSRG jednostek (OSP Zielonka, OSP Jasieniec Solecki, OSP Zwoleni). Pozostałe jednostki w miarę możliwości należy doposażyć w sprzęt pożarniczy w celu wykorzystania podczas większych akcji ratowniczo – gaśniczych lub do zabezpieczenia miejscowości własnej.

Od 1999 roku Straż Pożarna ma rozszerzony zakres zadań o ratownictwo medyczne. Polega ono na stosowaniu technik z zakresu pomocy medycznej w warunkach pozaszpitalnych mających na celu ratowanie ludzkiego życia i zdrowia. Wszyscy strażacy z PSP w Zwoleniu i 10 z gminy Zwoleni zostało w tym celu przeszkolonych. Komenda Powiatowa PSP w Zwoleniu może być organizatorem szkoleń z zakresu ratownictwa medycznego. Szkolenie przeprowadza Komenda Wojewódzka PSP w Warszawie za pośrednictwem Ośrodka Szkolenia w Pionkach. Co trzy lata wymagana jest również recertyfikacja uprawnień z ratownictwa medycznego, którą przechodzą wszyscy strażacy.

5.5. Opieka zdrowotna

Ogólnym celem podstawowej opieki zdrowotnej jest zachowanie i poprawa stanu zdrowia ludności w miejscu zamieszkania, pracy lub nauki.

Na terenie gminy za ochronę zdrowia i opiekę zdrowotną jest odpowiedzialny Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Zwoleniu.

Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Zwoleniu realizuje swoje działania w oparciu o następujące jednostki organizacyjne:

- Przychodnię Rejonową z:
  - poradnią lekarza podstawowej opieki zdrowotnej,
  - gabinetem pielęgniarki i położnej środowiskowej rodzinnej,
  - gabinetem medycyny szkolnej,
- przychodnię specjalistyczną z poradniami:
  - diabetologiczną,
  - ginekologiczno – położniczą,
  - kardiologiczną,
  - medycyny pracy,
  - dermatologiczną,
  - neurologiczną,
  - reumatologiczną,
  - chorób zakaźnych,
  - chirurgii ogólnej,
  - urazowo – ortopedyczną,
  - otolaryngologiczną,
  - zdrowia psychicznego,
  - leczenia uzależnień alkoholowych,
  - okulistyczną,
  - gruźlicy i chorób płuc,
- Szpital z oddziałami:

- chorób wewnętrznych (35 łóżek),
- opieki paliatywnej (10 łóżek),
- izba przyjęć,
- apteka zakładowa,
- sterylizatornia,
- Całodobowy gabinet lekarski ,
- Zakład Diagnostyki Laboratoryjnej,
- Zakład Rentgenodiagnostyki,
- Zakład Rehabilitacji,
- Zakład Pielęgnacyjno – Opiekuńczy

Placówka zdrowotna świadczy usługi po uprzednim podpisaniu kontraktów z Narodowym Funduszem Zdrowia. Wśród nich wyróżniamy:

- nocna i świąteczna ambulatoryjna opieka lekarska i pielęgniarska,
- nocna i świąteczna wyjazdowa opieka lekarska i pielęgniarska,
- ambulatoryjne leczenie,
- udzielanie świadczeń zdrowotnych w zakresie:
  - podstawowej opieki zdrowotnej realizowanej przez lekarza i pielęgniarki w środowisku nauczania i wychowania,
  - ambulatoryjnej i wyjazdowej opieki lekarskiej i pielęgniarskiej,
- pomoc doraźna i transport medyczny,
- leczenie szpitalne, rehabilitacja lecznicza, opieka długoterminowa realizowana przez oddział paliatywny i zakład pielęgnacyjno – opiekuńczy,
- profilaktyczne programy zdrowotne.

Ponadto kontrakty z NFZ dotyczyły również przeprowadzanych badań podstawowych w ramach programu profilaktyki przewlekłej obturacyjnej choroby płuc, raka szyjki macicy, chorób układu krążenia.

Natomiast świadczenia, które były wykonywane w poradni medycyny pracy, nie były kontraktowane z Narodowym Funduszem Zdrowia.

Dla podniesienia poziomu jakości świadczonych usług w placówce służby zdrowia niezbędne były remonty obiektu oraz doposażenie i wymiana sprzętu medycznego na nowocześniejszy sprzęt diagnostyczny.

Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna z siedzibą w Zwoleniu organizuje i prowadzi różnego rodzaju formy pomocy. Prowadzi terapię zaburzeń rozwojowych i zaburzeń dysfunkcyjnych, profilaktykę problemów dzieci i młodzieży, zajęcia korekcyjno – kompensacyjne, logopedyczne oraz zajęcia o charakterze terapeutycznym. Ponadto wspomaga wychowawczą funkcję rodziny, pomaga w rozwijaniu umiejętności związanych z komunikacją społeczną. Udziela pomocy dzieciom, które mają trudności szkolne.

5.6. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Zwoleniu

Jednostką, która również na terenie gminy realizuje zadania z zakresu zdrowia publicznego, a w szczególności sprawuje nadzór nad warunkami:

1. higieny środowiska;
2. higieny pracy w zakładach pracy;

3. higieny procesów nauczania i wychowania;
4. higieny wypoczynku i rekreacji;
5. zdrowotnymi żywności, żywienia i przedmiotów użytku,
6. higieniczno-sanitarnymi, jakie powinien spełniać personel medyczny, sprzęt oraz pomieszczenia, w których udzielane są świadczenia zdrowotne

w celu ochrony zdrowia ludzkiego przed niekorzystnym wpływem szkodliwości i uciążliwości środowiskowych, zapobiegania powstawaniu chorób, w tym chorób zakaźnych i zawodowych, jest **Państwowa Inspekcja Sanitarna (PIS)**.

Szczegółowe zadania PIS określa Ustawa z 14 marca 1985r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz.U. z 2006r. Nr 122, poz. 851, z póź. zm.), zgodnie z którą do zakresu jej działania w dziedzinie bieżącego nadzoru sanitarnego należy kontrola przestrzegania przepisów określających wymagania higieniczne i zdrowotne, w szczególności dotyczących m.in.:

- higieny środowiska, a zwłaszcza wody do spożycia, czystości powietrza atmosferycznego, gleby, wód i innych elementów środowiska w zakresie ustalonym w odrębnych przepisach,
- utrzymania należytego stanu higienicznego nieruchomości, zakładów pracy, instytucji, obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej;
- warunków produkcji, transportu, przechowywania i sprzedaży żywności oraz warunków żywienia zbiorowego;
- nadzoru nad jakością zdrowotną żywności;
- warunków zdrowotnych produkcji i obrotu przedmiotami użytku, materiałami i wyrobami przeznaczonymi do kontaktu z żywnością, kosmetykami oraz innymi wyrobami mogącymi mieć wpływ na zdrowie ludzi;
- warunków środowiska pracy, a zwłaszcza zapobiegania powstawaniu chorób zawodowych i innych związanych z warunkami pracy,
- higieny pomieszczeń i wymagań w stosunku do sprzętu używanego w szkołach i innych placówkach oświatowo-wychowawczych, szkołach wyższych oraz w ośrodkach wypoczynku,
- higieny procesów nauczania.

Ponadto **Państwowa Inspekcja Sanitarna** inicjuje, organizuje, prowadzi, koordynuje i nadzoruje działalność oświatowo-zdrowotną w celu ukształtowania odpowiednich postaw i zachowań zdrowotnych, a w szczególności:

- inicjuje i wytycza kierunki przedsięwzięć zmierzających do zaznajamiania społeczeństwa z czynnikami szkodliwymi dla zdrowia, popularyzowania zasad higieny i racjonalnego żywienia, metod zapobiegania chorobom oraz umiejętności udzielania pierwszej pomocy,
- pobudza aktywność społeczną do działań na rzecz własnego zdrowia, ocenia działalność oświatowo-zdrowotną prowadzoną przez szkoły i inne placówki oświatowo-wychowawcze, zakłady opieki zdrowotnej, inne instytucje i organizacje oraz udziela pomocy w prowadzeniu tej działalności.

Zadania **PIS** na naszym terenie wykonuje **Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Zwoleniu** przy pomocy **Powiatowej Stacji Sanitarnej-Epidemiologicznej (PSSE)**, w której działają następujące komórki organizacyjne:

1. Sekcja Epidemiologii
2. Sekcja Higieny Komunalnej
3. Sekcja Żywności, Żywienia i Przedmiotów Użytku

4. Sekcja Higieny Dzieci i Młodzieży
5. Sekcja Higieny Pracy
6. Stanowisko ds. Oświaty Zdrowotnej i Promocji Zdrowia
7. Zapobiegawczy Nadzór Sanitarny

W strukturze PSSE Zwoleń wyodrębnione jest Akredytowane Laboratorium Badania Wody posiadające certyfikat nr AB – 612 nadany przez Polskie Centrum Akredytacji w Warszawie. Działania Laboratorium zawieszono od dnia 2.01.2015 r.

5.7. Pomoc społeczna

Instytucją realizującą zadania z zakresu pomocy społecznej jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, który swoją siedzibę ma w budynku Ochotniczej Straży Pożarnej w Zwoleniu.

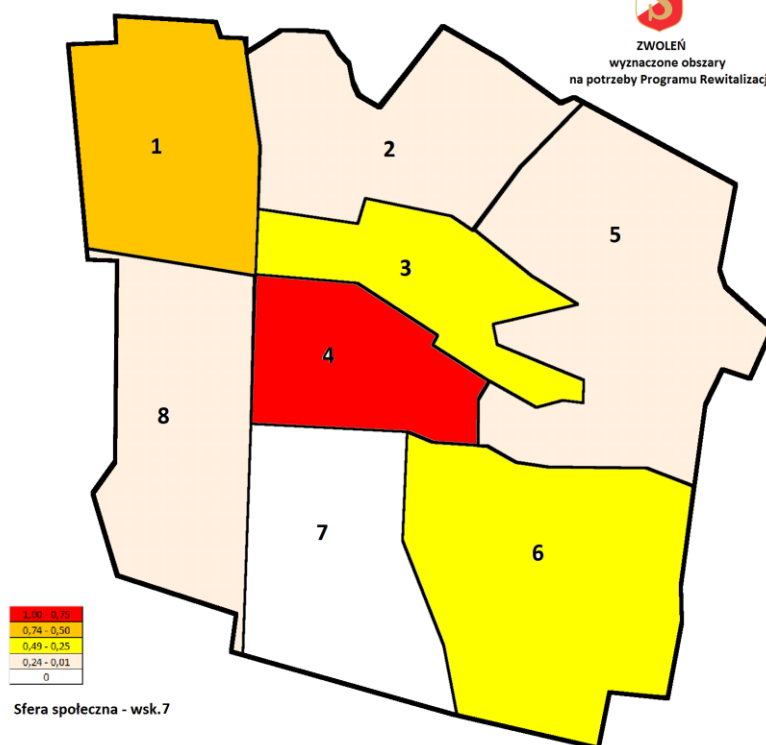
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej udziela pomocy w formie zasiłków stałych, okresowych i celowych, usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych oraz dożywiania dzieci w szkołach.

Tabela - Odsetek ludności korzystający z pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem 2015-miasto

	średnia	2,45 %				
Zwoleń MIASTO	Odsetek ludności korzystający z pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem 2015	STANDARYZACJA natężenia pro- blemu (0-1)	Skala problemu (liczba osób korzystających z pomocy spo- tecznej)	STAN DARYZACJA skali problemu (0-1)	S UMA standa- ryzacji natę- żenia i skali pro- blemu	STAN DARYZACJA koncentracji problemu (0-1)
4 Obszar	4,59%	1,00	64	1,00	2,00	1,00
1 Obszar	2,19%	0,39	45	0,67	1,06	0,53
6 Obszar	3,63%	0,76	12	0,09	0,84	0,42
3 Obszar	2,25%	0,41	23	0,28	0,69	0,34
2 Obszar	1,69%	0,27	13	0,11	0,37	0,19
5 Obszar	1,60%	0,24	11	0,07	0,31	0,16
8 Obszar	1,33%	0,17	11	0,07	0,24	0,12
7 Obszar	0,64%	0,00	7	0,00	0,00	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UM Zwoleń

*Mapa- Odsetek ludności korzystający z pomocy społecznej w liczbie
ludności ogółem 2015 – miasto*

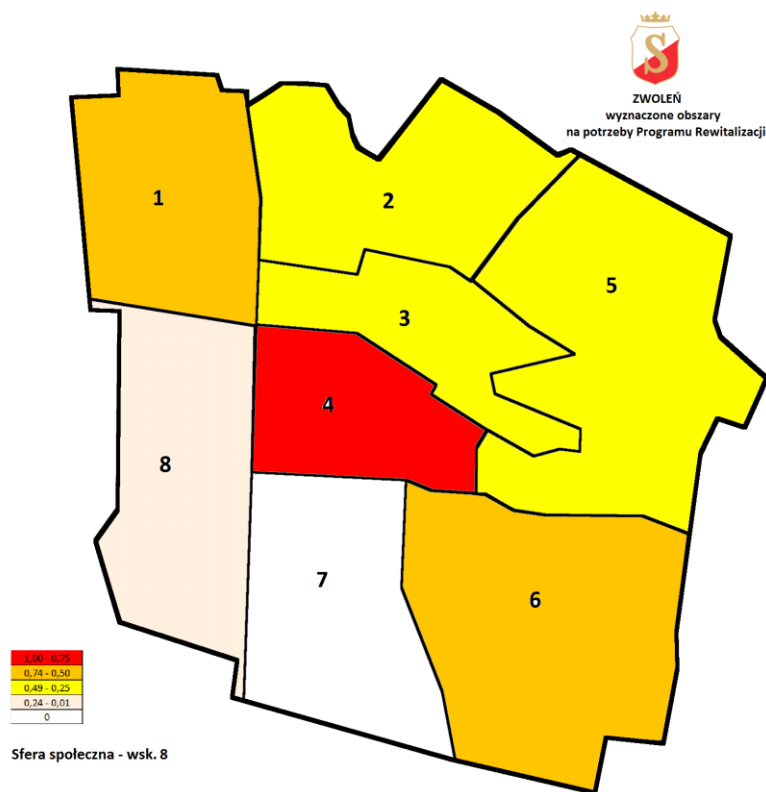
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UM Zwolen

Tabela - Odsetek ludności korzystający z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w liczbie ludności ogółem 2015- miasto

Zwoleń MIASTO	średnia	1,36 %	Skala problemu (liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubó- stwa)	STAN DARYZACJA skali problemu (0-1)	SU MA standary- zacji natężenia i skali pro- blemu	STAN DARYZACJA koncentracji problemu (0-1)
Obszar 4	2,51%	1,00	35	1,00	2,00	1,00
Obszar 1	1,36%	0,44	28	0,77	1,21	0,60
Obszar 6	2,42%	0,95	8	0,10	1,05	0,53
Obszar 2	1,30%	0,41	10	0,17	0,58	0,29
Obszar 5	1,31%	0,41	9	0,13	0,55	0,27
Obszar 3	1,08%	0,30	11	0,20	0,50	0,25
Obszar 8	0,72%	0,13	6	0,03	0,16	0,08
Obszar 7	0,46%	0,00	5	0,00	0,00	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UM Zwolen

Mapa – Odsetek ludności korzystający z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w liczbie ludności ogółem 2015 - miasto

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UM Zwolen

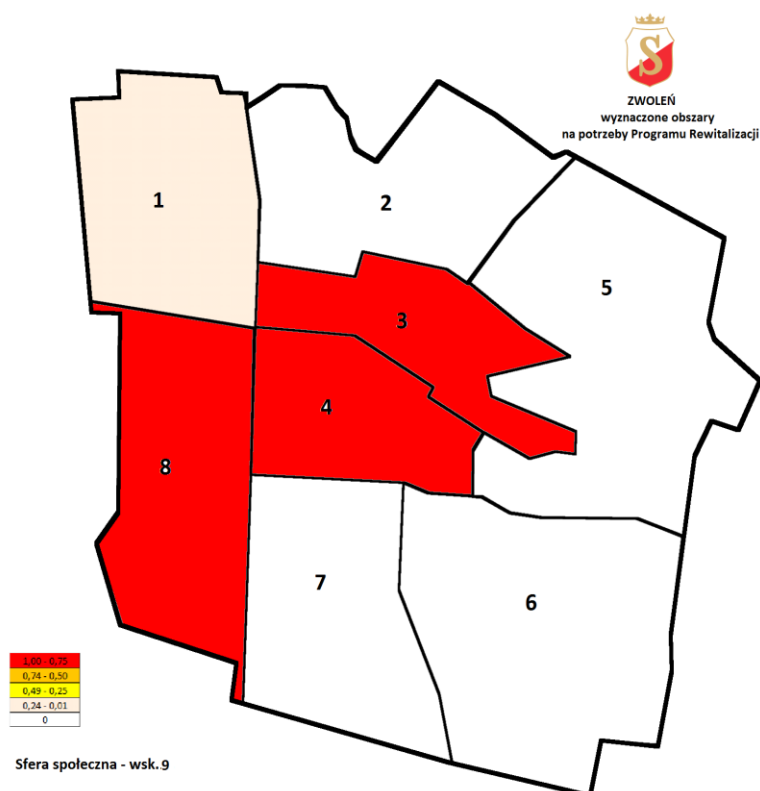
Tabela - Odsetek ludności korzystający z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w liczbie ludności ogółem 2015- miasto

	średnia	0,16 %				
Zwoleń MIASTO	Odsetek ludności korzystający z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w liczbie ludności ogółem 2015	STAN DARYZACJA natężenia problemu (0-1)	Skala problemu (liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności)	STAN DARYZACJA skali problemu (0-1)	SU MA standaryzacji natężenia i skali problemu	STAN DARYZACJA koncentracji problemu (0-1)
Obszar 8	0,36%	1,00	3	1,00	2,00	1,00
Obszar 3	0,29%	0,81	3	1,00	1,81	0,91
Obszar 4	0,22%	0,60	3	1,00	1,60	0,80
Obszar 1	0,05%	0,13	1	0,33	0,47	0,23
Obszar 6	0,00%	0,00	0	0,00	0,00	0,00
Obszar 2	0,00%	0,00	0	0,00	0,00	0,00

szar 5	Ob-	0,00%	0,00	0	0,00	0,0	0,00
szar 7	Ob-	0,00%	0,00	0	0,00	0,0	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UM Zwoleń

Mapa 25– Odsetek ludności korzystający z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w liczbie ludności ogółem 2015 - miasto

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z UM Zwoleń

5.8. Oświata i wychowanie

Gmina Zwolen jest organem prowadzącym dla następujących placówek oświatowych: szkół podstawowych i przedszkoli, które realizują własne programy edukacyjne.

Sieć szkół na terenie Gminy Zwolen

Z dniem 11 stycznia weszła w życie ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo oświatowe. Zgodnie z tą ustawą z dniem 1 września 2017r. każda 6 – letnia szkoła podstawowa działająca na podstawie ustawy o systemie oświaty z mocy ustawy została przekształcona w 8 – letnią szkołę podstawową. Działając

zgodnie z założeniami reformy edukacji Rada Miejska w Zwoleniu Uchwałą NR XXXV/205/17 z dnia 28 marca 2017 r. zatwierdziła dostosowanie sieci szkół podstawowych i gimnazjów do nowego ustroju szkolnego. Na terenie Gminy Zwoleń zgodnie z uchwałą Rady Miejskiej od 1 września 2017r. funkcjonują cztery 8-letnie publiczne szkoły podstawowe: PSP z oddziałami sportowymi im. Władysława Jagiełły w Zwoleniu, PSP w Sycynie, PSP im. Jana Pawła II w Paciorkowej Woli i PSP im. kpt. pil. Tadeusza Sędzielowskiego w Baryczy. Dyrektorzy szkół 6 – letnich z mocy prawa stali się dyrektorami 8 – letnich szkół i będą zajmować te stanowiska do końca okresu na jaki zostały im powierzone stanowiska dyrektorów dotychczasowych 6 – letnich szkół podstawowych.

W wyniku wprowadzenia reformy dotychczasowe gimnazja zostały zlikwidowane, a oddziały klas II i III zostały włączone do szkół podstawowych.

Oddziały Publicznego Gimnazjum im. Jana Kochanowskiego w Zwoleniu zostały włączone do Publicznej Szkoły Podstawowej z oddziałami sportowymi im. Władysława Jagiełły w Zwoleniu z siedzibą szkoły ul. Ludowa 35, gdzie będą uczęszczały dzieci z klas 0 – VI. Klasy VII – VIII oraz oddziały Publicznego Gimnazjum będą mieścić się w siedzibie szkoły na ul. Kościelnej 7.

Oddziały Publicznego Gimnazjum im. mjr AK Mariana Bąka w Sydole zostały włączone do Publicznej Szkoły Podstawowej w Sycynie z siedzibą Sycyna 125, gdzie będą uczęszczały dzieci klas 0 – III. Klasy IV – VIII oraz oddziały Publicznego Gimnazjum będą mieścić się w siedzibie szkoły w Sydole.

Oddziały Publicznego Gimnazjum im. Marii Konopnickiej w Strykowicach Górnych zostały włączone do Publicznej Szkoły Podstawowej im. Jana Pawła II w Paciorkowej Woli z siedzibą Paciorkowa Wola 63, gdzie będą uczęszczały dzieci klas 0 – IV. Klasy V – VIII oraz oddziały Publicznego Gimnazjum będą mieścić się w siedzibie szkoły w Strykowicach Górnych.

Gimnazja zakończyły swą działalność z dniem 31 sierpnia 2017 roku.

W gminie ciągle obserwuje się spadek liczby dzieci i młodzieży w wieku obowiązku szkolnego. Zjawisko to dotyczy zarówno miasta jak i wsi.

Ogólny stan techniczny obiektów oświatowych na terenie gminy Zwoleń jest dobry i nie stwarza zagrożeń dla zdrowia i bezpieczeństwa uczniów i nauczycieli. Placówki te posiadają sale komputerowe wyposażone w niezbędny sprzęt, zmodernizowane sale gimnastyczne oraz urządzone boiska szkolne. Publiczna Szkoła Podstawowa w Zwoleniu dysponuje nowoczesną salą gimnastyczną oddaną do użytku w 2004 roku. Nowa sala jest również w Gimnazjum Publicznym w Zwoleniu (oddana do użytku w 2001 roku). W 2016 roku została przeprowadzona termomodernizacja szkół (PSP w Baryczy i PSP w Sycynie) wraz z zainstalowaniem urządzeń OZE (fotowoltaicznych i solarnych) remontem dachów i wymianą okien.

Na terenie gminy funkcjonuje system stypendialny, w ramach którego uczniowie szkół mogą ubiegać się o dofinansowanie w celu kontynuowania nauki. Referat Edukacji i Sportu Urzędu Miejskiego jako zadanie własne gminy realizuje świadczenia pomocy materialnej o charakterze socjalnym. Stypendium szkolne może otrzymać uczeń znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej wynikającej z niskich dochodów na osobę w rodzinie. W szczególności, gdy w rodzinie tej występują: bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba, wielodzietność, alkoholizm lub narkomania a także, gdy rodzina jest niepełna. Stypendium szkolne nie może zostać przeznaczone na wsparcie materialne rodzin w ich codziennej egzystencji, ale na pomoc uczniom w dostępie do edukacji (wyrównanie jego szans edukacyjnych). Pomoc polega na refundowaniu kosztów edukacyjnych poniesionych przez rodziców poprzez dostarczenie rachunków i faktur.

Na terenie gminy Zwoleń młodzież może się kształcić w następujących szkołach ponadgimnazjalnych:

- Zespół Szkół Licealnych w Zwoleniu – kształcący w trzyletnim liceum ogólnokształcącym (16 oddziałów),
- Zespół Szkół Rolniczo – Technicznych – kształcący w oddziałach:
  - technikum rolnicze uzupełniające 3 letnie (1 oddział) na podbudowie zasadniczej szkoły zawodowej,
  - technikum rolnicze 4 letnie (5 oddziałów),
  - technikum agrobiznesu 4 letnie (8 oddziałów),
  - liceum profilowane 3 letnie (3 oddziały),
  - zasadnicze szkoły zawodowe (12 oddziałów)

Aktualna baza oświatowa jest bazą dostosowaną do potrzeb i wymaganych standardów. W ostatnich latach oprócz modernizacji bazy oświatowej trwało intensywne doksztalcanie kadry nauczycielskiej, co zaowocowało znacznym podniesieniem poziomu kształcenia młodzieży.

5.9. Aktywność kulturalna, sportowa i społeczna

Aktywność kulturalna, sportowa i społeczna może przybierać różne formy. W tym zakresie wyróżniamy instytucje kultury, ośrodki sportu i rekreacji, muzea, stowarzyszenia skierowane na działalność kulturową, społeczną i charytatywną, folklorystyczną.

Spośród instytucji kultury prężnie działających na obszarze gminy to:

- Zwoleński Dom Kultury w Zwoleniu,
- Muzeum w Centrum Regionalnym przy Nekropoli Jana Kochanowskiego w Zwoleniu,
- Miejsko – Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Zwoleniu,
- Miejsko – Gminna Biblioteka Publiczna w Zwoleniu.

Działalnością kulturową zajmuje się także Stowarzyszenie Oświatowe „Sycyna”, którego misją jest integracja, samoorganizacja i aktywizacja lokalnych społeczności poprzez animację oświatową i kulturalną wyrównania szans społecznych i edukacyjnych młodzieży i dorosłych. Kultuwując legendę i upowszechniając twórczość Jana Kochanowskiego, historię Sycyny, oraz współpracę międzyregionalną i międzynarodową.

O wychowanie intelektualne i oświatowe dzieci i młodzieży dba Miejsko – Gminna Biblioteka Publiczna im. Jana Kochanowskiego w Zwoleniu. Została powołana na mocy dekretu o bibliotekach publicznych z 1946 r. Od początku istnienia placówka kompletowała księgozbiór obejmujący wszystkie dziedziny wiedzy, który przeznaczony był dla szerokiego grona czytelników. Obecna struktura organizacyjna biblioteki to:

- wypożyczalnia dla dorosłych,
- wypożyczalnia dla dzieci i młodzieży,
- czytelnia ogólna, która prowadzi także kilka kartotek zagadnieniowych w tym kartotekę wycinków prasowych czyli rejestruje bibliograficznie wszystkie artykuły z prasy lokalnej i ogólnopolskiej, które dotyczą Zwolenia.

Specyfiką biblioteki jest prowadzenie tzw. działu Cochanoviana gdzie zgromadzone są niemal wszystkie wydania dzieł poety oraz źródła i materiały do twórczości i biografii Jana Kochanowskiego.

Biblioteka pełni nadzór merytoryczny nad trzema filiami bibliotecznymi w Jasieńcu Soleckim, Strykowicach Górnych, Sycynie.

Od 1995 roku w budynku placówki znajduje się Centrum Ekologiczne Ziemi Zwoleńskiej.

Zwoleński Dom Kultury proponuje bogatą ofertę imprez edukacyjno-kulturalnych. Jest organizatorem i współorganizatorem imprez okolicznościowych, spotkań zarówno kameralnych jak i plenerowych. Do najważniejszych zaliczamy:

- „Narodziny Naszego Miasta” - uroczystość związana z nadaniem praw miejskich dla Zwolenia
- „Imieniny Pana Jana” - impreza poświęcona Janowi Kochanowskiemu, poecie związanemu z ziemią zwoleńską
- Ogólnopolski Konkurs Plastyczny pn. „Świat Jana Kochanowskiego”
- Mazowiecki Konkurs Literacki na fraszkę „O statuetkę Jana Kochanowskiego”
- Uroczystości z okazji święta „Uchwalenia Konstytucji 3 Maja”
- Dni Sycyny
- „Cud nad Wisłą” - zwycięstwo Oręża Polskiego
- Dożynki Powiatowe
- „Przeгляд Pieśni Pielgrzymkowej i Religijnej”
- Biesiada Gawędziarzy, Poetów i Śpiewaków Ludowych
- Eliminacje do Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego
- Koncerty w ramach „Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy”
- Przeгляд Dorobku Klubów Seniora
- Przeгляд Pieśni Żołnierskiej i Wojennej
- Festyny rodzinne, imprezy dla dzieci, koncerty, spotkania z poezją.

Dom Kultury prowadzi także grupy i zespoły artystyczne dla dzieci, młodzieży i dorosłych tj:

- Zespół Folklorystyczny GOTARDOWIE
- Młodzieżowa Orkiestra Dęta Miasta Zwolenia
- Chór kameralny
- Dziecięca grupa rytmiczno-folklorystyczna
- Dziecięcy zespół teatralny SMERFY
- Młodzieżowy zespół wokalny
- Zespół taneczny ROCKSTEP – grupa dziecięca Zespół taneczny ROCKSTEP – grupa młodzieżowa
- Klub Komputerowy
- Dziecięca Grupa Plastyczna
- Młodzieżowa Grupa Plastyczna
- Grupa Aerobiku
- JOGA – zajęcia dla młodzieży i dorosłych
- Grupa Plastyczna ZUTW
- Zwoleńska grupa fotograficzna

- Klub kina plenerowego

Przy Domu Kultury działają:

- Stowarzyszenie Twórców Ziemi Zwoleńskiej
- Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Zarząd Rejonowy w Zwoleniu
- Zwoleński Uniwersytet Trzeciego Wieku
- Spółeczne Ognisko Muzyczne

Za działalność kulturową gminy odpowiedzialne jest również Muzeum Regionalne, które mieści się w Regionalnym Centrum przy Nekropoli Jan Kochanowskiego z siedzibą Ul. Kardynała wyszyńskiego 30. Muzeum gromadzi dobra kultury regionalnej sztuki, historii, numizmatyki, wytworów sztuki profesjonalnej i ludowej, wykopalisk archeologicznych, opracowań naukowych i popularno-naukowych dotyczących Zwolenia i okolic. Głównym trzonem wystawienniczym są wystawy związane z najwybitniejszym poetą renesansowym – Janem Kochanowskim. W zbiorach muzeum można znaleźć cenne zabytki archeologiczne, które zostały odnalezione podczas prac badawczych w Zwoleniu w rejonie ul. Podłącznej. Są to szczątki kostne zwierząt prehistorycznych z okresu środkowego paleolitu oraz narzędzia krzemienne takie jak zgrzebła, pięśniaki, które są dowodem działalności tu człowieka zwanego neandertalczykiem.

W odległości około 2 km od centrum miasta jadąc w kierunku Kozienic znajduje się Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji, w nim zespół drewnianych domków letniskowych, które są położone w bezpośredniej bliskości z zalewem. Dzierżawcą ośrodka jest Stowarzyszenie Sportowe MKS „Zwolenianka”, które jest również użytkownikiem **Stadionu Sportowego**, przy ul. Parkowej 1 z pełno wymiarowym boiskiem do piłki nożnej i siłownią typu „Pilawa 2”.

Zalew w Zwoleniu

Na obszarze gminy funkcjonuje Miejski Klub Sportowy „Zwolenka”, który powstał w latach 20 – tych ubiegłego stulecia po połączeniu dwóch klubów „Strzelec Zwoleń” i „Kruki Zwoleń”. Aktualnie klub posiada dziewięć drużyn piłkarskich:

- Żacy,

- Orlicy (w dwóch rocznikach),
- Młodzicy,
- Młodzik Starszy,
- Trampkarze Starsi,
- Trampkarze Młodszy,
- Juniorzy,
- Drużyna Seniorów.

Działalność sportowa w gminie oparta jest na stałym kalendarzu imprez, który obejmuje:

1. Turniej Piłki Nożnej „Puchar Burmistrza” (maj/czerwiec).
2. Halowy Turniej Piłki Nożnej Szkół Podstawowych o „Puchar Przewodniczącego Rady Miejskiej” (ferie).
3. „Biegi Sycyńskie” (czerwiec).
4. Gminny Turniej w Piłce Nożnej Szkół Podstawowych (wrzesień/październik).
5. Gminne Biegi Przelajowe Szkół Podstawowych (październik).
6. Halowa Liga Piłki Nożnej o „Puchar Burmistrza”.
7. Mikołajkowy Halowy Turniej Piłki Nożnej Chłopców Szkół Podstawowych (grudzień).
8. Turniej tenisa Stołowego Nauczycieli i Pracowników Oświaty (grudzień).
9. Gminny Międzyszkolny Wyścig Rowerowy (maj/wrzesień).
10. Ogólnopolski Turniej Piłki Ręcznej Chłopców Szkół Podstawowych o „Puchar Burmistrza”.
11. Wakacyjny Turniej Piłki Siatkowej, Ręcznej, Nożnej o „Puchar Orlika”.

5.10. Budżet gminy i organizacja Urzędu Miejskiego

Struktura budżetu gminy Zwolen

Główną część finansów publicznych w gminie stanowi budżet gminy. Wielkość środków budżetowych, jakimi dysponuje gmina należy do podstawowych czynników wyznaczających możliwości rozbudowy infrastruktury technicznej i zaspokojenia wielu potrzeb społecznych mieszkańców.

Budżet gminy Zwolen na 2017 rok został uchwalony uchwałą nr XXIX/179/16 Rady Miejskiej w Zwoleniu z dnia 28 grudnia 2016 r.

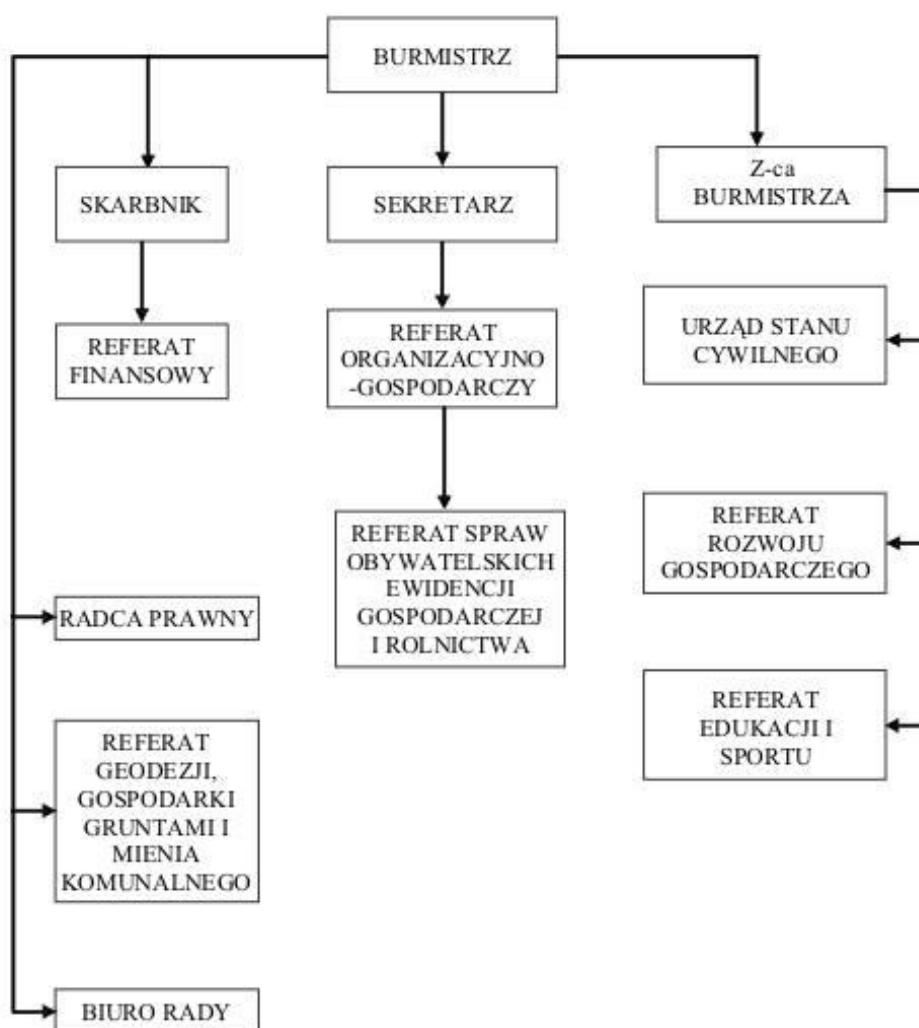
Wynosił:

1. Planowane dochody	58220733,00 zł	
2. Planowane wydatki	61665281,00 zł	
3. Wynik		
- różnica 2 i 1 (-)	- 3444548,00 zł	- deficyt sfinansowany przychodami z emisji obligacji.

Głównym źródłem dochodów w gminie Zwolen są subwencje. Najistotniejsza jest część oświatowa subwencji ogólnej przeznaczona na prowadzenie szkół podstawowych. Subwencja przekazywana przez rząd nie wystarcza na pokrycie bieżących potrzeb związanych z prowadzeniem oświaty.

Dochody własne stanowią drugą pozycję dochodów ogółem. Podstawą dochodów gminy są podatki (stanowią one ok. 95% dochodów własnych gminy), do których należą: podatek od nieruchomości, podatek rolny, leśny, od środków transportowych, od czynności cywilnoprawnych oraz wpływy z opłaty targowej.

STRUKTURA ORGANIZACYJNA URZĘDU MIEJSKIEGO W ZWOLENIU

II. ANALIZA SWOT

Ważnym elementem, stanowiącym punkt wyjścia do opracowania i sformułowania strategii rozwoju gminy jest diagnoza prospektywna, która pozwala ocenić stan obecny gminy oraz wskazać główne kierunki rozwoju i istotne problemy.

Diagnoza prospektywna to próba zrelacjonowania przyszłości, która swoje źródło posiada w stanie obecnym. W owej diagnozie bierze się pod uwagę przede wszystkim te czynniki, które determinują rozwój i podjęte działania. Najbardziej stabilne „podłoże”, które w głównej mierze decyduje o przyszłości gminy, to środowisko przyrodnicze i zagospodarowanie materialne sieci osadniczej.

Gmina Zwoleń osiągnęła już pewien znaczący stopień rozwoju jako gmina przyjazna mieszkańcom, inwestorom oraz turystom. Zauważa się zdecydowaną poprawę w gminie, głównie poprzez budowę systemów kanalizacji oraz poprawę stanu dróg gminnych, poprawę jakości życia poprzez polepszenie stanu infrastruktury społecznej, tworzenie infrastruktury przyjaznej przedsiębiorcom oraz stworzenie warunków przyciągania inwestorów zewnętrznych.

To, czy istniejący w niej potencjał będzie wykorzystany dla dalszego jej rozwoju, zależy od wielu różnych czynników, które będą stanowić szanse bądź zagrożenia dla rozwoju. Aby określić mocne i słabe strony gminy, zastosowano analizę SWOT, która jest metodą kompleksową służącą do badania otoczenia gminy oraz jej wnętrza.

Analiza SWOT to najpopularniejsza heurystyczna technika analityczna, która służy do porządkowania informacji. Jest stosowana we wszystkich obszarach planowania strategicznego jako uniwersalne narzędzie pierwszego etapu analizy strategicznej. Pozwala ona zidentyfikować problemy, potencjał rozwojowy, ewentualne zagrożenia oraz szanse.

Technika analityczna SWOT pozwala na posegregowanie posiadanych informacji o gminie na cztery kategorie strategiczne - mocne strony (**S**trengths), słabości (**W**eaknesses), szanse (**O**pportunities) i zagrożenia (**T**hreats).

Poprzez powyższe pojęcia należy rozumieć:

- Atut** – uwarunkowanie występujące w gminie oceniane pozytywnie ze względu na możliwość realizacji celów rozwojowych i strategicznych, wewnętrzny potencjał gminy,
- Słabość** – uwarunkowanie wewnętrzne oceniane negatywnie, niewykorzystane z uwagi na realizację celów,
- Szansa** – korzystne zjawisko zewnętrzne (obecne) lub proces (prognozowany) sprzyjający realizacji celów rozwoju gminy,
- Zagrożenie** – zjawisko lub proces (obecny lub prognozowany) stanowiący przeszkodę w realizacji konkretnych celów strategicznych.

Mocne strony i słabości są to pozytywne i niekorzystne zjawiska wewnątrz gminy i w jej najbliższym otoczeniu, które mają charakter endogeniczny. Natomiast szanse i zagrożenia obejmują swoim zasięgiem wszelkie zewnętrzne uwarunkowania funkcjonowania i rozwoju gminy Zwoleń.

ANALIZA SWOT

Sfera ekologiczna i turystyczna

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Położenie na obrzeżach Kozienickiego Parku Krajobrazowego ✓ Niezagrożone środowisko przyrodnicze przy braku większych zakładów przemysłowych ✓ Zadowalający stan zdrowotny i sanitarny lasów ✓ Bogactwo flory i fauny oraz występowanie na terenie gminy obszarów objętych ochroną przyrody ✓ Korzystne warunki przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa ekologicznego ✓ Walory środowiska naturalnego sprzyjające rozwojowi funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej ✓ Istniejące oczyszczalnie ścieków ✓ Planowanie budowy zbiorników wodnych ✓ Możliwość współpracy w zakresie turystyki z sąsiednimi gminami ✓ Duża aktywność Stowarzyszenia „Dziedzictwo i Rozwój” działającego na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego i kształtowania rozwoju wsi i odnowy wsi 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Obciążenie środowiska naturalnego komunikacją drogową – emisja spalin i nadmierny hałas ✓ Niedostateczna edukacja ekologiczna i świadomość społeczna dotycząca ochrony środowiska ✓ Słaba reklama i promocja walorów turystycznych gminy ✓ Słabo rozwinięta baza turystyczna ✓ Występowanie dzikich wysypisk

Infrastruktura techniczna i drogowa

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dogodne położenie komunikacyjne ✓ Dobrze rozwinięta sieć dróg ✓ Dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna w mieście 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Zły stan techniczny dróg gminnych ✓ Brak obwodnicy miasta Zwoleń ✓ Brak parkingów, miejsc postojowych zwłaszcza w m. Zwoleń ✓ Niski stopień zgazyfikowania wsi ✓ Niski stopień zwodociągowania i skanalizowania ✓ Brak przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich (rozproszona zabudowa) ✓ Miejscowe braki oświetlenia drogowego ✓ Brak chodników ✓ Brak własnych środków finansowych na poprawę stanu infrastruktury technicznej ✓ Brak kanalizacji burzowej w mieście

Sfera gospodarcza

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Korzystne powiązania komunikacyjne ✓ Przychylność władz samorządowych dla podejmujących działalność gospodarczą i inwestorów tworzących miejsca pracy ✓ Korzystna infrastruktura techniczna i komunikacyjna do prowadzenia biznesu ✓ Korzystne warunki przyrodniczo – ekonomiczne do produkcji zdrowej żywności ✓ Tereny przygotowane pod inwestycje dla dużych i małych podmiotów gospodarczych ✓ Funkcjonowanie instytucji ukierunkowanych na pomoc rolnikom 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Brak linii kolejowej ✓ Rozdrobnienie gruntów ✓ Postępujące starzenie się ludności wiejskiej, niechęć ludzi młodych do pracy w rolnictwie ✓ Ograniczona chłonność lokalnego rynku na produkty rolne ✓ Mała ilość punktów skupu płodów rolnych ✓ Brak specjalizacji w produkcji rolnej ✓ Małe zainteresowanie produkcją rolniczą metodami ekologicznymi ✓ Brak napływu obcego kapitału ✓ Brak zakładów pracy

Sfera społeczna

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Wysoki poziom szkolnictwa ✓ Dobrze rozwinięta opieka medyczna ✓ Aktywnie działające stowarzyszenia na rzecz poprawy życia mieszkańców ✓ Liczne imprezy sportowe ✓ Liczne programy przeciwdziałania bezrobociu ✓ Uczestnictwo w programie „Leader+” ✓ Zapewnienie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców ✓ Zaangażowanie władz samorządowych gminy w sprawy jej mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Zdegradowane centrum miasta ✓ Wysoka stopa bezrobocia głównie w wieku mobilnym ✓ Deficyt miejsc pracy ✓ Migracje osób wykształconych do większych aglomeracji ✓ Niska aktywność społeczności lokalnej i brak chęci do działania ✓ Niedostosowanie kierunków nauczania do zapotrzebowań na rynku pracy ✓ Brak budownictwa socjalnego i mieszkaniowego ✓ Niski standard życia i wyposażenia budynków mieszkalnych w infrastrukturę techniczną na obszarach wiejskich ✓ Niskie zaopatrzenie sprzętowe i lokalowe Policji i OSP ✓ Niewystarczająca liczba obiektów sportowych ✓ Nie wszystkie budynki użyteczności publicznej dostosowane są do potrzeb osób niepełnosprawnych ✓ Duże obciążenie budżetu gminy wydatkami na pomoc społeczną ✓ Obiekty publiczne wymagające remontu ✓ Brak osobnego pomieszczenia lokalowego dla Muzeum Regionalnego

Szanse

- Integracja europejska, która stworzyła możliwości pozyskiwania środków z Unii Europejskiej władzom samorządowym, przedsiębiorcom oraz rolnikom
- Wykorzystanie funduszy w ramach programu Leader+
- Większe doinwestowanie wsi
- Budowa obwodnicy miasta Zwolenia
- Rosnące zainteresowanie inwestorów zagranicznych do inwestowania w Polsce
- Coraz większe potrzeby wypoczynku w gospodarstwach agroturystycznych
- Nawiązanie współpracy z zagranicznymi ośrodkami partnerskimi
- Zapotrzebowanie na zdrową żywność w Polsce i w Europie co sprzyja rozwojowi rolnictwa ekologicznego
- Zainteresowanie mieszkańców okolicznych większych miast (Radom, Lublin, Warszawa) wypoczynkiem i zamieszkaniem na terenach gminy Zwoleń - atrakcyjnych przyrodniczo i czystych ekologicznie

- Rozwój informatyzacji i telekomunikacji
- Możliwości zewnętrznego finansowania działań ukierunkowanych na rozwój zasobów ludzkich
- Wspólne działania władz gminy oraz powiatu na rzecz rozwoju i promocji
- Wzmoczona polityka państwa w zakresie ochrony środowiska

Zagrożenia

- Brak stabilnej polityki państwa
- Niestabilna polityka podatkowa i prawna
- Niebezpieczeństwo niepełnego wykorzystania szans, jakie dają środki UE
- Duże koszty budownictwa mieszkalnego
- Duża niepewność działania wynikająca z wielu zmian gospodarczych, społecznych i politycznych
- Niewystarczające środki przekazywane z budżetu państwa na zadania własne lub dodatkowo zlecone gminie na podstawie wprowadzonych aktów prawnych
- Ubożenie społeczeństwa (stagnacja, frustracje, patologie)
- Konkurencja ze strony rolnictwa zachodnioeuropejskiego
- Sezonowość w turystyce
- Wzrastające bezrobocie w Polsce
- Drogie kredyty, trudny dostęp do kredytów preferencyjnych, co przekłada się na brak efektywnego systemu pożyczkowo-kredytowego
- Wysokie koszty produkcji rolnej wpływające na nierentowność gospodarstw,
- Brak ochrony krajowych i regionalnych rynków zbytu
- Degradacja środowiska przyrodniczego z bezpowrotną utratą dziedzictwa przyrody
- Niskie zarobki pracowników w sektorze usług medycznych

Główne wnioski wynikające z analizy uwarunkowań

Diagnoza i analiza stanu aktualnego gminy Zwoleń oraz uwarunkowań rozwojowych pozwala i ułatwia uwydatnić atuty i problemy z jakimi borykają się władze gminy.

Tempo rozwoju gminy w okresie obowiązyującym w Strategii uzależnione jest przede wszystkim od umiejętności racjonalnego wykorzystania sprzyjających czynników rozwojowych przez jej realizatorów oraz likwidacji nadarzających się barier i przeszkód.

Analizując słabe i mocne strony sfery społeczno – gospodarczej gminy można wskazać problemy i bariery rozwojowe, które mają niestety podłoże ekonomiczne i jeśli nie interwencja władz gminy w najbliższych latach ich likwidacji, to one będą się pogłębiać i „niszczyć” wizerunek tego obszaru.

Wśród słabych stron gminy, które można uznać za istotne problemy hamujące rozwój, wyróżniamy:

1. bezrobocie i ubożenie społeczeństwa,
2. emigracja wykształconej i zdolnej młodzieży do większych aglomeracji miejskich,

3. niskie nakłady finansowe na rozbudowę infrastruktury technicznej i komunikacji głównie na terenach wiejskich,
4. niski poziom skanalizowania, zwodociągowania i zgazyfikowania gminy,
5. brak oferty promującej walory przyrodnicze, kulturowe i tereny rekreacyjno – wypoczynkowe,
6. wysokie koszty rozpoczęcia działalności gospodarczej oraz nadmierne obciążenia finansowe firm już istniejących,
7. brak dogodnych kredytów i ulg dla rolników i przedsiębiorców,
8. brak stabilizacji rynku krajowego i zła polityka państwa w zakresie rolnictwa co przekłada się na nieopłacalność produkcji rolnej,
9. niska świadomość i brak promocji ekologicznych upraw,
10. niedostateczne wykorzystanie środków unijnych przez przedsiębiorców z sektora MŚP.

Pomimo wyżej przedstawionych słabych stron, jakimi „charakteryzuje się” gmina Zwoleń, posiada także walory i atuty, które tkwią w potencjale zasobów ludzkich i środowiska kulturowo – naturalnego. Bardzo ważną wartością tego obszaru jest więź społeczna, która scala ludność oraz poczucie zbiorowej odpowiedzialności za jej rozwój.

III. SCENARIUSZE ROZWOJU GMINY ZWOLEŃ

Podstawą do opracowania prognostycznej wizji gminy jest niewątpliwie analiza stanu aktualnego – jego słabych i mocnych stron, szans i zagrożeń, która została przeprowadzona w poprzedniej części strategii. Podłożem do sformułowania scenariusza przyszłości są również realnie występujące problemy i bariery, które stanowią pewną przeszkodę w dalszym rozwoju.

Scenariusz wizji przyszłości gminy jest selektywnym i sekwencyjnym wnioskowaniem możliwego przebiegu zdarzeń i procesów w dziedzinach i sferach objętych planowaniem oraz zarządzaniem strategicznym.

Gmina Zwoleń, będąc częścią powiatu zwoleńskiego, funkcjonuje w relacjach z całym powiatem, jak również z poszczególnymi jego gminami. Uwarunkowania zewnętrzne zawsze mają istotny wpływ na sytuację społeczno – ekonomiczną obszaru objętego strategią. Dla celów futurystycznej wizji gminy należy oczywiście wnioskować i brać pod uwagę ich przyszły przebieg. Do najważniejszych można zaliczyć:

- tempo, sposób oraz efekty integracji polskiej gospodarki z unijną,
- politykę regionalną w stosunku do obszarów, którym grozi marginalizacja,
- aktywność i skuteczność sił, które zakotwiczone są we własnym potencjale rozwojowym.

Każdy z wyżej wymienionych czynników może spowodować różnego rodzaju rezultaty rozwojowe dla gminy.

W poniższym opracowaniu strategicznym przyjęto scenariusze kompleksowego ujęcia najważniejszych dziedzin wspomagania rozwoju w celu sformułowania scenariusza szans i zagrożeń. W takich scenariuszach wyszczególnione są treści założeń brzegowych. Scenariusz zagrożeń przedstawia niestety niekorzystny układ czynników i wariantów, który może hamować planowany rozwój. Natomiast scenariusz szans zakłada optymistyczną wizję przemiany aktualnej sytuacji w lepszą. Oba scenariusze zakładają pewne prawdopodobieństwo przebiegu zdarzeń, z wykluczeniem katastroficznych wizji.

1. Założenia brzegowe

Ważnymi okolicznościami, które istotnie i znacząco oddziałują na dalszą przyszłość gminy Zwoleń, są:

- członkostwo Polski w Unii Europejskiej – korzystanie ze środków unijnych w ramach funduszy strukturalnych i funduszu spójności oraz programów operacyjnych, które wspomagają działalność prorozwojową w ramach opracowanych projektów,
- dostępność do funduszy unijnych i funduszu spójności:
  - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego,
  - Europejski Fundusz Społeczny,
  - Europejski Fundusz Rolny - Rozwój Obszarów Wiejskich,
- wprowadzanie kompleksowej polityki regionalnej kraju, z którą zgodna jest strategia rozwoju omawianej gminy oraz narodowa strategia; zawarte są w niej zagadnienia dotyczące:
  - rozwoju regionalnego,
  - ochrony środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego,

- promocji zatrudnienia i potencjału zasobów ludzkich,
- rozwoju transportu i komunikacji,
- rolnictwa, przemysłu rolnego i obszarów wiejskich,
- dopasowanie zadań i celów strategicznych do Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego i Strategii Rozwoju Powiatu Zwoleńskiego w aspektach:
  - aktywizacja osób w wieku mobilnym i zwalczanie bezrobocia,
  - utworzenie i promocja inkubatora przedsiębiorczości,
  - rozwój branży turystyczno – wypoczynkowej,
  - rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej na obszarach wiejskich,
  - restrukturyzacja i modernizacja sektora rolnego w celu wprowadzenia nowoczesnych technologii.

Bez wątplenia najważniejszym czynnikiem zewnętrznym, który ma bardzo istotne znaczenie dla rozwoju zwoleńskiej gospodarki i sytuacji ekonomicznej jest Unia Europejska i jej fundusze strukturalne. Jednakże jest ona również pewnym zagrożeniem, ponieważ jej sektor gospodarczy i rolny jest o wiele lepiej wyspecjalizowany i rozwinięty, przez co rynek europejski stanowi dużą konkurencję dla polskiego.

2. Scenariusz zagrożeń

Wśród wyżej wymienionych czynników, które rzekomo mają wspomóc rozwój społeczno – gospodarczy gminy Zwoleń, to jednak są niestety te, które mogą stanowić zagrożenie dla niego.

Takim zagrożeniem jest chociażby wspomniana konkurencyjność produktów i usług unijnych względem naszych krajowych. Produkty polskie muszą spełniać bardzo dużo norm i przepisów unijnych, aby móc zaistnieć na rynku europejskim. To niestety wiąże się z dużymi nakładami finansowymi i inwestycjami w celach dostosowawczych, z którymi polskie przedsiębiorstwa i gospodarstwa rolne mają niekiedy pewne trudności. Aczkolwiek nie jest to aż tak katastroficzna wizja, ponieważ istnieją programy pomocowe, które te dysproporcje zmniejszają.

Innym naocznym zagrożeniem dla gminy Zwoleń jest odpływ wykształconej i zdolnej ludności w wieku produkcyjnym do większych aglomeracji miejskich, a nawet do państw Unii Europejskiej. Taka sytuacja spowodowana jest brakiem miejsc pracy, niską płacą oraz brakiem lepszych perspektyw na życie. Wysoki wskaźnik bezrobocia rodzi różnego rodzaju patologie społeczne, a przez to większe nakłady na pomoc społeczną.

Aby zniwelować powyższe problemy i zagrożenia niezbędny jest pozytywny układ czynników zewnętrznych głównie w postaci nakładów finansowych, gdyż dzięki temu nie będzie pogłębiać się deficyt w gospodarce lokalnej.

Scenariusz zagrożeń nie musi się wcale spełnić, ale to głównie zależy od starań i przedsiębiorczości władz gminy, którzy odpowiedzialni są za realizację planów strategicznych.

3. Scenariusz szans

Scenariusz ten zawiera pełne wykorzystanie atutów i walorów, jakie posiada gmina oraz sprzyjający układ zewnętrznych czynników w celu budowy pozytywnej i futurystycznej wizji omawianego obszaru. Niezbędnym warunkiem do tego jest aktywność i zaangażowanie społeczności lokalnej.

Niewątpliwą szansą rozwojową, przed jaką stoi miasto i gmina Zwoleń to nowy okres programowania 2007 – 2013, a wraz z nim nowa pula środków unijnych przeznaczona na inwestycje i rozwój w infrastrukturze technicznej, społecznej, komunikacyjnej, rolnictwie, ochronie środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego. Odpowiednie programy operacyjne będą wspierać rozwój sektora małej i średniej przedsiębiorczości oraz branży turystycznej, dzięki czemu zwiększy się zatrudnienie.

Scenariusz szans zakłada, że w okresie obowiązywania *Strategii* zwiększą się nakłady inwestycyjne, co przyciągnie inwestorów a wraz z nimi kapitał na obszar gminy. Taka sytuacja ożywi rynek lokalny i następować będzie stopniowa poprawa warunków życia i pracy mieszkańców.

Władze gminy nie opierają rozwoju strategicznego tylko na sektorze przedsiębiorczości i nowoczesnego rolnictwa ekologicznego, ale również na promocji walorów cennych przyrodniczo głównie w ramach turystyki i rekreacji. Na obszarze gminy występują bardzo dobre warunki do rozwoju turystyki i aktywnego wypoczynku. Dlatego konieczne jest inwestowanie w kulturę, ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz w infrastrukturę techniczną. Dlatego niezbędnym elementem jest wypracowanie atrakcyjnej i profesjonalnej oferty promującej miejsca, które nieodłącznie łączą się chociażby z Janem Kochanowskim – poetą renesansowym.

Rozszerzenie i rozwinięcie bazy turystyczno – rekreacyjnej ożywi i zdecydowanie wzmocni rozwój społeczno – gospodarczy gminy w postaci dodatkowego zatrudnienia dla jej mieszkańców oraz aktywizacji gospodarczej.

Prospektywna wizja rozwoju ma szansę się spełnić, ale tylko wtedy, gdy w jej urzeczywistnienie zaangażują się przede wszystkim władze gminy Zwoleń oraz jej mieszkańcy. Rozkwit i ożywienie lokalnego potencjału ma głównie przyczynić się do poprawy warunków życia i bytu mieszkańców oraz ogólnej sytuacji społeczno – ekonomicznej gminy. Dzięki takiemu planowaniu strategicznemu w niedalekiej przyszłości ziemia zwoleńska stanie się konkurencją dla innych regionów województwa mazowieckiego.

IV. WIZJA I MISJA GMINY ZWOLEŃ

MISJA ROZWOJU GMINY ZWOLEŃ

Przestrzeń wiejska i miejska gminy Zwoleń oraz jej powiązania z otoczeniem zewnętrznym zawsze kształtowały wizerunek i kulturę ziemi zwoleńskiej. Układ przestrzenny, tradycja, obyczaje, historia dawnych mieszkańców są cennym dziedzictwem kulturowo - przyrodniczym dla ówczesnych i dla przyszłych pokoleń. Te wartości, z których korzysta teraz i w przyszłości społeczność lokalna, będzie przez nią chroniona i pomnażana, aby modelować futurystyczny wizerunek swojego miejsca zamieszkania.

Podstawowym warunkiem, który ma determinować charakter przyszłego rozwoju gminy Zwoleń, jest umiejętne wykorzystanie procesu integracji z Unią Europejską do rozbudowania infrastruktury technicznej, nowoczesnej gospodarki, dobrze wykształconej, aktywnej i otwartej na kontakty z otoczeniem społeczności lokalnej.

Poprzednia część *Strategii Rozwoju Gminy Zwoleń* poświęcona jest zdiagnozowaniu stanu obecnego, jaki ma miejsce na omawianym obszarze. Taka analiza potrzebna jest przede wszystkim do wyznaczenia celów i zadań strategicznych, ale także do zdefiniowania misji oraz określenia wizji, czyli pozycji, jaką ma osiągnąć gmina za kilkanaście lat.

Głównym zadaniem misji jest ujęcie perspektywistycznego obrazu gminy w przeciągu kilku lat oraz kierunków rozwoju i priorytetów, przed jakimi staje samorząd gminy w celu zaspokojenia potrzeb swoich mieszkańców. Jest ona ideą (sentencją) ujmującą główne i planowane kierunki działania strategicznego. Formułowanie misji rozwoju wymaga sformuło-

wania roli i funkcji, jakie gmina miałaby pełnić w przyszłym czasie wyznaczonym w strategii.

Nadrzędną funkcją misji jest skondensowane ukazanie intencji *Strategii Rozwoju Gminy Zwoleń*, nakreślenie obrazu gminy w perspektywie do 2015 roku, a także profil dążeń mieszkańców.

Za nadrzędny cel rozwoju gminy Zwoleń przyjmuje się:

„GMINA ZWOLEŃ OBSZAREM INWESTYCJI I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI GOSPODARCZEJ, PRYZYSTANIĄ SPOKOJU I WYPOCZYNKU DLA SPRAGNIONYCH BOGACTWA PRZYRODY I MIEJSCOWEJ KULTURY, SPRZYJAJĄCA WZROSTOWI JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW”

Tak zdefiniowana misja gminy Zwoleń ma artykułować aspiracje i dążenia ludności lokalnej do poprawy warunków mieszkaniowych, bytowych i jakości życia. Ponadto misja przedstawia gminę jako teren najlepszy na dokonywanie nowych inwestycji i rozwój przedsiębiorczości oraz produkcji rolnej, dzięki czemu nastąpi stopniowy wzrost gospodarczy.

Gmina posiadając cenne walory środowiska przyrodniczego i bogactwo kulturowe może jak najbardziej wykorzystać je do promocji turystyki, która również przyczyni się do rozwoju gospodarczo – społecznego.

WIZJA ROZWOJU GMINY ZWOLEŃ

Wizja gminy Zwoleń jest przede wszystkim wcieleniem w życie uprzednio opracowanego scenariusza szans, w którym zawarto najistotniejsze elementy i czynniki oddziałujące na polepszenie i udoskonalenie obecnej sytuacji na tym obszarze. Realizacją tego scenariusza zajmą się władze samorządu przy współdziałaniu mieszkańców.

W 2017 roku gmina Zwoleń będzie obszarem wzrostu gospodarczego i dobrze rozwiniętego sektora MŚP w produkcji przemysłowej i rolno - spożywczej dzięki napływowi nowych inwestorów wraz z własnym kapitałem. Dzięki temu wzrośnie zatrudnienie ludności w wieku produkcyjnym, poprawi się jakość życia, a wykształcona młodzież nie będzie musiała emigrować do innych ośrodków miejskich. Dodatkowo dzięki rozszerzeniu zakresu usług rynek pracy stanie się bardziej różnorodniejszy i bogatszy o nowe oferty pracy. Ponadto będzie dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna, komunikacyjna i społeczna.

Spełnienie takiej pragmatycznej wizji jest oczywiście możliwe przy racjonalnym wykorzystaniu szans jakie stwarza przede wszystkim Unia Europejska w postaci programów pomocowych, ale również potencjał drzemący w gminie. Takim potencjałem może być oczywiście położenie w układzie przestrzennym, które może zostać wykorzystane do promocji branży turystyczno – rekreacyjnej i gospodarstw agroturystycznych. Nie brakuje tu miejsc cennych przyrodniczo w formie krajobrazu prawnie chronionego „Dolina Zwolenki” i kulturowo. Tere-
nami zachęcającymi do aktywnego wypoczynku i turystyki pieszej jest kompleks leśny należą-
cy do Puszczy Kozienickiej, dolina rzeki Zwolenki oraz obszar nadwiślański oraz miejscowość
Sycyna. Jest to najlepsze miejsce na rozbudowanie sieci gospodarstw agroturystycznych, któ-
re
w niedalekiej przyszłości powstanie. Dlatego gmina Zwoleń to ostoja spokoju, harmonii i wy-
poczynku.

Wysoko rozwinięte rolnictwo ekologiczne dzięki uprzedniej intensywnej promocji stano-
wić będzie mocną bazę produkcyjną dla rodzimego przemysłu rolno – spożywczego. Takim
sposobem zdrowa żywność będzie coraz bardziej popularniejsza i trafi do coraz większego
grona odbiorców. Produkcja zdrowej żywności będzie się odbywać również w gospodarstwach
agroturystycznych, z której będą mogli skorzystać turyści.

Gmina Zwoleń stanie się miejscem, gdzie będzie panował porządek i bezpieczeństwo publiczne, a mieszkańcy i turyści będą mieć zapewnioną bardzo dobrą opiekę medyczną.

Wspólnota mieszkańców wraz z władzami gminy aktywnie pracować będzie nad przyszłym doskonałym wizerunkiem własnej małej ojczyzny, aby przyciągnąć turystów i inwestorów nie tylko z kraju, ale również ze Zjednoczonej Europy.

V. CELE STRATEGICZNE ROZWOJU

Priorytetowym zadaniem władz gminy Zwoleń jest opracowanie niezbędnych dokumentów planistycznych umożliwiających zrównoważony rozwój gminy Zwoleń. Strategia jest dokumentem wiodącym, który określa kierunki rozwoju, jednakże niezbędne jest opracowanie bardziej szczegółowych programów wyznaczających konkretne zadania do wykonania oraz plany finansowe tychże zadań.

Plan Rozwoju Lokalnego

Jednym z pierwszych dokumentów planistycznych, jaki planują opracować władze Urzędu Miejskiego w Zwoleniu jest Plan Rozwoju Lokalnego.

Plan Rozwoju Lokalnego określa nie tylko ogólne cele (jak ma to miejsce przy tworzeniu strategii), lecz konkretne zadania, terminy ich realizacji oraz sposoby finansowania. Poszerza to możliwości inwestycyjne, umożliwia koncentrację inwestycji, a tym samym zwiększa szybkość ich realizacji, jednocześnie zmniejszając koszty, przez zaangażowanie środków z funduszy strukturalnych, krajowych i po części własnych gminy.

Program Rewitalizacji Miasta Zwolenia

Kolejnym dokumentem planistycznym jest Program Rewitalizacji Miasta Zwolenia.

Rewitalizacja odnosi się do kompleksowego procesu odnowy obszaru zurbanizowanego, którego przestrzeń, funkcje i substancja uległy procesowi strukturalnej degradacji, wywołującej stan kryzysowy, uniemożliwiający lub znacznie utrudniający prawidłowy rozwój ekonomiczny i społeczny tego obszaru jak i zrównoważony rozwój całego miasta.

Kluczowe w tej definicji jest stwierdzenie, że rewitalizacja to reakcja na stan kryzysowy, który przejawia się nie tylko w degradacji substancji, ale także – a nawet przede wszystkim – w degradacji funkcji i przestrzeni. A więc rewitalizacja to działania o charakterze naprawczym w sferze architektoniczno-urbanistycznej (substancja), społecznej i gospodarczej (funkcja) oraz ekologiczno-przestrzennej.

Można więc uznać, że rewitalizacja jest odpowiedzią na stan kryzysowy obszaru miejskiego i obejmuje zespół kompleksowych działań, koordynowanych i zarządzanych przez sektor publiczny (gminę), opartych na aktywnej współpracy organów i instytucji polityczno-administracyjnych oraz podmiotów społecznych.

Rewitalizacja oznacza ponowne ożywienie procesów społeczno-gospodarczych na obszarze, w którym procesy te zamarły. Obszary wymagające rewitalizacji to nie obszary wybrane pod kątem wartości zabytkowej, ale obszary o szczególnej kumulacji problemów społeczno-gospodarczych (w tym także najczęściej – remontowo-architektonicznych).

Rewitalizacja musi angażować zawsze wszystkich aktorów lokalnej sceny: władzę samorządową i różne służby publiczne, a z drugiej strony – biznes i organizacje obywatelskie, a wreszcie – samych mieszkańców.

Działania rewitalizacyjne mają wymiar:

- przestrzenny – nowy wizerunek obszarów rewitalizowanych,

- funkcjonalny – nowe przeznaczenie terenu – nowe funkcje lub odrodzenie dawnych, ale często w nowym wymiarze jakościowym,
- gospodarczy – powstanie nowych impulsów rozwoju gospodarczego, rozwój istniejącej lub implantacja nowych działalności, rozbudzenie mechanizmów rynkowych (np. korzyści dla aglomeracji)
- społeczny – podniesienie poziomu życia, stworzenie lepszych warunków zamieszkania, pracy, komunikacji, korzystania z usług, wypoczynku,
- kulturowy – zharmonizowanie przestrzeni miejskiej, nadanie nowych wartości miejscom (obszarom), rozbudzenie tożsamości terytorialnej, poprawa wizerunku miasta.

Obszar zaproponowany do rewitalizacji na terenie miasta Zwolenia, to jego najstarsza, historyczna część objęta ochroną konserwatorską oraz zdegradowane obszary osiedli mieszkaniowych z czasów PRL wymagające pilnej interwencji.

Wieloletnie zaniedbania spowodowały, że stan techniczny budynków, jak również infrastruktury technicznej oraz struktury społecznej jest niezadowalający.

Opracowanie Programu Rewitalizacji ma wspomóc działania zmierzające do:

- zapewnienia harmonijnego rozwoju przestrzennego najstarszej części miasta
- określenie warunków do inwestowania
- umożliwienie rehabilitacji istniejącej zabudowy i infrastruktury
- ochrony interesu publicznego, lokalnego oraz ponadlokalnego
- ochrony wartości historyczno – kulturowych obszaru
- podniesienia standardów zamieszkania w starej substancji mieszkaniowej.

W latach 2007 – 2015 istnieje szansa na pozyskanie środków zewnętrznych przeznaczonych na realizację zadań objętych programem, szczególnie z Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego. Jego założenia są zgodne z priorytetem 5 RPO WM.

1. Cele strategiczne

Zrównoważony rozwój został określony, jako proces mający na celu zaspokojenie aspiracji rozwojowych obecnego pokolenia w sposób umożliwiający realizację tych samych dążeń następnym pokoleniom. Zrównoważony rozwój to cel nadrzędny, którego realizację mają zapewnić cele strategiczne określone na podstawie przeprowadzonej analizy diagnozy stanu gminy, konsultacji społecznych oraz przyjętej wizji oraz misji. Ustalono osiem celów strategicznych.

- CEL STRATEGICZNY 1. **ROZWÓJ I DOSKONALENIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ**
- CEL STRATEGICZNY 2. **ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI**
- CEL STRATEGICZNY 3. **ROZWÓJ OŚWIATY I KULTURY**
- CEL STRATEGICZNY 4. **MODERNIZACJA I RESTRUKTURYZACJA ROLNICTWA**
- CEL STRATEGICZNY 5. **DOSKONALENIE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ**
- CEL STRATEGICZNY 6. **OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO**
- CEL STRATEGICZNY 7. **ROZWÓJ TURYSTYKI, SPORTU I REKREACJI**
- CEL STRATEGICZNY 8. **PROGRAMOWANIE I WDRAŻANIE PROJEKTÓW NA SZCZEBLU GMINNYM**

Niniejsze cele zgodne są z celami zawartymi w nadrzędnych dokumentach planistycznych, takich jak:

- Strategia Europa 2020
- Strategia Rozwoju Kraju 2020,
- Raport „Polska 2030. Wyzwania Rozwojowe”
- „Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju 2020” oraz „Plan na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju 2020”
- koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020,
- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030,
- Strategia Rozwoju Powiatu Zwoleńskiego na lata 2016-2022,
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego

2. Cele operacyjne i zadania

Każdemu z celów strategicznych przypisano po kilka celów operacyjnych, tym natomiast zadania. Poniżej przedstawiono zestawienie celów.

Takie działanie jest niezbędne, aby można było faktycznie zrealizować cele zawarte w Strategii. Dla każdego zadania powinien zostać wskazany:

- podmiot odpowiedzialny za jego realizację/partnerzy;
- przedział czasowy, w którym zadanie ma być zrealizowane;

- źródła finansowania zadania.

CEL STRATEGICZNY 1: ROZWÓJ I DOSKONALENIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

1.1. Cel operacyjny: Budowa i modernizacja dróg i ulic

Zadania:

- 1.1.1. Modernizacja ulic i dróg
- 1.1.2. Budowa dróg i ulic gminnych
- 1.1.3. Budowa i modernizacja chodników
- 1.1.4. Budowa i modernizacja oświetlenia
- 1.1.5. Modernizacja placów
- 1.1.6. Budowa parkingów
- 1.1.7. Budowa tras rowerowych

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu
Partnerzy: PZD w Zwoleniu, Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego,
Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych
i Autostrad, Starostwo Powiatowe
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet państwa, budżet UM Zwoleń, środki UE

1.2. Cel operacyjny: Budowa sieci wodno-kanalizacyjnej i burzowej

Zadania:

- 1.2.1. Budowa i modernizacja sieci wodociągowej
- 1.2.2. Budowa i modernizacja stacji uzdatniania wody
- 1.2.3. Budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej
- 1.2.4. Budowa systemu kanalizacji burzowej w mieście
- 1.2.5. Uzbrojenie terenów pod budownictwo mieszkaniowe
- 1.2.6. Budowa systemu przydomowych oczyszczalni ścieków w rozproszonej zabudowie
- 1.2.7. Budowa i rozbudowa oczyszczalni ścieków

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu
Partnerzy: Zakład Usług Komunalnych, mieszkańcy
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet państwa, budżet UM Zwoleń, środki UE, środki
PFOŚiGW, WFOŚiGW, kapitał prywatny

1.3. Cel operacyjny: Gazyfikacja gminy

Zadania:

- 1.3.1. Opracowanie dokumentacji dotyczącej budowy sieci gazowej
- 1.3.2. Budowa gazociągu i stacji redukcyjnych
- 1.3.1. Modernizacja istniejącej sieci gazowej

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu

Partnerzy: Zakład Gazowniczy, mieszkańcy
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet państwa, budżet UM Zwoleń, środki UE, środki PFOŚiGW, WFOŚiGW, kapitał prywatny

1.4. Cel operacyjny: Modernizacja systemów grzewczych i elektroenergetycznych

- 1.4.1. Modernizacja systemów grzewczych (w tym termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej, modernizacja kotłowni, popularyzacja termomodernizacji w budynkach prywatnych)
- 1.4.2. Propagowanie wykorzystania alternatywnych źródeł energii i biopaliw
- 1.4.3. Modernizacja systemów elektroenergetycznych

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu
Partnerzy: Spółdzielnie Mieszkaniowe, Wspólnoty Mieszkaniowe
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet powiatu i gminy, fundusze ochrony środowiska, środki UE, kapitał prywatny

CEL STRATEGICZNY 2: ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI
--

2.1. Cel operacyjny: Tworzenie nowych miejsc pracy w sektorach pozarolniczych

Zadania

- 2.1.1. Rozwój zakładów produkcyjno-usługowych i budowlanych
- 2.1.2. Termomodernizacja i przebudowa pawilonów handlowo-usługowych w mieście
- 2.1.3. Rozwój handlu
- 2.1.4. Rozwój zasobów ludzkich

Realizacja: Urząd Miejski, GS „SCH”
Partnerzy: PUP w Zwoleniu, przedsiębiorcy
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet państwa, budżet UM Zwoleń, środki UE, kapitał prywatny

2.2. Cel operacyjny: Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego

Zadania

- 2.2.1. Różnicowanie działalności gospodarczej
- 2.2.2. Stworzenie nowych stałych miejsc pracy dla mieszkańców wsi
- 2.2.3. Stworzenie potencjału turystycznego gminy

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu
Partnerzy: PUP w Zwoleniu
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń, kapitał prywatny

2.3. Cel operacyjny: Promocja i reklama gminy

Zadania

- 2.3.1. Gromadzenie i upowszechnianie informacji na temat możliwości różnicowania działalności gospodarczej na obszarze wiejskim poprzez organizacje zawodowe, stowarzyszenia oraz gminę
- 2.3.2. Rozwój mediów
- 2.3.3. Organizacja imprez promujących gminę
- 2.3.4. Rozwijanie współpracy z zagranicznymi samorządami

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu
Partnerzy: Organizacje pozarządowe, sołtysi, agencje rolne
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń, kapitał prywatny, sponsorzy

2.4. Cel operacyjny: Rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw

Zadania

- 2.4.1. Utworzenie inkubatora przedsiębiorczości w mieście
- 2.4.2. Nawiązanie współpracy pomiędzy instytucjami lokalnymi działającymi na rzecz MŚP
- 2.4.3. Określenie skutecznych sposobów dotarcia z informacją do przedsiębiorców (internet, media, konferencje, targi)
- 2.4.4. Stworzenie systemu przepływu informacji pomiędzy instytucjami
- 2.4.5. Utworzenie bazy danych o wolnych terenach i obiektach do zainwestowania

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu
Partnerzy: Organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń

2.5. Cel operacyjny: Opracowanie programu preferencji dla nowych inwestorów

Zadania

- 2.5.1. Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego społeczeństwa i przedsiębiorców – zagrożenie włamaniami, kradzieżami
- 2.5.2. Opracowanie systemu szkoleń i doradztwa dla rozpoczynających działalność gospodarczą
- 2.5.3. Wyróżnianie najlepszych przedsiębiorców i producentów (promowanie firm posiadających certyfikaty jakości ISO)
- 2.5.4. Nawiązywanie współpracy w poszczególnych branżach między partnerami zagranicznymi

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu,
Partnerzy: PUP w Zwoleniu, Policja, organizacje pozarządowe, sołtysi
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń

**CEL STRATEGICZNY 3:
ROZWÓJ OŚWIATY I KULTURY**

3.1. Cel operacyjny: Rozbudowa bazy szkół i poprawa wyposażenia

Zadania

- 3.1.1. Budowa i modernizacja budynków oświatowych
- 3.1.2. Rozbudowa bazy sportowej
- 3.1.3. Dopuszczenie szkół
- 3.1.4. Informatyzacja placówek oświatowych

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu
Partnerzy: Dyrektorzy szkół, stowarzyszenia oświatowe
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń, budżet państwa, środki UE

3.2. Cel operacyjny: Wzbogacenie oferty kulturalnej

Zadania

- 3.2.1. Budowa i modernizacja obiektów zaliczanych do infrastruktury kulturalnej
- 3.2.2. Wspieranie oraz promowanie lokalnych inicjatyw kulturalnych
- 3.2.3. Popularyzacja i rozwój czytelnictwa
- 3.2.4. Doskonalenie bazy kulturalnej

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu
Partnerzy: Dyrektorzy szkół, bibliotek, ośrodków kultury, stowarzyszenia pozarządowe
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń, budżet państwa, środki UE, sponsorzy

3.3. Cel operacyjny: Ochrona dziedzictwa kulturowego

Zadania

- 3.3.1. Organizacja imprez kulturalno-oświatowych kultywujących miejscową tradycję i kulturę
- 3.3.2. Ochrona zabytków kultury materialnej
- 3.3.3. Promocja miejsc oraz obiektów zaliczanych do dziedzictwa kulturowego gminy
- 3.3.4. Stworzenie przejrzystego systemu informacji o istniejących zasobach kulturowych znajdujących się na terenie gminy
- 3.3.5. Modernizacja obiektów związanych z dziedzictwem kulturowym

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu
Partnerzy: Powiat, Gmina, Parafia, stowarzyszenia pozarządowe, organizacja żydowska
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń, budżet powiatu, budżet państwa, środki UE, sponsorzy

**CEL STRATEGICZNY 4:
MODERNIZACJA I RESTRUKTURYZACJI ROLNICTWA**

4.1. Cel operacyjny: Promowanie i wspieranie inwestycji w zakresie przetwórstwa rolno - spożywczego

Zadania

- 4.1.1. Działania marketingowe promujące lokalną produkcję rolniczą
- 4.1.2. Opracowanie oraz upowszechnianie informacji o możliwościach wsparcia (m.in. finansowego) dla osób rozpoczynających działalność w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego
- 4.1.3. Szkolenia, doradztwo

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu
Partnerzy: stowarzyszenia pozarządowe
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń, budżet państwa, środki UE, PUP w Zwoleniu, kapitał prywatny

4.2 Cel operacyjny: Rozwój rolnictwa ekologicznego i specjalistycznego

Zadania

- 4.2.1. Działania marketingowe promujące rozwój rolnictwa ekologicznego
- 4.2.2. Aktywna pomoc rolnikom przy wypełnianiu wniosków z zakresu pozyskiwania funduszy na realizację inwestycji i dopłat obszarowych
- 4.2.3. Działania edukacyjne (szkolenia, kursy) z zakresu tematyki rolnictwa ekologicznego
- 4.2.4. Zastosowanie w rolnictwie odnawialnych źródeł energii

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu
Partnerzy: ARiMR, ODR, instytucje szkolące,
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń, budżet państwa, środki UE

4.3. Cel operacyjny: Przekształcenie struktury agrarnej gospodarstw rolnych

Zadania

- 4.3.1. Scalanie gruntów o niższych klasach bonitacyjnych
- 4.3.2. Działania mające na celu przemianowanie gruntów rolnych słabej jakości i nieużytków na cele inwestycyjne
- 4.3.3. Opracowanie procedur przyspieszających regulowanie kwestii własnościowych w gospodarstwach rolnych, mających kilku właścicieli (przy wykonywaniu scaleń)

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu
Partnerzy: CDR
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń,

4.4. Cel operacyjny: Rozwój i promocja agroturystyki

Zadania

- 4.4.1. Działania marketingowe promujące agroturystykę w gminie
- 4.4.2. Działania zachęcające lokalną społeczność do podjęcia działalności agroturystycznej
- 4.4.3. Modernizacja gospodarstw rolnych na potrzeby agroturystyki

- 4.4.4. Opracowanie i wdrożenie systemu skutecznej pomocy (prawnej, organizacyjnej) dla gospodarstw chcących prowadzić działalność agroturystyczną.

Realizacja: CDR, Urząd Miejski w Zwoleniu
Partnerzy: rolnicy, przedsiębiorcy
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń, kapitał własny

CEL STRATEGICZNY 5: DOSKONALENIE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ

5.1. Cel operacyjny: Rozwój opieki społecznej

Zadania:

- 5.1.1. Stworzenie programu zapobiegania wzrostowi patologii społecznej
- 5.1.2. Budowa Domu Opieki Społecznej
- 5.1.3. Utworzenie Domu Dziecka
- 5.1.4. Organizowanie świetlic dla dzieci i młodzieży
- 5.1.5. Pełnienie dyżurów w klubach lub świetlicach młodzieżowych przez pedagogów, opiekunów, pracowników kultury

Realizacja: MOPS
Partnerzy: Urząd Miejski w Zwoleniu, Starostwo Powiatowe w Zwoleniu
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń, budżet państwa, środki UE,

5.2. Cel operacyjny: Zwiększenie bezpieczeństwa obywateli

Zadania:

- 5.2.1. Dopuszczenie placówek OSP
- 5.2.2. Budowa dróg przeciwpożarowych
- 5.2.3. Stworzenie Gminnego Centrum Reagowania
- 5.2.4. Stosowanie profilaktyki bezpieczeństwa
- 5.2.5. Założenie monitoringu wizyjnego na terenie miasta
- 5.2.6. Zwiększenie bezpieczeństwa ruchu drogowego

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu
Partnerzy: Policja, OSP,
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń, budżet państwa, środki UE,

5.3. Cel operacyjny: Rozwój opieki zdrowotnej

Zadania:

- 5.3.1. Modernizacja i rozbudowa opieki długoterminowej i paliatywnej
- 5.3.2. Dopuszczenie placówek służby zdrowia w sprzęt i aparaturę medyczną
- 5.3.3. Modernizacja bazy lokalowej Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Zwoleniu

5.3.4. Wprowadzenie w szkołach opieki pielęgnacyjnej

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu, Starostwo Powiatowe w Zwoleniu
Partnerzy: SPZOZ w Zwoleniu, dyrektorzy szkół
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń, budżet państwa, środki UE,

5.4. Cel operacyjny: Rozbudowa i modernizacja budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej

Zadania:

- 5.4.1. Dostosowanie obiektów użyteczności publicznej dla poruszania się osób niepełnosprawnych i starszych
- 5.4.2. Modernizacja budynków użyteczności publicznej
- 5.4.3. Modernizacja budynków mieszkalnych należących do Spółdzielni i Wspólnot Mieszkaniowych

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu, Spółdzielnie i Wspólnoty Mieszkaniowe
Partnerzy: gospodarze obiektów
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń, budżet państwa, środki UE,

5.5. Cel operacyjny: Poprawa jakości usług weterynaryjnych i warunków mieszkaniowych obiektów należących do Lecznicy dla Zwierząt oraz Wspólnot Mieszkaniowych

Zadania:

- 5.5.1. Modernizacja budynku (odwodnienie terenu, budynków, docieplenie ścian, wymiana więźby dachowej, okien, drzwi)
- 5.5.2. Zagospodarowanie terenu wokół obiektu (parking, ogrodzenie)
- 5.5.3. Modernizacja systemu ciepłowniczego

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu, Wspólnota Mieszkaniowa
Partnerzy: gospodarze obiektów,
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń, budżet powiatu, budżet państwa, środki UE,

5.6. Cel operacyjny: Podniesienie poziomu jakości usług świadczonych przez urzędy

Zadania

- 5.6.1. Usprawnienie procedur administracyjnych
- 5.6.1. Informatyzacja Urzędu Miejskiego
- 5.6.2. Poprawa stanu obiektów administracji publicznej

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu

Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleni, środki UE, budżet państwa

CEL STRATEGICZNY 6: OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO

6.1. Cel operacyjny: Edukacja ekologiczna mieszkańców i estetyzacja wsi

Zadania:

- 6.1.1. Opracowanie oferty i prowadzenie programów edukacyjnych
- 6.1.2. Utworzenie Gminnego Centrum Edukacji Ekologicznej
- 6.1.3. Przebudowa centrum wsi w celu poprawy wizerunku gminy
- 6.1.4. Dbłość o estetykę miasta i gminy.

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu, Starostwo Powiatowe w Zwoleniu
Partnerzy: Szkoły, agencje doradztwa rolnego, mieszkańcy gminy
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleni, budżet państwa, środki UE,

6.2. Cel operacyjny: Inwestycje proekologiczne

Zadania:

- 6.2.1. Inwentaryzacja i likwidacja „dzikich składowisk” oraz ich rekultywacja
- 6.2.2. Zadania ciągle związane z edukacją i praktyką dotyczącą selektywnej zbiórki odpadów i ich zagospodarowania
- 6.2.3. Budowa oczyszczalni ścieków

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu
Partnerzy: Zakład Usług Komunalnych
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleni, budżet państwa, środki UE, NFOŚiGW

6.3. Cel operacyjny: Poprawa stanu środowiska naturalnego

Zadania:

- 6.3.1. Zastępowanie ogrzewania węglowego ogrzewaniem ekologicznym
- 6.3.2. Rozwijanie wykorzystania alternatywnych źródeł energii i biopaliw
- 6.3.3. Kontynuowanie gazyfikacji terenu miasta i gminy
- 6.3.4. Termomodernizacja budynków
- 6.3.5. Utrzymanie czystości rzek i zbiorników wodnych
- 6.3.6. Budowa zbiorników retencyjnych na terenie gminy.
- 6.3.7. Zakaz wypalania traw
- 6.3.8. Budowa i zagospodarowanie parkingów m.in. dla pojazdów przewożących substancje niebezpieczne

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu
Partnerzy: mieszkańcy wsi
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń, budżet państwa, środki UE, PFOŚiGW

CEL STRATEGICZNY 7: ROZWÓJ TURYSTYKI, SPORTU I REKREACJI

7.1. Cel operacyjny: Rozbudowa bazy turystycznej

Zadania:

- 7.1.1. Budowa bazy hotelowej
- 7.1.2. Wyznaczanie i zagospodarowanie ścieżek rowerowych i pieszych
- 7.1.3. Modernizacja ośrodka wypoczynkowo – rekreacyjnego z domkami campingowymi
- 7.1.4. Zamiana gospodarstw rolnych na gospodarstwa agroturystyczne

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu, Starostwo Powiatowe
Partnerzy: przedsiębiorcy, mieszkańcy
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń, budżet państwa, środki UE,

7.2. Cel operacyjny: Tworzenie bazy rekreacyjno-sportowej

Zadania:

- 7.2.1. Modernizacja Ośrodka Sportu i Rekreacji w Zwoleniu
- 7.2.2. Budowa basenu krytego
- 7.2.3. Odbudowa i remont kortów tenisowych
- 7.2.4. Budowa Ogródków Jordanowskich i placów zabaw dla dzieci na terenie miasta i gminy
- 7.2.5. Budowa stadionu lekkoatletycznego
- 7.2.6. Budowa Zimowego Placu Zabaw dla dzieci
- 7.2.7. Propagowanie sportu jako zdrowego stylu życia

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu, Starostwo Powiatowe
Partnerzy: przedsiębiorcy, organizacje sportowe
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń, budżet państwa, środki UE,

7.3. Cel operacyjny: Utworzenie Centrum Informacji Turystycznej

Zadania:

- 7.3.1. Wydawanie folderów (informatorów) na temat walorów turystycznych gminy
- 7.3.2. Stworzenie reklamy i promowanie gminy mającej na celu przyciągnięcie turystów z innych miejscowości np. z Kazimierza Dolnego
- 7.3.3. Organizowanie i udział w imprezach (targi turystyczne, edukacyjne)

Realizacja: Urząd Miejski w Zwoleniu, Starostwo Powiatowe
Partnerzy: przedsiębiorcy, organizacje, stowarzyszenia
Termin realizacji: 2018 - 2028
Źródła finansowania: budżet UM Zwoleń, budżet państwa, środki prywatne, środki UE,

CEL STRATEGICZNY 8: PROGRAMOWANIE I WDRAŻANIE PROJEKTÓW
--

8.1. Cel operacyjny: Opracowanie gminnych programów

Zadania:

- 8.1.1. Opracowanie koncepcji urbanistyczno – architektonicznej Starego Miasta
- 8.1.2. Opracowanie projektów na sieć wodociagową
- 8.1.3. Opracowanie projektów dróg gminnych dla potrzeb RPO
- 8.1.4. Przygotowanie projektów odnowy wsi
- 8.1.5. Przygotowanie Urzędu Miejskiego do uzyskania Certyfikatu Systemu Jakości według norm ISO

Realizacja: UM w Zwoleniu
Partnerzy: firmy consultingowe
Termin: od 2028r.
Źródła finansowania: środki UM, budżet państwa, środki UE

8.2. Cel operacyjny: Budowa i rozbudowa lokalnych sieci szerokopasmowych – rozwój społeczeństwa informacyjnego - e-usługi

Zadania:

- 8.2.1. Budowa i wdrażanie platform elektronicznych dla zintegrowanego systemu wspomaganie na poziomie lokalnym
- 8.2.2. Utworzenie Publicznych Punktów Dostępu do Internetu
- 8.2.3. Stworzenie oferty informacji i usług dla sektora prywatnego jak i publicznego:
  - e-government - usługi publiczne świadczone drogą elektroniczną
  - e-health - usługi medyczne świadczone na odległość
  - e-learning - nauczanie na odległość
  - e-business - handel elektroniczny

Realizacja: UM w Zwoleniu
Partnerzy: firmy świadczące usługi internetowe
Termin: od 2007r.
Źródła finansowania: środki UM, budżet państwa, środki UE

**CELE STRATEGICZNE, OPERACYJNE I ZADANIA
DO REALIZACJI W LATACH 2018 – 2028**

Cel strategiczny	Cele operacyjne	Zadania
1. ROZWÓJ I DOSKONALENIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	1.1. Budowa i modernizacja dróg i ulic	1.1.1. Modernizacja ulic i dróg
		1.1.2. Budowa dróg i ulic gminnych
		1.1.3. Budowa i modernizacja chodników
		1.1.4. Budowa i modernizacja oświetlenia
		1.1.5. Modernizacja placów
		1.1.6. Budowa parkingów
		1.1.7. Budowa tras rowerowych
		1.1.8. Budowa i modernizacja mostów
	1.2. Budowa sieci wodno-kanalizacyjnej i burzowej	1.2.1. Budowa i modernizacja sieci wodociągowej
		1.2.2. Budowa i modernizacja stacji uzdatniania wody
		1.2.3. Budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej
		1.2.4. Budowa systemu kanalizacji burzowej w mieście
		1.2.5. Uzbrojenie terenów pod budownictwo mieszkaniowe
		1.2.6. Budowa systemu przydomowych oczyszczalni ścieków w rozproszonej zabudowie
		1.2.7. Budowa i rozbudowa oczyszczalni ścieków
	1.3. Gazyfikacja gminy	1.3.1. Opracowanie dokumentacji dotyczącej budowy sieci gazowej
1.3.2. Budowa gazociągu i stacji redukcyjnych		
1.3.3. Modernizacja istniejącej sieci gazowej		
1.4. Modernizacja systemów grzewczych i elektroenergetycznych	1.4.1. Modernizacja systemów grzewczych (w tym termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej, modernizacja kotłowni, popularyzacja termomodernizacji w budynkach prywatnych)	
	1.4.2. Propagowanie wykorzystania alternatywnych źródeł energii i biopaliw	
	1.4.3. Modernizacja systemów elektroenergetycznych	
2. ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	2.1. Tworzenie nowych miejsc pracy w sektorach pozarolniczych	2.1.1. Rozwój zakładów produkcyjno-usługowych i budowlanych
		2.1.2. Termomodernizacja i przebudowa pawilonów handlowo-usługowych w mieście
		2.1.3. Rozwój handlu
		2.1.4. Rozwój zasobów ludzkich
	2.2. Tworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego	2.2.1. Różnicowanie działalności gospodarczej
		2.2.2. Stworzenie nowych stałych miejsc pracy dla mieszkańców wsi
		2.2.3. Stworzenie potencjału turystycznego gminy
	2.3. Promocja i reklama gminy	2.3.1. Gromadzenie i upowszechnianie informacji na temat możliwości i różnicowania działalności gospodarczej na obszarze wiejskim poprzez organizacje zawodowe, stowarzyszenia oraz gminę
		2.3.2. Rozwój mediów
		2.3.3. Organizacja imprez promujących gminę
		2.3.4. Rozwijanie współpracy z zagranicznymi samorządami
	2.4. Rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw	2.4.1. Utworzenie inkubatora przedsiębiorczości w mieście
		2.4.2. Nawiązanie współpracy pomiędzy instytucjami lokalnymi działającymi na rzecz MŚP
		2.4.3. Określenie skutecznych sposobów dotarcia z informacją do przedsiębiorców (internet, media, konferencje, targi)
		2.4.4. Stworzenie systemu przepływu informacji pomiędzy instytucjami
		2.4.5. Utworzenie bazy danych o wolnych terenach i obiektach do zainwestowania
	2.5. Opracowanie programu preferencji dla nowych inwestorów	2.5.1. Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego społeczeństwa i przedsiębiorców - zagrożenie włamaniami, kradzieżami
		2.5.2. Opracowanie systemu szkoleń i doradztwa dla rozpoczynających działalność gospodarczą
		2.5.3. Wyróżnianie najlepszych przedsiębiorców i producentów (promowanie firm posiadających certyfikaty jakości ISO)
		2.5.4. Nawiązywanie współpracy w poszczególnych branżach między partnerami zagranicznymi

Cel strategiczny	Cele operacyjne	Zadania
3. ROZWÓJ OŚWIATY I KULTURY	3.1. Rozbudowa bazy szkół i poprawa wyposażenia	3.1.1. Budowa i modernizacja budynków oświatowych
		3.1.2. Rozbudowa bazy sportowej
		3.1.3. Doposażenie szkół
		3.1.4. Informatyzacja placówek oświatowych
	3.2. Wzbogacenie oferty kulturalnej	3.2.1. Budowa i modernizacja obiektów zaliczanych do infrastruktury kulturalnej,
		3.2.2. Wspieranie oraz promowanie lokalnych inicjatyw kulturalnych
		3.2.3. Popularyzacja i rozwój czytelnictwa
		3.2.4. Doskonalenie bazy kulturalnej
	3.3. Ochrona dziedzictwa kulturowego	3.3.1. Organizacja imprez kulturalno-oświatowych kultywujących miejscową tradycję i kulturę
		3.3.2. Ochrona zabytków kultury materialnej
		3.3.3. Promocja miejsc oraz obiektów zaliczanych do dziedzictwa kulturowego gminy
		3.3.4. Stworzenie przejrzystego systemu informacji o istniejących zasobach kulturowych znajdujących się na terenie gminy
3.3.5. Modernizacja obiektów związanych z dziedzictwem kulturowym		
4. MODERNIZACJA I RESTRUKTURYZACJA ROLNICTWA	4.1. Promowanie i wspieranie inwestycji w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego	4.1.1. Działania marketingowe promujące lokalną produkcję rolniczą
		4.1.2. Opracowanie oraz upowszechnianie informacji o możliwościach wsparcia (m.in. finansowego) dla osób rozpoczynających działalność w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego
		4.1.3. Szkolenia, doradztwo
	4.2. Rozwój rolnictwa ekologicznego i specjalistycznego	4.2.1. Działania marketingowe promujące rozwój rolnictwa ekologicznego
		4.2.2. Aktywna pomoc rolnikom przy wypełnianiu wniosków z zakresu pozyskiwania funduszy na realizację inwestycji i dopłat obszarowych
		4.2.3. Działania edukacyjne (szkolenia, kursy) z zakresu tematyki rolnictwa ekologicznego
		4.2.4. Zastosowanie w rolnictwie odnawialnych źródeł energii
	4.3. Przekształcenie struktury agrarnej gospodarstw rolnych	4.3.1. Scalanie gruntów o niższych klasach bonitacyjnych
		4.3.2. Działania mające na celu przemianowanie gruntów rolnych słabej jakości i nieużytków na cele inwestycyjne
		4.3.3. Opracowanie procedur przyspieszających regulowanie kwestii własnościowych w gospodarstwach rolnych, mających kilku właścicieli (przy wykonywaniu scaleń)
	4.4. Rozwój i promocja agroturystyki	4.4.1. Działania marketingowe promujące agroturystykę w gminie
		4.4.2. Działania zachęcające lokalną społeczność do podjęcia działalności agroturystycznej
		4.4.3. Modernizacja gospodarstw rolnych na potrzeby agroturystyki
		4.4.4. Opracowanie i wdrożenie systemu skutecznej pomocy (prawnej, organizacyjnej) dla gospodarstw chcących prowadzić działalność agroturystyczną

Cel strategiczny	Cele operacyjne	Zadania
5. DOSKONALENIE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ	5.1. Rozwój opieki społecznej	5.1.1. Stworzenie programu zapobiegania wzrostowi patologii społecznej
		5.1.2. Budowa Domu Opieki Społecznej
		5.1.3. Utworzenie Domu Dziecka
		5.1.4. Organizowanie świetlic dla dzieci i młodzieży
		5.1.5. Pełnienie dyżurów w klubach lub świetlicach młodzieżowych przez pedagogów, opiekunów, pracowników kultury
	5.2. Zwiększenie bezpieczeństwa obywateli	5.2.1. Doposażenie placówek OSP
		5.2.2. Budowa dróg przeciwpożarowych
		5.2.3. Stworzenie Gminnego Centrum Reagowania
		5.2.4. Stosowanie profilaktyki bezpieczeństwa
		5.2.5. Założenie monitoringu wizyjnego na terenie miasta
		5.2.6. Zwiększenie bezpieczeństwa ruchu drogowego
	5.3. Rozwój opieki zdrowotnej	5.3.1. Modernizacja i rozbudowa opieki długoterminowej i paliatywnej
		5.3.2. Doposażenie placówek służby zdrowia w sprzęt i aparaturę medyczną
		5.3.3. Modernizacja bazy lokalowej Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Zwoleniu
		5.3.4. Wprowadzenie w szkołach opieki pielęgnacyjnej
	5.4. Rozbudowa i modernizacja budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej	5.4.1. Dostosowanie obiektów użyteczności publicznej dla poruszania się osób niepełnosprawnych i starszych
		5.4.2. Modernizacja budynków użyteczności publicznej
		5.4.3. Modernizacja budynków mieszkalnych należących do Spółdzielni i Wspólnot Mieszkaniowych
	5.5. Poprawa jakości usług weterynaryjnych i warunków mieszkaniowych obiektów należących do Lecznicy dla Zwierząt oraz Wspólnot Mieszkaniowych	5.5.1. Modernizacja budynku (odwodnienie terenu, budynków, docieplenie ścian, wymiana więźby dachowej, okien, drzwi)
		5.5.2. Zagospodarowanie terenu wokół obiektu (parking, ogrodzenie)
		5.5.3. Modernizacja systemu ciepłowniczego
5.6. Podniesienie poziomu jakości usług świadczonych przez urzędy	5.6.1. Usprawnienie procedur administracyjnych	
	5.6.2. Informatyzacja Urzędu Miejskiego	
	5.6.3. Poprawa stanu obiektów administracji publicznej	
5.7. Aktywizacja środowisk w kierunku poprawy jakości życia niepełnosprawnych	5.7.1. Działania na rzecz niepełnosprawnych	
	5.7.2. Rozwój infrastruktury dla niepełnosprawnych	
6. OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO	6.1. Edukacja ekologiczna mieszkańców i estetyzacja wsi	6.1.1. Opracowanie oferty i prowadzenie programów edukacyjnych
		6.1.2. Utworzenie Gminnego Centrum Edukacji Ekologicznej
		6.1.3. Przebudowa centrum wsi w celu poprawy wizerunku gminy
		6.1.4. Dbłość o estetykę miasta i gminy.
	6.2. Inwestycje proekologiczne	6.2.1. Inwentaryzacja i likwidacja „dzikich składowisk” oraz ich rekultywacja
		6.2.2. Zadania ciągłe związane z edukacją i praktyką dotyczącą selektywnej zbiórki odpadów i ich zagospodarowania
		6.2.3. Budowa oczyszczalni ścieków
	6.3. Poprawa stanu środowiska naturalnego	6.3.1. Zastępowanie ogrzewania węglowego ogrzewaniem ekologicznym
		6.3.2. Rozwijanie wykorzystania alternatywnych źródeł energii i biopaliw
		6.3.3. Kontynuowanie gazyfikacji terenu miasta i gminy
		6.3.4. Termomodernizacja budynków
		6.3.5. Utrzymanie czystości rzek i zbiorników wodnych
		6.3.6. Budowa zbiorników retencyjnych na terenie gminy
		6.3.7. Zakaz wypalania traw
6.3.8. Budowa i zagospodarowanie parkingów m.in. dla pojazdów przewożących substancje niebezpieczne		

Cel strategiczny	Cele operacyjne	Zadania
7. ROZWÓJ TURYSTYKI, SPORTU I REKREACJI	7.1. Rozbudowa bazy turystycznej	7.1.1. Budowa bazy hotelowej
		7.1.2. Wyznaczenie i zagospodarowanie ścieżek rowerowych i pieszych
		7.1.3. Modernizacja ośrodka wypoczynkowo – rekreacyjnego z domkami campingowymi
		7.1.4. Zamiana gospodarstw rolnych na gospodarstwa agroturystyczne
	7.2. Tworzenie bazy rekreacyjno-sportowej	7.2.1. Modernizacja Ośrodka Sportu i Rekreacji w Zwoleniu
		7.2.2. Budowa basenu krytego
		7.2.3. Odbudowa i remont kortów tenisowych
		7.2.4. Budowa Ogródków Jordanowskich i placów zabaw dla dzieci na terenie miasta i gminy
		7.2.5. Budowa stadionu lekkoatletycznego
		7.2.6. Budowa Zimowego Placu Zabaw dla dzieci
		7.2.7. Propagowanie sportu jako zdrowego stylu życia
	7.3. Utworzenie Centrum Informacji Turystycznej	7.3.1. Wydawanie folderów (informatorów) na temat walorów turystycznych
		7.3.2. Stworzenie reklamy i promowanie gminy mającej na celu przyciągnięcie turystów z innych miejscowości np. z Kazimierza
7.3.3. Organizowanie i udział w imprezach (targi turystyczne, edukacyjne)		
8. PROGRAMOWANIE I WDRAŻANIE PROJEKTÓW	8.1. Opracowanie gminnych programów	8.1.1. Opracowanie koncepcji urbanistyczno – architektonicznej Starego Miasta
		8.1.2. Opracowanie projektów na sieć wodociągową
		8.1.3. Opracowanie projektów dróg gminnych dla potrzeb RPO
		8.1.4. Przygotowanie projektów odnowy wsi
		8.1.5. Przygotowanie Urzędu Miejskiego do uzyskania Certyfikatu Systemu Jakości według norm ISO
	8.2. Budowa i rozbudowa lokalnych sieci szerokopasmowych – rozwój społeczeństwa informacyjnego - e-usługi	8.2.1. Budowa i wdrażanie platform elektronicznych dla zintegrowanego systemu wspomagania na poziomie lokalnym
		8.2.2. Utworzenie Publicznych Punktów Dostępu do Internetu
		8.2.3. Stworzenie oferty informacji i usług dla sektora prywatnego jak i publicznego:
		- e-government - usługi publiczne świadczone drogą elektroniczną
		- e-health - usługi medyczne świadczone na odległość
		- e-learning - nauczanie na odległość
		- e-business - handel elektroniczny

VI. WDRAŻANIE I MONITOROWANIE STRATEGII

WDRAŻANIE STRATEGII

Proces wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Zwoleni wymagać będzie od władz samorządu gminnego aktywnej działalności oraz wsparcia i współpracy ze strony instytucji i organizacji, które mają rzeczywisty wpływ na poprawę sytuacji społeczno – gospodarczej. Aby realizacja celów i zadań strategicznych osiągnęła planowany zamiar poprawy wizerunku gminy, muszą ze sobą współdziałać również podmioty z sektora publicznego i prywatnego.

Bezpośrednią odpowiedzialność za wdrażanie strategii ponosi Burmistrz Miasta oraz działająca z jego upoważnienia Instytucja Zarządzająca i Koordynująca realizacją Strategii Rozwoju Gminy Zwoleni, składająca się z pracowników Urzędu wyznaczonych przez Burmistrza Miasta. Grupa tych osób z urzędu będzie ponosić odpowiedzialność za możliwości kompetencyjno – finansowe planowanych celów i zadań. Ponadto w zakresie jej obowiązków będzie koordynacja prac związanych z osiąganiem wyznaczonych celów oraz monitoring stanu ich realizacji i ewentualnych zmian społeczno – ekonomicznych.

Instytucja Zarządzająca ma obowiązek ustalić hierarchię zasad i kryteriów niezbędnych do realizacji Strategii. Ponadto ma badać jej zgodność z innymi dokumentami programowymi opracowanymi przez administrację rządową i władze województwa mazowieckiego w zakresie rozwoju regionalnego, finansów i zamówień publicznych, ochrony środowiska naturalnego. Ma ona również powinność sporządzania rocznego raportu z przebiegu i realizacji Strategii i wskazania nieprawidłowości, o ile takie wystąpią, a po zakończeniu i osiągnięciu planowanych celów, do dokonania kompleksowej oceny.

Instytucją wdrażającą Strategię jest Urząd Miejski w Zwoleniu, który odpowiedzialny jest za udzielanie informacji o dofinansowaniu unijnym realizowanych projektów. Do jego zadań należy również badanie zgodności składanych wniosków aplikacyjnych od beneficjentów z wymogami i procedurami, które mają swój zapis w Strategii.

Końcowy etap wdrażania wymusza od powyższych instytucji porównania czy realizowane zadania i cele strategiczne są zgodne z zapisami Strategii i odpowiadają zdefiniowanej wcześniej wizji i misji, jaką osiągnąć miała gmina w wyznaczonym czasie.

System wdrażania ze strony finansowej będzie realizowany przede wszystkim przy udziale środków finansowych Unii Europejskiej, budżetu państwa oraz własnych zasobów finansowych przewidzianych w budżecie gminy.

Niezwykle ważnym składnikiem systemu wdrażania jest sprawny system kontroli i monitoringu wprowadzanych w życie celów strategicznych. Dzięki temu systemowi przeprowadzana jest bieżąca kontrola i ocena, która dostarcza niezbędnych informacji o aktualnej sytuacji i stopniu realizacji Strategii.

MONITORING STRATEGII

Monitoring jest procesem zbierania, przetwarzania i analizy danych na temat zakresu realizacji celów programu rozwoju. Dla monitorowania stopnia realizacji Strategii ważne jest, aby stworzyć system wskaźników, który pozwoli na zmierzenie zakresu realizacji strategicznych celów rozwoju gminy.

System monitorowania Strategii

Najważniejszą rolę w procesie monitorowania realizacji Strategii odgrywa Burmistrz Miasta Zwoleni oraz Zarząd Gminy. W tym zakresie współpracuje z Instytucją Zarządzającą System monitorowania i kontroli realizacji poszczególnych zadań powinien obejmować analizę postępów w realizacji celów, kontrolę terminów wykonania poszczególnych zadań oraz ilości wydatkowanych środków finansowych. Dzięki monitorowaniu przebiegu realizowanych zadań można w razie powstałych uchybień na bieżąco interweniować i wprowadzać zmiany.

Raport z wdrażania Strategii, który zostanie sporządzony przez powołany do tego zespół, będzie kierowany raz w roku do Zarządu Gminy do kompleksowej oceny. Organ ten będzie sprawdzał efekty i rezultaty realizacji zadań planowania strategicznego czy są one zgodne z dokumentem, po czym wyda pisemną opinię. Raport taki powinien zawierać analizę i ocenę zmian sytuacji społeczno – ekonomicznej oraz wnioski z uwarunkowanych przemian.

Sposoby oceny Strategii

Strategia Rozwoju Gminy Zwoleni będzie na bieżąco poddawana ocenie w zakresie realizowanych celów i działań strategicznych. Kompleksowa ocena zostanie przeprowadzona po zakończeniu okresu, jakim objęto proces zarządzania strategicznego. Będzie ona dokonywana przez Burmistrza wraz z Zarządem Gminy w oparciu o wskaźniki rezultatu Strategii oraz zadań określonych i wdrożonych przy pomocy Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020 oraz Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku i poszczególnych programach operacyjnych.

Ostateczna ocena Strategii powinna zawierać rzeczywiste daty rozpoczęcia i zakończenia przeprowadzanych projektów, a także koszty, jakie zostały poniesione w czasie ich realizacji. Ponadto powinna zawierać potwierdzenie zakładanej poprawy sytuacji społeczno – ekonomicznej.

Komunikacja społeczna Strategii

Realizacja programów strategicznych wymaga nawiązania harmonijnej współpracy pomiędzy Urzędem Miejskim, instytucjami pozarządowymi, lokalnymi podmiotami gospodarczymi oraz mieszkańcami miasta i gminy Zwoleni. W tym celu niezbędne jest informowanie o podejmowanych działaniach związanych z realizacją strategii. Władze gminy mogą wykorzystać różne formy przekazu informacji:

- umieszczenie Strategii Rozwoju Gminy Zwoleni oraz informacji o realizowanych zadaniach na stronie internetowej Urzędu Miejskiego oraz na tablicy ogłoszeń w celu upowszechnienia treści realizowanych zadań;
- powszechnego dostępu do informacji dotyczących uzyskania dofinansowania ze środków unijnych na realizację projektów,
- bieżącego informowania społeczności lokalnej o realizowanych projektach w ramach działalności strategicznej,
- ujawnienie instytucji, które zaangażowane są w realizację

Komunikacja społeczna (public relations) wymaga współpracy nie tylko władz gminy z innymi zaangażowanymi instytucjami, ale również ze środkami masowego przekazu (media, lokalna prasa) i innymi grupami docelowymi. Taka działalność będzie miała przede wszystkim na celu szersze i bogatsze promowanie gminy w zakresie inwestycji, przedsiębiorczości i walorów przyrodniczo – kulturowych.

Grupami docelowymi Strategii będą:

- społeczność lokalna, która jest ostatecznym beneficjentem wszelkich projektów realizowanych przez władze samorządu gminnego,
- osoby fizyczne, instytucje, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia,
- podmioty gospodarcze, organizacje społeczne,
- instytucje pożytku publicznego,
- organizacje zrzeszające przedsiębiorców różnych branż.

Strategia Rozwoju Gminy Zwoleń jest dokumentem otwartym i może podlegać okresowej aktualizacji, podyktowanej wieloma obiektywnymi czynnikami, do których można zaliczyć:

- ✓ sytuację ekonomiczną kraju, województwa, powiatu oraz Gminy Zwoleń,
- ✓ zaangażowanie lokalnych instytucji we wdrażanie strategii,
- ✓ wielkość pozyskiwanych środków finansowych itp.